

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ - СКОПЈЕ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ - СКОПЈЕ

ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА И МИР

**ОРГАНИЗИРАЊЕТО КАКО МЕНАЏЕРСКА ФУНКЦИЈА НА
БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА ВОЕНОТО
ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

(МАГИСТЕРСКИ ТРУД)

МЕНТОР:

Проф. Д-р Трајан ГОЦЕВСКИ

ИЗРАБОТИЛ:

Бесим ХАСАЛАРИ

Бр.индекс:4331

СКОПЈЕ, 2014 ГОДИНА

АПСТРАКТ

Менаџментот не би можел да постои без следните функции: планирање организирање, координација, мотивирање и контролирање.

Организирањето е задача што менаџерите ја извршуваат за да креираат структура на работни односи што им овозможува на членовите на организацијата меѓусебно да влијаат и да соработуваат за да ги остварат организациските цели.

Организирањето е втора основна функција на менаџментот. Во некои сегменти составена е од повеќе потфункции, и тоа: специјализација, координација и групирање.

Образованието е плански организиран процес на усвојување знаења, односно педагошки процес на збогатување на човечкото сознание.

Образованието и обуката го покриваат севкупното образование во текот на кариерата на вработените, започнувајќи со влезното ниво на сите категории.

Безбедноста во најширока политичко-правна смисла ги опфаќа мерките и активностите за зачувување и заштита од сите видови загрозувања на независноста и територијалниот интегритет на една земја и заштита на внатрешниот државен и правен поредок.

Воената академија како единствена воена високо-образовна и научна институција во Република Македонија има основна задача да школува, да оспособува и да усовршува кадар за потребите на: Министерството за Одбрана, Армијата на Република Македонија, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување.

Овој труд има за цел да помогне во пронаоѓањето модел на организирањето на поставеноста и карактеристиките на безбедносниот сектор во Република Македонија. Истражувањето се иницира со цел да се објасни начинот на функционирање на военото образование, реализирањето обуки на војници и на подофицери, како и обуки на питомци-студенти.

Клучни зборови: менаџмент, организирање, образование, образование и обука, безбедност, Воена академија.

СОДРЖИНА

АПСТРАКТ	1
ГЛАВА 1: МЕТОДОЛОШКА СКИЦА	8
1. Формулирање на проблемот на истражување.....	8
1.1. Досегашни истражувања.....	133
1.2. Цели и задачи на истражувањето.....	144
1.3. Предмет на истражувањето	155
1.4. Основна хипотетичка рамка на истражувањето	155
1.5. Методи и техники на истражувањето.....	16
ГЛАВА 2: ОПШТО ЗА МЕНАЏМЕНТОТ	188
2. ОПШТО ЗА МЕНАЏМЕНТОТ	188
2.1. Поим и дефиниција	188
2.2. Видови менаџмент.....	211
2.2.1. <i>Оперативниот менаџмент</i>	211
2.2.2. <i>Стратегискиот менаџмент</i>	211
2.2.3. <i>Нормативен менаџмент</i>	212
2.3. Нивоа на менаџментот	222
2.4. Функци на менаџментот	23
2.4.1. <i>Планирањето</i>	244
2.4.2. <i>Организирањето</i>	255
2.4.3. <i>Координирањето</i>	266
2.4.4. <i>Мотивирањето</i>	26
2.4.5. <i>Контролирањето</i>	277
2.5. Стратегиски менаџмент	27
2.6. Менаџментот како наука.....	288
2.7. Менаџерски улоги	28
ГЛАВА 3: ОРГАНИЗИРАЊЕТО	311
3. Организирање.....	311

3.1. Поим и дефиниција	311
3.2. Организирањето како систем	312
3.3. Видови организации	32
3.4. Организирањето како менаџерска функција.....	32
3.5. Организацијата како процес	33
3.6. Организациска структура	344
3.7. Типови на организациска структура.....	355
3.8. Цели на организацијата.....	35
3.9. Организацијата на безбедносниот сектор	37
3.9.1. Организација и структура на полицијата.....	399
3.9.2. Организација и структура на армиите	43
ГЛАВА 4: ОРГАНИЗИРАЊЕТО КАКО МЕНАѢРСКА ФУНКЦИЈА	45
4. ОРГАНИЗИРАЊЕТО КАКО МЕНАѢРСКА ФУНКЦИЈА	45
4.1. Поделба на работата - специјализација	46
4.1.1. Работна длабина и работна ширина.....	46
4.1.2. Работно проширување	466
4.1.3. Работното збогатување	47
4.2. Групирање на работите	488
4.2.1. Организирањето според функции	49
4.2.2. Производно	49
4.2.3. Организирањето според броеви и време	50
4.2.4. Матрично организирање.....	500
4.3. Кординација	51
4.3.1. Тоталната меѓузависност	51
4.3.2. Реципрочна меѓузависност	51
4.3.3. Последователна меѓузависност.....	522
4.3.4. Нулта меѓузависност.....	52
4.4. Изворите на потреба за кординацијата.....	52
4.5. Опфат на менаџментот	533
4.6. Организациски дизајн	544

4.7. Детерминанти на организацискиот дизајн	544
4.8. Стратегија како детерминанта на организацискиот дизајн	54
4.9. Средината како детерминанта	55
4.10. Технологијата како детерминанта	566
4.11. Вработените како детерминанта	566
ГЛАВА 5: БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР И НЕГОВО ФУНКЦИОНИРАЊЕ.....	588
5. Функционирање на безбедносен сектор.....	588
5.1. Безбедност	588
5.2. Безбедносниот сектор	59
5.3. Организациската поставеност на безбедносниот сектор во Р.Македонија	60
5.4. Основни институции на безбедносниот сектор во Република Македонија.....	60
5.5. Други државни институции на безбедносниот сектор	69
5.5.1. Царинската управа.....	700
5.5.2. Управата за спречување на пари и финансирање на тероризам	700
5.5.3. Управата за финансиска полиција.....	711
5.5.4. Министерство за надворешни работи	711
5.5.5. Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	71
5.5.6. Националниот координативен центар за граничното управување.....	72
5.5.7. Центарот за управување со кризи.....	722
5.5.8. Дирекцијата за заштита и спасување.....	733
5.5.9. Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации	733
5.5.10. Дирекцијата за радијациона сигурност.....	733
5.6. Институции одговорни за спроведувањето на законот и владеење на правото во Република Македонија	73
5.6.1. Министерството за правда	744
5.6.2. Управата за извршување на санкции.....	744
5.6.3. Судска власт	744
5.6.4. Јавно обвинителство.....	755
5.6.5. Државното правобранителство	76
5.7. Приватен сектор за безбедност во Република Македонија	76

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

5.8. Институции за безбедносен менаџмент и надзор, вклучително и цивилната и демократската контрола над безбедносниот сектор во Република Македонија.. 777

5.9. Реформата на безбедносниот сектор во Република Македонија 78

ГЛАВА 6: ОБРАЗОВАНИЕТО, ОБУКАТА И ПОСТАВЕНОСТА НА СИСТЕМОТ НА ВОЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА..... 811

6. Поим и дефиниција на образованието	811
6.1. Образование	811
6.2. Општото образование	821
6.3. Образование и наука	82
6.4. Стручното образование.....	822
6.5. Односот помеѓу општото и стручното образование	833
6.6. Образованието како систем	83
6.7. Образовниот систем во Република Македонија	855
6.8. Образование на возрасните	86
6.9. Образование и обука	88
6.10. Финансирање на образованието на возрасните	900
6.11. Поставеност на системот за военото образование во Република Македонија ...	911
6.11.1. Историјат пред формирање на Воената академија.....	911
6.11.2. Период по формирањето на воената академија	92
6.11.3. Статус на Воената академија	933
6.11.4. Мисија на Воената академија	93
6.11.5. Структурата на воената академија	944
6.11.6. Наставно научен кадар	955
6.11.7. Поставеност на системот за военото образование во Република Македонија	966
6.11.8. Реализирање на студиите на Воената Академија	97

ГЛАВА 7: КОМАНДАТА ЗА ОБУКА И ДОКТРИНИ 103

7. Историја на командата за обука и доктрини.....	1033
7.1. Мисија и задачи на командата за обука и доктрина.....	103
7.2. Структура на Командата за обука и доктрина.....	1044

7.3. Центар за обука на питомци	1055
7.4. Центар за индивидуална обука.....	1066
7.5. Центар за поддршка на обуката	1066
7.6. Обученост и извежбаност во Командата за обука и доктрина.....	107
ГЛАВА 8: ИСТРАЖУВАЊЕ	108
8. Истражување.....	108
8.1. Анализа на податоци од доброволното служење на воен рок која се извршуваат обуките во Командата за обука.....	108
8.2. Анализа на податоци од питомци-студенти кои се школуваат во Воена Академија од рестартирањето од 2009 година за четирите генерации.....	111
8.3. Анализа на податоците од истражувањето.....	116
8.4. Заклучок	111
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	116

ГЛАВА 1: МЕТОДОЛОШКА СКИЦА

1. Формулирање на проблемот

Организирањето како своевидна активност во себе содржи многубројни сложени активности и е насочено кон осмислување и поврзување одредени знаења и вештини за организирано реализирање на поставените цели.

Организирањето како менаџерска функција претставува втора основна функција во менаџментот. Првите две значења на организирањето, како систем и како процес во рамките на системот, се дефинирани како субјект во општеството со своите карактеристики, додека за третото значење на организирањето како менаџерска функција постојат многу дефиниции. Организацијата е функција на поделба на работата помеѓу групите и индивидуите и координирање на нивните активности за постигнување на поставените цели. Организирањето во себе го вклучува поставувањето на менаџерскиот авторитет, делегирање на одговорноста, доделување и координација на задачи на потчинетите и доделување и дистрибуција на ресурси потребни за извршување на секоја задача, во насока на организирање и екипирање.

Организирањето е оној дел од менаџментот што вклучува поставување планирана структура од персонал, во која секој човек има своја улога во составот на организацијата. Организирањето најмногу се изразува во институциите/организациите кои што дејствуваат во сложени околности и во услови на динамични промени.

Безбедносните институции имаат специфични карактеристики и свои специфичности во организирањето, кои се резултат на управувачките процеси и односи. Тие се одвиваат на специфичен начин и низ сложена организациска структура во која елементите се подведени на целината на организацијата.

Во безбедносниот сектор е докажано дека решението за излез е токму во создавањето и примена на правни стандарди и норми во областа на безбедноста, со основен предуслов за создавање и законска рамка за организацијата, надлежностите и функционирањето на институциите од кои е сочинет безбедносниот сектор во Република Македонија (Агенцијата за разузнавање, Управата за безбедност и контраразузнавање, Секторот-служба за воена безбедност и разузнавање) кои влегуваат како органи во состав

на посебни министерства. Нивните надлежности се уредени со посебни закони, па така и организирањето во овие институции е различно.

Динамиката на работата, потребата од комплексен пристап во извршување одредени задачи како и другите фактори, ја наметнуваат потребата од организирање и од организација. Феноменот на организирањето и на организацијата е составен дел од човековото размислување за поголема рационализација на напорите во работата, но и основна рационална претпоставка за неговото постоење.

Организирањето и управувањето со безбедносните институции произлегува од природата на нивната дејност и специфичноста на нивната работа.

Во основа, теоријата на организирањето на безбедносниот сектор е насочена кон изучување на процесите и согледување на перспективите што треба да придонесат за ефикасен безбедносен систем, со операционализација на нови решенија во организациско-структурниот модел на работа, со поефикасно управување со безбедносните процеси итн.

Функционалниот аспект на поимот организирање на безбедноста посочува на одреден процес во кој се подредуваат деловите од системот на функционирањето на системот како целина.

Структурниот аспект се однесува на структурните елементи на организацијата, на односите што се јавуваат меѓу елементите на нивната меѓузависност и комплементарност, на начинот на остварување на потребната соработка, на подреденоста на елементите.

Институционалниот аспект на организацијата значи систем во кој што се остваруваат разни односи и влијанија на одделните елементи во организациската структура, се со цел преку остварување на општите цели да се реализираат посебните цели на самата организација.

Вообичаен начин на прикажување на организирањето на безбедносниот сектор е шемата на полициската и на воената организација.

Во науките за безбедноста доминира сфаќањето според кое општествената регулација на безбедноста има силно влијание врз полицијата, бидејќи влијае врз нејзините функции, методи и ефикасност во работењето.

Првиот дел го претставува општествениот и животниот стандард на луѓето. Со помош на правната регулатива тој може да ја зголемува или да ја намалува човековата безбедност.

Вториот дел ја претставува внатрешната, јавната безбедност на општествената заедница, во која институците на системот со својата превентивна, заштитна и репресивна функција придонесуваат кон зголемена безбедност на граѓаните, на имотот и на општествената заедница.

Институците кои спаѓат во безбедносниот сектор на Република Македонија, условно може да се поделат според следните критериуми: вршење на работи од областа на одбраната и безбедноста и поседување посебни овластувања и легитимации за вршење на дејноста.

Во рамките на извршната власт во Република Македонија структурата на безбедносниот сектор ја сочинуваат следните институции: Министерството за внатрешни работи

(Управата за безбедност и контраразузнавање и Бирото за јавна безбедност), Министерството за одбрана (Армијата на Република Македонија, Воента служба за безбедност и разузнавање, Воената полиција).

Составот на институциите што партиципираат во остварувањето на внатрешната безбедност го сочинуваат: полицијата, инспекциските државни управни органи, професионалните организации за заштита на луѓето и имотот и здруженија на граѓани за спречување на криминалитетот.

Високото воено образование во Република Македонија го карактеризираат промени, кои хронолошки изгледат вака:

Почеток на воен школски систем – по формирање на АРМ (април 1992), мај 1992; Одделение за школство во ГШ на АРМ; - април 1993 - Установа за обучување на воени старешини, Главни цели и резултати (1992-1995); Дошколување на питомците од бившите воени академии, Проект за формирање Воена академија и Предлог закон за ВА; почеток со работа на Командно-штабната школа (01.10.1994); формирање и почеток со работа на Воената академија, ВА е формирана со Закона за ВА донесен на 07.06.1995, На 25.09.1995 примени се првите питомци во ВА. Од 1996 ВА се нарекува „Генерал Михаило Апостолски“ Во јуни 1996 ВА е верифицирана од Министерството за образование и наука. На 29.07.1999 првата генерација питомци го завршува школувањето

на ВА. По школската 2003/04 година не се примаат нови питомци (мораториум) за додипломски студии. На 11.12.2008 Владата на РМ донесе одлука да се отпочне со процесот за рестартирање на Воената академија.

Старешинскиот кадар и персоналот кој извршува разновидни функции и должности во одбраната и во армијата се едуцира и се обучува совладувајќи ја теоријата и практиката од сложениот комплекс на воени и други науки на различни образовни нивоа во системот воена едукација и обука во текот на својата работна кариера.

Притоа, квалитетот на едукацијата и подготовката на персоналот во одбраната е во непосредна зависност од развојот на теоријата и практиката во областа на воените науки, зад што во основа стои институционалната поставеност на системот, наставно-научниот кадровски потенцијал и развиеноста на материјалната основа на наставата и научноистражувачката работа.

Република Македонија како самостојна и суверена држава, во процесите на изградба на својот одбранбено-заштитен систем како интегрален комплекс на цивилни и на воени функции, првенствено се потпира на сопствените ресурси, меѓу кои високостручните и научните работници од областа на одбраната, воените науки и воените вештини имаат посебна одговорност.

Создавањето сопствени научни кадри од одбранбено-заштитната сфера како долгорочна ориентација произлегува и од потребата за поефикасна операционализација на основните документи за концептот и за стратегијата на нашата одбранбена политика, за системот на одбраната и клучните задачи во врска со подготовките, развојот и употребата на нашите вооружени сили.

Исто така, нашата определба за асоцирање во полноправно членство во колективните одбранбено-заштитни системи и потребата од побрзо достигнување на соодветно ниво на стандарди и критериуми, како и потребната интероперабилност во меѓуармиската соработка, уште повеќе ја потенцира потребата од цивилни и во воени кадри со широк дијапазон на едукациски рамништа од областа на воените науки и вештини, меѓу кои важно место заземаат и постдипломските магистерски студии.

Образовните институции со статутот и со долгорочниот план за научно-истражувачка дејност имаат дефинирано повеќе области во кои се вршат научни истражувања кои по својата природа претставуваат главен интерес во научно-

истражувачката дејност за што зборува и учеството на министерството за наука во нивното финансирање. Така, на пример, такви проекти се во тек од областа на военогеографските и геостратегиските карактеристики на нашиот државен простор, потоа од областа на технолошко-хемиските фундаментални и апликативни сфери, управувачките системи, истражувањата во областа на логистиката, државните граници и практичните подрачја, воената историја на РМ и други проекти.

Во досегашната практика е воспоставена неопходната соработка со голем број високообразовни и самостојни научно-истражувачки институции од земјава, а на полето на меѓународната соработка, исто така, се воспоставени бројни контакти и се реализирани повеќе семинари, предавања на експерти, размена на архивски материјали, научни списанија и бројна литература.

Од изнесените податоци е видливо дека во образованието многу големо внимание се посветува на научноистражувачката работа и на личното научно издигнување на кадрите, за што зборуваат споменатите резултати постигнати во речиси 10-годишното постоење на институцијата.

Историјата на Командата за обука произлегува од изразената потреба за континуирано следење на нејзиниот развој, за трајно одбележување и евидентирање на значајните настани, периоди и датуми од животот и работата со посебен осврт на состојбата со персоналот, со клучните лица и влијанието на реализацијата на нејзината мисија и суштинските задачи. Редовните обврски на Командата за обука во текот на годината, а имајќи ги предвид определбите на Република Македонија за вклучување во НАТО-структурите, се обврските и задачите што произлегуваат од членството во „Партнерството за мир“, билатералната соработка, задачите од соработката со тимот на „Буз Алан Хамилтон“, со советодавниот тим на НАТО, реализацијата на тежишните задачи од Годишниот план за работа на ГШ на АРМ, Годишното упатство за обука и Годишниот календар за обука. Тежиштето на функционалните надлежности и одговорноста на органите на Командата за обука е насочено кон постојано следење, изградување и зацврстување на морално-психолошка состојба кај вработените, зајакнување на одговорноста на сите нивоа во извршувањето на се поставените задачи, а пред се во квалитетна обука на војниците на доброволно служење на воениот рок,

реализација на напредните курсеви за ПОФ во оспособувањето и усовршувањето на персоналот за основни должности, како и јазично усовршување.

Континуираната примена на организацијата, според Законот за воено и полициско образование, дали е подобрена организацијата за воено и полициското образование што е претходно цитирана, од формирањето па до сегашната состојбата и перспективите за понатамошното унапредување, а од тука произлегува и фокусирање на истражувачкиот проблем а тоа е: Дали организирањето на военото образование е подобро од претходното функционирање по рестартирањето на Воената академија од Септември 2009 година, и колку е подобрена реализацијата на индивидуалната обука на војници, на подофицери од активниот и од резервниот состав, обуката на питомци за офицери за службите во АРМ и поддршка на колективната обука на единиците на АРМ .

Во решавањето на проблемот на безбедноста во целост овие институции мора да дејствуваат синхронизирано и со своите активности да ги предвидат и да ги неутрализираат сите извори на несигурност.

Значењето на ова истражување произлегува од потребата научно да се продре во општествените појави и состојби што влијаат на модерната воена организација што непосредно ја зафаќа безбедносната проблематика.

Во таа смисла, сметаме дека резултатите од овој труд ќе значат придонес во изградување соодветна организациска полициска култура, што сфатено во поширока смисла на зборот, ќе има своевидно значење во формирањето чувството за безбедност, или со други зборови, воспоставување рамнотежа помеѓу безбедносните потреби и безбедносната состојба во Република Македонија

1.1. Досегашни истражувања

Во Република Македонија постојат одреден број истражувања, статистики и литература што проучувале дел од оваа тематика. Сепак тие не се доволни за да се добие целосна слика за организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор , како и за военото образование и обука во Република Македонија. Оттука, ќе се обидеме преку ова истражување да се дадат сознанија за работи кои до сега не се истражувани. Во оглед на фактот што проблематиката е актуелна и е во корелација со промени, таа заслужува такво внимание.

1.2. Цели и задачи на истражување

Цели на истражувањето

Општа и посебна цел на истражување е да се пронајде модел или елементи за модел на организирањето, поставеноста и карактеристиките на безбедносниот сектор во Република Македонија. Истражувањето се иницира со цел да се објасни начинот на функционирање на военото образование, реализирањето на обука на војници, обука на питомци и студенти за ДЗС и ЦУК и за службите во АРМ и поддршка на колективната обука на единиците на АРМ.

Процесот на промени предизвикани од претходното организирање на военото образование и обука треба да се разгледа во услови на изминатиот период од формирањето на военото образование па до денес.

а) Општа научна цел

Оттука, општа научна цел на истражување ќе биде утврдување на процентот на кадарот во военото образование и дали и колку денешново образование е подобро или послабо од претходното.

б) Задачи на истражување

Со оглед на општата цел, посебни цели на истражување ќе бидат:

- ☐ преку утврдувањето на историскиот континуитет на развој и современата условеност, да се утврди создавањето и развојот на военото образование;
- ☐ да се утврди колку питомци се запишани во период од рестартирањето до денес на Воената академија;
- ☐ да се утврди колку од нив се вработени во безбедносниот сектор;
- ☐ да се утврди каква е соработката со студентите и наставниот кадар во ВА;
- ☐ да се утврди колку обуки се изведени во Командата за обука за доброволното служење на воен рок;
- ☐ да се утврди дали има соработка со други институции, кои се тие институции и колку студенти од други земји се образуваат на Воената академија;
- ☐ да се утврди колку доброволни војници ја завршуваат обуката годишно;
- ☐ да се утврди во кој периодот Воената академија беше во мирување;

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

- ☐ да се утврди дали Република Македонија, преку мисиите на одбраната создаваше/создава поквалитетен кадар.
- ☐ да се утврди колку е застапена тимската работа во воената академија;
- ☐ дали има соработка помеѓу војската и полицијата и колку обуки се изведуваат заеднички.

Во истражувањето ќе бидат опфатени општествени, правни, организациски, социолошки и развојни прашања во функционирањето на организирањето на безбедносниот сектор и военото образование и обука во Република Македонија.

1.3. Предмет на истражување

Предметот на истражување произлегува од организирањето, улогата и задачите на безбедносниот сектор. Предмет на истражување е и кадарот во безбедносниот сектор задолжен за безбедноста, во колкав е процент е застапен, колкав е бројот на вработени од военото образование кои треба стручно и професионално да ги покријат можните извори на загрозување што ја нарушуваат безбедноста.

Конкретно, предмет на истражување ќе бидат следните аспекти:

- ☐ историските и современите општествени услови и претпоставки за настанувањето и развојот на военото образование во Република Македонија.
- ☐ како функционираат процесите во самото организирање, а особено оние во функција на одржувањето на јавниот ред и мир;
- ☐ каков е квалитетот на организирање во военото образование.

1.4. Основна хипотетичка рамка на истражување

Воената академија како единствена воена високо-образовна и научна институција во РМ има основна задача да школува, да оспособува и усовршува кадар за потребите на Министерството за одбрана, на Армијата на Република Македонија, на Центарот за управување со кризи, на Дирекцијата за заштита и спасување и да се занимава со НИР за потребите на одбраната согласно законот.

Полиција во неговата функционална и организациска смисла минува низ постојани промени и денес означува посебно организирана државна служба со првенствена задача да

го заштитува јавниот ред и поредок, односно да се грижи за внатрешната безбедност и да извршува други внатрешни работи.

Безбедност е состојба на заштитеност или неизложување на опасност. Безбедноста е отстранување страв, загриженост итн.

Менаџментот се дефинира како универзален процес на ефективно и ефикасно извршување на работата со помош на други луѓе и ангажирање на ресурсите во отстранување однапред дефинирани цели на претпријатието.

Поимите за организирањето и организација потекнуваат од грчкиот збор *органон* со значење орудие. Во преносна смисла, со зборот се означува орудие како средство за постигнување на нешто.

Кога зборуваме за организацијата како процес се мисли на процесот организирање во рамките на некој од претходните наведени субјекти.

Организацијата е структура на односите, влијанијата, целите, улогите, активностите, комуникациите и другите фактори што постојат кога луѓето работат заедно.

Командата за обука произлегува од изразената потреба за континуирано следење на нејзиниот развој, за трајно одбележување и евидентирање на значајните настани, периоди и датуми од животот и работата со посебен осврт на состојбата со персоналот, на клучните лица и влијание на реализацијата на нејзината мисија и на суштинските задачи.

1.5. Методи и техники на истражување

Со истражувањето прецизно ќе се опишат определени состојби и тенденции на организациската поставеност и карактеристики на безбедносниот сектор во Република Македонија.

Од методолошка гледна точка ова истражување има:

- а) **Дескриптивен карактер** □ ќе се користи за да се даде поширок опис и разработка на организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија.

Во истражувањето ќе бидат користени извори на податоци, научна и стручна литература од области кои третираат вакви проблеми, документи од МВР, АРМ, МО, Воената академија, заклучоци и др.

b) Структурален карактер □ има за цел да ја одреди структурата на организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор.

Посебна примена во истражувањето ќе најдат следните методи:

- Историскиот метод што ќе најде примена со цел да се осознаат и да се искористат искуствата од минатото за периодот за кој постои научно - верификувана документација. За овој проблем на истражување значајно е да се опфати периодот од осамостојување на државата па се до денес.
- Анализата на содржината ќе најде своја примена во: анализа на историографските податоци и теориските сознанија, анализа на научни конференции, анализа на текстови, книги, анализа на весниците на АРМ, МО, Воената академија, интернет веб страницата на АРМ и на МВР и друго.
- Анализата, обработката и донесувањето на заклучоците од овој дел на истражувањето ќе претставуваат добра основа за понатамошни постудиозни проучувања.
- Компаративниот метод ќе се користи со цел да се изврши делумна квалитативна и квантитавна селекција и анализа на прибраните податоци и врз основа на тоа ќе се воопштат релевантните факти за потврдување или за негирање на поставените хипотези.

ГЛАВА 2: ОПШТО ЗА МЕНАЏМЕНТОТ

2. ОПШТО ЗА МЕНАЏМЕНТОТ

2.1. Поим и дефиниција

Во практиката и во теоријата во управувањето и организацијата се користи повеќе терминот „менаџмент“ Постојат многу дефиниции за тоа што е менаџментот од покомплексни па се до оние наједноставните.

Зборот менаџмент потекнува од англискиот збор *menagement*, што значи раководење, управување, ракување, а латинскиот израз е *manum ogere* што значи „водење за рака“. Менаџментот денес најчесто се поврзува со американската реторика, затоа што зборот „*menagment*“ е резултат на американска теорија за организација и управување¹.

Кралеv го опишуваа менаџментот како комплекс на функции, кој во еден организациски систем (фирма, компанија, претпријатие, установа или друг организациски систем) е задолжен за дефинирање на целите, за определување на патиштата за достигнување на тие цели и за водење кон остварување на тие цели, односно за управување².

За Шуклев менаџментот е универзален процес на ефективно и ефикасно извршување на работата со помош на други луѓе и ангажирање на ресурсите во остварување на однапред дефинираните цели³.

Сите дефиниции за менаџментот укажуваат на тоа дека во науката менаџментот е развивање разновидни системи, управување, обликување, а најблиската дефиниција на менаџментот би била со определувањето одредени функции на извршување, и тоа: планирање, организирање, водење, мотивирање и контрола.

Управувањето е прашање на егзистенцијата на еден организациски систем.

Во случај ако управувањето не е добро, ако не се остваруваат целите, постоењето на тој систем станува безпредметно.

Постојат многу дефиниции за менаџментот, од наједноствни па се до се покомплексни.

¹ Бакрески, О. Основи на безбедносен менаџмент, Филозофски факултет □ Скопје 2011 год. стр.19-20.

² Кралеv, Т. Основи на менаџментот, Центар за интернационален менаџмент, прв дел, осмо издание. Универзитет за туризам и менаџмент □ Скопје 2009 год. стр 5.

³ Бакрески, О. Основи на безбедносен менаџмент, Филозофски факултет □ Скопје 2011 год стр.19.

Менаџментот ги поттикнуваа другите да ги завршаат задачите, а со тоа менаџерите ја завршуваат својата задача.

Менаџментот е остварување на нешто што се сака да се направи преку луѓето.

Менаџмент значи да се поттикнуваат другите да го прават она што мислиме дека е правилно.

Со рацете на другите да се работи нешто.

Менаџерите работат со и преку други луѓе.

Менаџерите реализираат и донесуваат одлуки.

Покомплексните дефиниции на менаџментот обично укажуваат и на функциите што го чинат менаџментот.

Во некои дефиниции се вели дека менаџментот е процес на планирање и одлучување, раководење и контролирање на физичките, на финансиските и на човечките ресурси на организацијата за остварување на целите на ефективен и ефикасен начин⁴.

Во други дефиниции се вели дека менаџментот е процес на планирање, екипирање и организирање, раководење и контролирање на активноста во некоја организација на систематичен начин во настојувањата да се реализираат заедничките цели⁵.

Задачата на менаџерите е да ги организираат поединците во смисла на давање придонес кон групните цели⁶.

Дефинициите се различни, но сепак може да се каже што им е заедничко:

- ☐ во повеќето дефинирања како функции на менаџментот се определуваат: планирање, организирање и екипирање, раководење и контролирање;
- ☐ поставување на целите и реализацијата на организацијата се процес;
- ☐ резултирањето во ефективно и успешно работење и користење на ресурсите е резултат на работата на менаџерот.

Многу научници менаџирањето го дефинираат од еден или од друг аспект. Дефинирањето на менаџментот како универзален процес ефикасно и ефективно се извршува со помош на други луѓе и со помош на ресурсите во остварување на целите кои однапред се дефинирани.

⁴ Исто. Стр 20

⁵ Кралев,Т. Основи на менаџментот, Центар за интернационален менаџмент, прв дел, осмо издание. Универзитет за туризам и менаџмент Скопје 2009 год. стр 5

⁶ Исто, стр. 5

Од наведените дефиниции може да се издвојуваат повеќе заеднички елементи.

Менаџментот е (активност) процес; менаџментот се остварува низ функциите: планирање, организирање, контролирање, мотивирање, одлучување и други функции; поставување и реализација на целите на организација, Користење на материјални, човечки, информациски, финансиски и други ресурси; ефикасно и ефективно искористење на расположливите ресурси. Во процесниот пристап се потенцираат функциите преку кои се остварува менаџмент - процесот. Трансформацијата на влезните во излезните категории се остварува преку функциите на менаџерите: планирање, организирање, екипирање, раководење и контролирање при што се мошне битни интеракциите на претпријатието со надворешно опкружување.

За функциите на менаџирањето авторите наведуваат различен број функции. Три функции се дефинирани од повеќе автори, а тоа се функциите: планирање, организирање и контролирање.

Планирањето е прва активност за успешно спроведување на наведеното, Во плановите влегуваат многу елементи. Пред да бидат земени на разгледување тие морат да бидат детално селектирани. За различни интервали се прават планови.

При заедничко дејствување организирањето овозможува секој да си ја знае улогата. Во менаџерството тоа е инструмент и во негова структура задачите што треба да се извршат мора да се дефинираат според мотивираноста на луѓето и според способностите.

Во остварување на функцијата контролирањето, активностите треба да осигураат остварување на планот. Активностите се остваруваат плански и групно. Некои девијации настанале за да се види што може да се преземе за нивно санирање.

Доколку менаџментот нема јасно реални и остварливи дефинирани цели тогаш менаџментот нема да има никаква целесходност, од чие постигнување зависи развојот и растот на претпријатието.

Комплетно реализирање на претходно поставени цели се остварува со успешен менаџмент.

Организацијата има основни ресурси: материјални, човечки, финансиски и информациски ресурси. Средствата и предметите за работа се материјални ресурси.

Менаџмент-процесот треба да ги постават во состојба на рамнотежа ефективноста и ефикасноста како елементи. Како способност успешно може да се дефинира ефективноста и се постигнуваат целите.

2.2. Видови на менаџмент

Според разни критериуми можат да се дефинираат повеќе видови менаџмент. Според детектираните проблеми и одлуките што се носат за нивно решавање најпрактикуван критериум е диференцијата. Проблемите и одлуките што се носат во зависност од опфатот, во три вида менаџмент се разликуваат: оперативен, стратегиски и нормативен.

2.2.1. Оперативен менаџмент

Оперативниот менаџмент, стратегискиот менаџмент и нормативниот менаџмент ги конкретизираат донесените одлуки. Оперативниот менаџмент го сочинуваат четири подрачја; систем на производни цели со кои се утврдува текот на акции, политики и постигнување; организирање на ресурсите, материјалните и човечките, во ефикасно создавање производи; мотивирање на вработените, насочување и водење со цел да се осигура остварување на целите на организацијата во целост, со цел следење и контролирање на резултатите.

2.2.2. Стратегиски менаџмент

Стратегискиот менаџмент, донесува стратегиски одлуки, решава стратегиски проблеми. Донесените одлуки ја прикажуваат организацијата како целина во внатрешно и надворешно опкружување за подолг временски период тоа е континуиран процес кој вклучува обиди за положбата на организацијата во најдобар можен начин во таа средина да се промени.

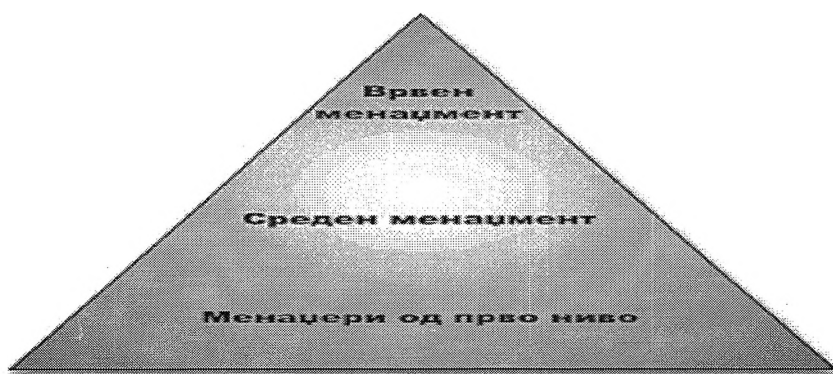
2.2.3. Нормативен менаџмент

Нормативниот менаџмент се занимава со донесување одлуки за мисијата и за легитимноста на организацијата, за нивно остварување на глобален план. За организацијата во целина се однесуваат одлуки од глобален карактер. Визијата на претпријатието за неговата иднина создава конкретна слика за развојот на претпријатието

во остварувањето на глобалните цели, Со глобалната деловна политика менаџерите ги канализираат одлуките за изнаоѓање на ефикасен начин за остварување на поставените цели. Статутот со кој се определува и се уредување претпријатието, ја изразува организациската структура. Културата ги опфаќа неговите когнитивни способности за однесувањето на поединците и на претпријатието како целина⁷.

2.3. Нивоа на менаџментот

За задачите да се извршуваат ефикасно потребна е хиреархија. За вршење на работите најважна е организациската хиреархија. Општо прифатено постојат три нивоа на менаџментот и тоа: врвен менаџмент, среден менаџмент, менаџмент на ниско ниво⁸.

1: Нивоа на менаџментот

Врвниот менаџмент го сочинуваат менаџерите кои се наоѓат на врвот на хиреархиската пирамида. За да се оствари целта врвните менаџери би требало да бидат одлични комуникатори, за да го инспирираат секого. Поставувањето на визијата е во надлежност на менаџерите, како и реализирање на мисијата на целите и изборот на стратегиите.

Средниот менаџмент го сочинуваат менаџерите кои се одговорни за оделни деловни единици во организациите. Средните менаџери имаат две оперативни функции. За да ја зголемат ефективноста средните менаџери оценуваат дали целите кон кои тежнеее организацијата и коишто им предлагат врвните менаџери треба да се променат. Најмногу доаѓа до израз потребата од човечка оспособеност, потоа од техничката и на крај од концепциската.

⁷ Симоновска, Л. Основи на менаџмент □ Битола, Микена 2006 стр.28

⁸ Солунчевски, М. Организација и менаџмент на подрачните единици за одбрана 2010 год. Стр.52.

На менаџментот од пониско ниво на прво место доаѓа потребата од техничката способност, потоа од човечка и на крајот од концепциската способност. Тие се наоѓаат на најниско ниво од менаџерската хиерархија и се директно одговорни за работата на оперативците. Шефови на канцелариите или на оделот на истражување се менаџерите од пониско ниво.

Иако менаџерите се единствени во ставот дека кој сака да се занимава со оваа исклучително динамична и одговорна работа мора да биде оспособен за сите активности, сепак резултатите од оваа анкета покажуваат дека на различно ниво на менаџментот, потребно е различно ниво на оспособеност, како според квантитетот така и според структурата на знаењата.

Така, техничката способност на менаџерите доаѓа до израз кај менаџментот на пониско ниво, бидејќи менаџерот има најмногу директни контакти со вработените при вршење на нивните работни обврски. Тие мора да им обезбедат техничка помош и поддршка на вработените во извршување на нивните задачи.

Способноста да се работи со другите, може да се каже, опаѓа колку се оди кон пониски нивоа на менаџментот.

Концепциска способност доаѓа до израз кај врвниот менаџмент, каде што без неа не може да се ефектуираат поставените цели, планови, стратегии, организација и друго⁹.

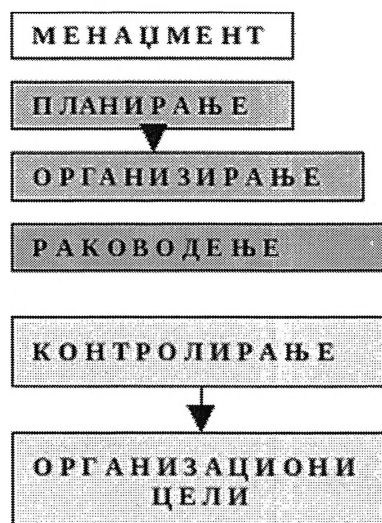
2.4. Функции на менаџментот

Во современиот менаџмент е посочени поширока листа на функции, и тоа: планирање, организирање, раководење, кординирање, контрола, мотивирање, насочување, информирање, преговарање, креирање, оценување, Секогаш прифатени и неспорни биле функциите: планирање, организирање, кординацијата, мотивирање и контролирање без кои менаџментот не би можел да постои менаџментот¹⁰

⁹ Гоцески.Т. Образовен менаџмент Скопје, 2007 год. Стр. 35

¹⁰ Бакрески, О. Основи на безбедносен менаџмент, Филозофски факултет-Скопје 2011 год стр.24.

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

Слика 2: Функци на менаџментот

Извор: <http://dc366.4shared.com/doc/xYU-ExMV/preview.html> Слика

2.4.1. Планирањето

Планирањето е комплексна и тешка активност поради тоа што не секогаш веднаш организацијата може да ги извршува целите стратегиите што ги усвоила. Во плановите влегуваат многу елементи кои пред да бидат ставени на разгледување треба да бидат детално селектирани. Планирањето може да се гледа како активност на општеството и како активност на секој правен субјект.

Може да се издвојат многу дефиниции за планирањето. Тие може да се систематизираат и да се третираат како: процес, содржина и ментална активност.

Се разликуваат различни видови планирања и тоа на: стратегиско ниво; тактичко ниво; оперативно планирање; табеларно брзинско планирање; долгорочно планирање; среднорочно планирање; краткорочно планирање.

Нивоа на планирање кои што имаат придонес во процесот на планирање се; совет на директори; извршни директори; шефови на сектори и менаџери од прва линија.

Елементи на планирањето се: целите; насоките и критериумите; ресурсите и имплементацијата на планот.

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

Табела 1: Менаџерски функции

<i>Henry Fayol</i>	<i>Harold Koontz, Heiny Weihrich</i>	<i>Paul Hersey, Kenneth Blanchard</i>	<i>Roger Oldcorn</i>
1. Планирање (предвидување)	1. Планирање	1. Планирање	1. Планирање
2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање
3.Наредување (командување)	3.Екипирање (избор на кадри) - Staffing	3.Мотивирање	3.Извршување
4. Координација (Усогласување)	4.Раководење (водење) - Leading	4. Контролирање	4. Контролирање
5.Контролирање	5. Контролирање		
<i>A. J. Mills</i>	<i>Richard Warld</i>	<i>R.Aldag T. Estarns</i>	<i>James A.F. Stoner R. Edward Freema</i>
1. . Планирање	1. . Планирање	1. . Планирање	1. . Планирање
2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање
3. Влијание	3.Барање персонал, насочување, водење, мотивирање	3.Directing	3.Learning
4. Контролирање	4. Контролирање	4. Контролирање	4. Контролирање
<i>Keneth H. Killen</i>	<i>Laster Digman</i>	<i>Senge Lee</i>	<i>The Bussines of Managment</i>
1. Планирање	1. Планирање	1. Планирање	1. Планирање
2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање
3. Раководење	3.Learning	3.Staffing	3. Staffing
4. Мотивирање	4. Контролирање	4. Контролирање	4.Directing
5. Контролирање			5.Контролирање
<i>Herbert G. Hicks, C. Ray Gullet</i>	<i>T. Haimann, R.L. Hilgert</i>	<i>H. Koontz, C. O, Donnell</i>	<i>Haimann, Scott</i>
1. Планирање	1. Планирање	1. Планирање	1. Планирање
2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање
3. Мотивирање	3. Staffing	3. Staffing	3. Staffing
4. Контролирање	4. Directing	4. Directing	4.Influencing
	5. Контролирање	5. Контролирање	5. Контролирање

Извор: Д-р Тодор Кралев: Основи на менаџментот, Центар за интернационален менаџмент, Второ издание, 1996.

2.4.2. Организирање

Организирањето е задача која менаџерите ја извршуваат за да креираат структура на работни односи која им овозможува на членовите на организацијата меѓусебно да влијаат и да соработуваат за да ги остварат организациските цели¹¹.

¹¹ Исто стр 25

Организирањето е втора основна функција на менаџментот. Составена е од повеќе потфункции, и тоа: специјализација, координација и групирање.

Поделбата на работите и на задачите е според потребите на организацијата. За да се организираат организациските цели, менаџерите треба да имаат увид во работата на секој поединец; Во работна длабочина и работна широчина; работно проширување, работното збогатување и други можности.

Групирање на работите е потребно за да се групираат и да се оформат организациски единици. Групирањето може да се биде по различни основи; функции; производи; простор; купувачи, комбинирано и др.

2.4.3. Координирање

Координирањето е поврзување на повеќе компоненти. Персоналот и ресурсите работат заедно кон остварување на задачите и целите. Интегрирањето на целите и активностите на една организација е со цел да бидат постигнати организациските цели.

Постојат неколку типа меѓузависност во организацијата, и тоа нулта меѓузависност; последователна меѓузависност; реципрочна меѓузависност и тотална меѓузависност. Од разликите во организациските единици произлегува потребата од координација. Во таа смисла постојат фактори со кои се зголемува потребата за координација и со кои се намалува потребата од координација.

Фактори со кои се зголемува потребата за координација се: ориентираност кон целите; брзина; сопствени интереси; стандарди оперативни процедури.

Фактори со кои се намалува потребата за координација се: информираност, основни техники на менаџментот, зголемување на координативниот потенцијал, намалување на потребата за координација.

2.4.4. Мотивирање

Мотивирањето е фактор што го поттикнува, го одржува и го насочува однесувањето на луѓето. Постојат три типа основни мотивирачки проблеми за кои се спроведени обемни истражувања. Тоа се: потреба за моќ □ луѓето кои имаат потреба за моќ придаваат голема важност на влијанието и на контролата; потреба за поврзување - се чувствуваат задоволени ако се сакани, насгојуваат да избегнуваат болка и насгојуваат да

избегнат отфрленост од групата; преокупирани се со одржување на поволни социјални врски, уживаат во чувството на интимност и разбирање, подготвени се да ги утешат и да им помогнат на другите во неволја; потреба за постигнување □ луѓето со изразена потреба за постигнување имаат нагласена желба за успех и нагласен страв од неуспех. Ги сакаат предизвиците и си поставуваат тешки (но не и неостварливи) цели. Имаат реален пристап кон ризикот, не се коцкаат туку повеќе преферираат анализа и процена на проблемите, ја претпоставуваат личната одговорност за извршувањето на работата и сакаат прецизна и брза повратна информација за својата работа.

2.4.5. Контролирање

Контролирањето го сочинуваат мерките и активностите кои треба да го осигурат остварувањето на планот. Отстапувањата, грешките и слабостите во работењето на самата организација, односно институција ги посочува контролата. Контролата содржи верификација дали нештата се случуваат во согласност со прифатениот план. Со издадените институции и со поставени правила¹².

Во современиот процес на управување се користат повеќе видови контрола; прелиминарна контрола: тековна контрола; според потекло на субјектите; според областите; според содржината.

Процесот на контролирање ги содржи следните чекори: поставување стандарди, планови или нормативни, мерење на резултатите според овие стандарди, коригирање на отстапувањата од поставените стандарди или планови.

2.5. Стратегиски менаџмент

Стратегискиот менаџмент е од понов период. Во себе содржи стратегиско планирање и извршување на зацртувањето на зацртаната стратегија на институцијата, односно на дадените субјекти.

Се извршуваат на највисоко ниво, ја унапредува организациската ефективност и ефикасност, ориентиран е на долги патеки, одлуките ги донесуваат менаџерите од највисоко скалило во хиреархијата кое се однесува на разни нивоа на одлучување, бара

¹² Солунчевски, М. Организација и менаџмент на подрачните единици за одбрана 2010год. Стр 72

широки стручни знаења од лицата кои и практикуваат сите овие основни карактеристики на стратемискиот менаџмент.

Процесот на стратемискиот менаџмент, опфаќа неколку фази и тоа: спроведување и извршување на поставената стратегија, формулирање на самата стратегија која значи водење на работите кон некоја цел, контрола и оценување на извршувањето на поставената стратегија.

Предностите на менаџментите се состојат во низа погодности што им ги нуди на менаџерите од високиот ешалон, како што се:

- ☐ нудење јасен концепт кој компанијата се обидува да го реализира;
- ☐ создавање и ефикасна и ефектна организација во која може да се разликува важноста од неважноста и можноста од неможноста;
- ☐ овозможување оптимална комбинација на расположливите ресурси и нивна правилна дистрибуција;
- ☐ овозможување постојана иницијатива и динамично водење на работите.

2.6. Менаџментот како наука

Науката е базирана врз научни знаења од одредени области. Секоја наука е примена на научни методи при добивање на одредени сознанија од анализи и од разни експерименти. На точно детерминирани факти научниот метод овозможува факти преку објективно набљудување од добиениот резултат од принципи и заклучоци кои дават една групирана теорија¹³.

Од научниот менаџмент на F. Tailor и административната доктрина на H. Fayol од втората деценија на дваесеттиот век до денешно време, менаџментот се потврди како специфична научна дисциплина, пред се со своите принципи, техники, модели, пристапи.

2.7. Менаџерски улоги

За да се биде менаџер често треба да се дејствува и да се потпира на интуитивни чувства. Менаџерите се преоптоварени и немаат време за анализирање. Често мора да донесуваат избрзани одлуки, често мора да дејствуваат и истовремено да се соочуваат со проблеми, повеќе пати се потпираат на стекнатото искуство за да ги извршуваат нивните

¹³ Кралева, Т. Основи на менаџментот, Центар за интернационален менаџмент, прв дел, осмо издание. Универзитет за туризам и менаџмент Скопје 2009 год. стр. 14

задачи. Според многу теоритичари на менаџментот менаџерските, улоги се дефинирани како: интерперсонални; информативни; улоги на донесување одлуки.

Интерперсоналната улога е улога на номинално раководство, улога на лидер и улога на поврзувач. Информативната улога менаџерите е улога на: набљудувач, распространувач на информации и портпарол.

Улогата за донесување одлуки може да биде улога на претприемач, раководител при нарушувањата, алокатор на ресурси и преговарач. Во оваа улога не е лесно да се биде преговарач, поради тоа не е лесно да се преговара на пример кога се преговара менаџерот за продажба преговара со купувачите. Јасно е дека интересите се спротивни.

Табела 2: Улоги на менаџери

МЕНАѢЕРСКИ УЛОГИ	
УЛОГИ	АКТИВНОСТИ
ИНТЕРПЕРСОНАЛНИ УЛОГИ	
Фигуративна улога	Извршени симболични и церемонијални задолженија од правна и од социјална природа
Улога на лидер	Гради односи на соработка со подредените и комуницира со ни , ги мотивира и ги третира
Улога на поврзување	Одржува односи на соработка со субјекти надвор од работната единица и прибирање на информации што се од помош за работата
ИНФОРМАТИВНИ УЛОГИ	
Улога на набљудувач	Бара внатрешни и надворешни информации во врска со активности кои можат да имаат влијание врз организацијата
Улога на пренесувач	Дава информации на другите членови во организацијата кои имат потреба од нив
Улога на портпарол	Ги пренесува информациите за организацијата надвор од неа

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

МЕНАѢЕРСКИ УЛОГИ	
УЛОГИ	АКТИВНОСТИ
УЛОГИ НА ОДЛУЧУВАЊЕ	
<i>Улоги на претприемач</i>	<i>Дејствува како иницијатор и дизајнер и ги охрабрува промените и иновациите</i>
<i>Улога на локација на ресурсите</i>	<i>Дистрибуција на ресурсите од сите типови: време, опрема, пари, кадри, и др.</i>
<i>Улога на преговарач</i>	<i>Ја претставува организацијата во контактите со други субјекти во кои ги застапува интересите на организацијата</i>

Извор : Н.Meintzberg, the nature of managerial work , Harper row, New York 1973

ГЛАВА 3: ОРГАНИЗИРАЊЕТО

3. Организирање

3.1. Поим и дефиниција

Поимот „организирање“ потекнува од грчкиот зборот *органон* и значи орудие. Постојат повеќе дефиниции за организирање. Ќе спомнеме некои од нив. Овој поим е основна алатка за работа на секој менаџер, односно раководител застапена во секоја институција¹⁴.

Организирањето може да се дефинира на многу различни начини, и тоа: како систем, функција на менаџментот, процес, воспоставување ефикасни односи на однесување.

Во рамките на организацијата секој учесник извршува логички работи, а активностите на конкретни позиции на луѓето во структурата ги организира организацијата. Организациските системи, како што се: установи, здруженија, претпријатија, органи на државна власт, невладини организации и други се нарекуваат организации.

Организирањето како функција на менаџментот, ги подразбира задачите извршените од извршителите, начинот на кои тие задачи ќе бидат групирани, кој кому ќе поднесува извештај и кој ќе ги подготвува одлуките¹⁵.

Организирањето како процес е обид да се развие структурата за унапредување и извршување на активностите во организирањето.

3.2. Организирањето како систем

Во практиката и во теоријата организација може да се означува како систем; организирањето е процес на поделба на работите меѓу групите и индивидуите, и координирање на нивните активности за постигнување на целите на организацијата.

Во менаџментот се претставува дел од организирањето, кој вклучува воспоставување планирана структура од улоги на вработените во извршувањето на мисијата на организацијата.

¹⁴ Бакрески, О. Основи на безбедносен менаџмент, Филозофски факултет □ Скопје 2011 год. стр.115. Исто стр 115.

¹⁵ Солунчевски, М. Организација и менаџмент на подрачните единици за одбрана 2010 год. Стр. 25

Организирањето може да се разгледува од повеќе аспекти, и тоа од: правен, економски, социјален, историски, безбедносен, еколошки и друго. Работи што се вклучуваат во организирањето се: активностите да се класифицирани, постигнување на поставените цели, активностите треба да се групирани; кординирање и контролирање, задачите треба да се распоредуваат на оделни менаџери.

Организацијата како систем, има свои карактеристики.

За да се задоволи нејзината определена потреба е создаден од човекот.

Постојано се движи и затоа има динамична карактеристика.

Поседува елементи на биолошките, на техничките и организациските системи во претпријатијата.

За организацијата се говори дека е вештачки, динамичен, нелинеарен сложен систем што е нагласено и присутно во карактеристиките на комплексност.

3.3. Видови организации

Во зависност од длабочина на структурата, застапени се подеднакви во видот и на организациска структура видот на управување, припадност на дејноста, сопственоста на капиталот, јавните установи и служби во безбедносните институции.

Сопственоста на капиталот се однесува на сите видови организациите: државните, приватните, општествените и др.

Видот на управување е карактеристичен за децентрализираните органи-општините, за централизираните – владата, кои се наведени во сите форми на организации.

Припадноста на дејноста, исто така е подеднакво дефинира за невладините и за владините, за непрофитните и за профитните организации.

Структурите на управување најчесто упатуваат на линиска, штабна организација.

Во теоријата се нудат повеќе видови организациски структури коишто ветуваат ефективни и ефикасни организации; практиката покажува дека секоја организација располага со свои оригинални решенија.

3.4. Организирањето како менаџерска функција

Организирањето како менаџерска функција ја уредува улогата на поединецот во организациска структура и обезбедува комплетен прилив на потребни средства, односно

ресурси за создавање на комплетната функционална целина, која ќе овозможи правилно работење на сите сегменти во компанијата.

Организирањето претставува фаза во менаџерското работење, потребна за создавање поволни услови за работење на успешни тимови. Од ова се подразбира дека организирањето треба да се реализира со: навремен прилив на финансиските средства, навремено обезбедување на потребните мисли и идеи, квалитетен избор на локација, навремен дотур на материјалот, навремена испорака на готовите материјали, обезбедување на квалитетниот човечки потенцијал (менаџерски и неменаџерски), обезбедување работа за компанијата, односно се што е потребно за непречено функционирање на компанијата како една функционална целина.

3.5. Организацијата како процес

Организирањето како процес како што веќе кажавме е утврдување на работата, групирање на задачите, дефинирање и делегирање на одговорноста и авторитетот и создавање односи помеѓу менаџерите и работниците.

Во организирањето како процес спаѓат: планирањето и контрола на операциите, буџет и поставувањето на цели, донесување одлуки, делегирање, формална и неформална комуникација, обука итн.

Организацијата преку организацискиот процес може да се движи по природен организациски циклус. На нозе се обидуваат да застанат мали и млади единици, да станат поголеми по поделбата на единиците. Во тој обид стагнацијата успешноста на работењето се намалува, а единицата повторно се обновува или згаснува.

За кој било развој особено се значајни информациите кои се посредници за новото во секој процес. Секој менаџер треба да биде подготвен; треба да знае што бара, каде е информацијата, треба да биде достоин за информацијата за да може да ја прими, треба да може да ја прими, Информацијата да е способен да ја обработи и да ја селектира како и да ја зачува.

Секој податок по обработка треба да се проследи во понатамошна употреба, а сето тоа се врши преку организациско-информацискиот систем.

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

Слика 3: Организација

Извор: <http://www.pretpriemac.com/osnovi-na-teorija-na-otvoreni-sistemi/>

3.6. Организациска структура

Со формирање на организациската структура мора да се дефинираат задачите што треба да ги извршуваат вработените, според нивната способност и мотивираност. Потребно е организациските единици да се систематизираат и по можност да се даде опис на секое работно место, при што се создава управнораководна шема.

Организациската структура не служи само за определување позиции помеѓу луѓето опфатени со неа, таа има многу повеќе ефекти врз комуникацијата, функционирањето и ефективната на различните бизнис-функции во самиот бизнис.

При заедничкото дејствување, секој вработен во компанијата мора да си ја знае својата улога и таа улога исправно да ја извршува, онака како што е зацртана.

Организациската структура го определува моделот во кој се дадени задачите, начинот на нивно определување, системот на одговорности. Според тоа, организациската структура поседува три компоненти: комплексност: нивоа на организациска хиерархија, формалност: определени правила и процеси, централизација: начин на донесување и спроведување на одлуките.

Организациската структура укажува на начинот на поврзување на процесите и функциите на степенот на поделба на задачите и начинот на контрола. Организациската ефикасност зависи од поделбата на работата во рамките на организациските единици, од интеграцијата на организациските единици зависи ефикасноста. Во секоја институција постои хиреархија, и тоа во систематизациите на организациските шеми го има бројот на вкупните работни места и во целокупната шема на вработени има еден раководител, во опис и попис на работните места организациските единици се делат на одделенијата; вработениот, односно раководното лице е се одговорно за работата што ја раководи и за работата што ја извршуваа; тимското работење се покажува во извршување на различни нивоа; при извршување на работата се покажува процесот на координација.

3.7. Типови на организациска структура

Од една страна, постојат толку многу различни организациски структури колку што има организации, но од друга страна, со цел да се упростат работите, може да се изврши групирање на структурите во типови. Овие структури, генерално, се однесуваат на бизнис организациите, но можат да се применат и за некои непрофитабилни организации. Според тоа, структурата на најголемиот број организации може да се подведе во една од следниве групи: функционална организација, организација според типот на производот, организација според типот на потрошувачот, организација според географската положба, матрична организација, комбинирана организација.

Функционалната организација како најопшта форма се сретнува во мануфактурните организации или фабрики бидејќи со неа се овозможува оптимална контрола и пресметливост. Ваквиот тип организации, во принцип, се поделени во сектори или департменти, кои се викаат уште и служби. За нивно функционирање, вообичаено е задолжен еден менаџер - директор, кој е одговорен за внатрешното работење на секторот / службата, но ја обезбедува и соодветната координација со другите служби.

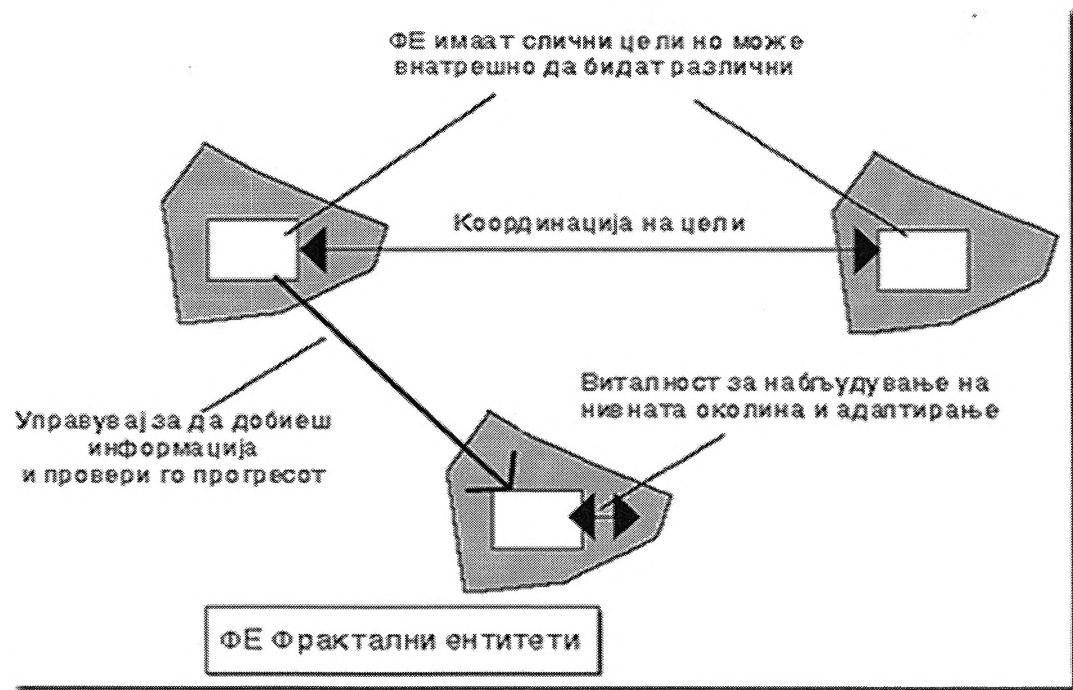
3.8. Цели на организацијата

Постојат повеќе цели на организацијата, но некогаш тоа е само една цел. Секоја хиреархиска скала претставува крај на претходната и достигнување следен чекор во исто време. Според начинот на хиреархијата на целите се идентификува организациската

хиреархија. Целите се групираат меѓу разните организациски единици и се распоредуваат во поголемите организации. Нивните функции и структури ги покажуваат целите на организацијата.

Целите на организациите може да бидат: безбедносни, одбранбени, образовни, здравствени, социјални, политички, економски, културни и други цели. Одговара и соодветна поделба на оваа класификација на организациите на: образовни, културни, безбедносни, одбранбени, економски и други. Според временската димензија е направен и критериумот. Според ова постојат долгорочни и краткорочни цели.

Остварување на пошироките интереси и на долгорочните цели е во подолг временски период.

Слика 4: Цели на организацијата

Извор: <http://www.pretpriemac.com/category/menadzment/organizaciski-promeni/>

Активностите во временска рамка која претставува услов кога активността треба да биде завршена е ориентирана кон краткорочните цели.

Според интересите што постојат, е направена и класификацијата на поединечни и на групирани цели.

Општата класификација на целите е направена на општи и посебни, парцијални и глобални. Кон одредени делови се насочени парцијалните или посебните цели, додека дејствувањето на самата организација е насочено кон глобалните или општите цели.

3.9. Организацијата на безбедносниот сектор

Организациите коишто се занимаваат со остварување на безбедноста и одбраната на земјата се организирани во повеќе степени и во голем број насоки во согласност од пошироките општествени интереси и од целите кои се сака да се постигнат¹⁶.

Остварувањето на најефикасен начин на одбранбенозащитната и безбедносната состојба за сите утврдени нивоа, опфаќа мрежа на институции во организацијата на безбедносниот сектор.

Безбедносните институции во организацијата во одредена ситуација произлегуваат од конкретноста, и од специфичноста и од природата на нивната работа и дејност.

Според тоа, активностите кои се насочени во безбедноста за остварување дејност и кон оние кои го обезбедуваат нивното остварување зависат од поставените резултати на самиот процес и од конкретните цели, се разбира како една симбиоза во организацијата и управувањето.

Организацијата на безбедносниот сектор во основа и во теоријата е управувана во насока за да се научи кои мерки треба да се донесат и за ефективен безбедносен систем, со решенија во моделот на работата со кои безбедносните процеси ќе придонесат за поефикасно управување.

Во литературата во однос на научната организација на безбедноста од многу аспекти се разгледува овој феномен, и тоа: од функционален аспект, од структурен аспект и од институционален аспект.

Од функционален аспект редоследно се подредуваат деловите од системот за функционирањето на системот како целина, на што посочува и самиот поим организација на безбедноста.

За остварувањето на истата целосно се ставаат во функција сите потребни ресурси тоа и материјални и човечки за дадените задачи или цели на безбедносниот систем да дадат свој придонес во остварувањето на добро смислената дејноста на организацијата.

¹⁶ Бакрески, О. Основи на безбедносен менаџмент, Филозофски факултет-Скопје 2011 год стр.132-133

Структурниот аспект укажува на начинот на остварување на потребната соработка преку редење по редослед на елементите, на односите кои се јавуваат помеѓу елементите и нивната меѓузависност. Сето ова се однесува на структурните елементи на организацијата.

Од безбедносната гледна точка институција тоа значи дека се разгледува реалноста, се прикажува поставеноста на внатрешната организација и елементите на таа институција, нивната надреденост и подреденост, остварувањето на основната функција на самиот систем, односно начинот и елементите со кои таа се остварува.

Институционалниот аспект ги посочува влијанијата на оделните елементи во структурата на организациските општи цели, со цел да се остваруваат посебните цели на самата организација преку разни односи во институционалниот аспект на организацијата на безбедноста.

Шемата на полициска и на воената организација на таков начин се прикажуваат на организацијата на безбедносниот сектор

Организациските шеми на војската и на полицијата, односно распределбата на силата е во тие организации е во културата на послушност односно во строгата хиерархијата на функциите каде што секогаш над личноста доминираат формалните врски.

Постои и неформална организација која како последица на неформалните односи има предност во самата организација, но конкретната организациска шема не може да се раководи. Покрај неформалната постои и формална организациска шема.

Не секогаш Формалната организација ја прикажува вистинската сила, додека неформалната организација има реална сила и добра поставеност на членовите на организацијата, при што се фаворизира неформалната организација во однос на формалната во одредени ситуации, од аспект на безбедноста.

Извршувањето на некои задачи со официјалните процедури не секогаш е можно, при што се развива еден широк обем на комуникација најчесто во неформалната организација.

3.9.1. Организација и структура на полицијата

Потребно е добра организираност на полицијата за ефикасно извршување на поставените задачи.

Законското уредување на прашањата за организацијата на полицијата не зависи само од условите за извршување на некои од задачите во полицијата туку и од начинот на организирање.

Досегашното искуството за раководење со полицијата покажува дека одличното организирање се засновува врз следното:

Структурата на раководење на претстојните задачи и деталната подготовка која обезбедува организациска структура со која се обезбедува концентрацијата на средствата и силите на задчи за извршување по извршување на задачата ќе се направи деконцентрација.

За да можат побрзо да отпочнат подготовките на сите нивоа на раководење потребно е навремено пренесување на податоците на пониските нивоа на раководење.

Усогласувањата на можностите и желбите на човечките и на материјалните можности кои се ќе бидат поврзани во сите акции на сите елементи на организацијата, треба да ја обезбеди органската поврзаност со функционалниот, со командниот и со соработничкиот однос.

За се што се работи треба да се обезбедат докази, со избегнување нервоза и брзање, односно брзо работење.

Нервозата и брзањето го удвојуваат времето потребно за подготовка и извршување на задачите. Тие стануваат синоними за неспособност и неподготвеност.

Организациската структура во процесот на организирање на полицијата покажува како е поделена задачата со која се дефинираат секторите, се како остваруваат соработката и како се користат одделенијата и ресурсите.

Во делот на дефинирање на полициската организациска структура се посочува структурата на одредени задачи што се извршуваат од поединци, формално известување за одлуките на одговорност, подреденост на хиреархиските нивоа, потребна координација и соработка што треба да обезбеди извршување на планираните активности.

Меѓусебната интеракција на полициската организација на постојаната функција се субјектите на организациската структура.

Во структурата определени улоги имаат определени места во групните односи помеѓу вработените во организацијата, кои се помалку или повеќе регулирани со соодветни прописи и се формализирани.

Организациската структура на полицијата е поставеноста на различни позиции на различни личности. Во полицијата постојат вертикални и хоризонтални димензии во основните компоненти на организациската структура.

Хоризонталното ниво е дадено преку департамизацијата, додека димензијата на вертикалното ниво е изразена на авторитетот.

Хиреархијата на авторитетот е подредена од надолу кон горе во форма на хиреархијата авторитет се подредени во ниво на вертикална димензија односно од обичен полицаец па се до министерот за внатрешни работи, кој е на врвот на пирамидата.

Авторитетот е пренесен меѓу нивоата, а меѓу нивоата постои постојана комуникација од чии односи произлегува делегирањето авторитет од едно до друго ниво.

За нивоата и за начинот како се креираат а односите на авторитет потребно е целосно разбирање на проблемите кои се врзани за полициската организација.

Во практиката досга се покажува дека најдобрата идеја во организациската структура во полицијата е да се има односно да се формираат дополнително одделенија и служби со кои ќе раководат стручни и компетентни лица. Тие ќе донесуваат, планови оперативни и стручни, за кои во организациската единица треба да има помошни одделенија или служби за дополнителните работи да се извршуваат стручно и навремено.

Прикажувањето на односите меѓу организациските единици претставува еден вид органограм на шемата на системот на полицијата. Темелно, според делокругот на работата се покажува организацијата на организациските единици.

Соодветната поделбата на работите и ефикасна тимска работа меѓу единиците се клучни за воспоставување рамнотежа во ангажирањето на поединците за точно утврдените задачи. Функционалните односи треба да бидат строго дефинирани за што треба да постојат одлични услови за работа и одлични внатрешни односи меѓу организациските единици.

Организациската единица треба да биде одговорна за својот делокруг на работа, и да дава придонес за остварување на поставените цели и задачи на Министерството во

целина. Во органограмот јасно се дефинирани нивоата и позициите на надредените и нивните подредени и односите меѓу нив¹⁷.

Во Република Македонија организациската поставеност на полицијата оди по определен редослед. Првото ниво е олицетворено преку Бирото за јавна безбедност кое ги врши полициските и криминалистичките работи во рамките на Министерството за внатрешни работи. Неговата внатрешна организациска поставеност се заснова на линиски и територијален принцип и е уредена со Законот за полиција.

Во надлежност на Бирото се следните работи¹⁸: концептуалното планирање, следење и анализирање на безбедносната состојба и причините за појава на криминалитет и загрозување на јавната безбедност; усогласување, насочување, генерален и стручен надзор и контрола на работата на организационите единици на полицијата; едукација на полициските службеници; собирање, обработка, анализа, користење, оценување, пренос, чување и бришење на податоци од делокругот на полицијата (учество во извршувањето на одредени сложени работи од делокругот на работа на организационите единици на полицијата); предлагање стандарди за опрема и материјално-технички средства за организациските единици на полицијата итн.

Организациската структура спаѓа во централните полициски служби.

За високиот степен на специјализираност се формирани полициско криминалистички работи поради економично извршување на сложени задачи, специфични и ефикасни задачи, работи во внатрешниот сектор и регионалните центри за гранични работи и др.

Работите се вршат на територијата на државата од страна на централните полициски служби од областа на спречување на организираниот криминал; од страна на специјалците се дава поддршка во одредени специфични и сложени работи за извршување на регионалните центри за гранични работи и од секторите за внатрешни работи.

Во рамките на централните полициски служби функционира Оддел за организиран криминал¹⁹ за спречување и откривање кривична дела за кои гонењето се презема по службена должност, извршени од организирана група од најмалку три лица, која дејствува

¹⁷ Исто стр 136-137

¹⁸ Закон за полиција, Службен весник на РМ бр. 114/2006 година член 21.

¹⁹ Член 18 Закон за полиција, „ Службен весник на РМ“ бр. 114/2006 година.

во одреден период за да оствари непосредна или посредна финансиска корист или друг вид материјална корист и која ќе изврши едно или повеќе кривични дела, како и други кривични дела за кои со закон е пропишана казна затвор во траење од најмалку четири години.

Началник раководи со централните полициски служби. Формирани се сектори за внатрешни работи во сите региони на државата заради подобро функционирање и поефикасно и ефективно извршување на полициските работни задачи.

За сообраќајни работи на некои места и вршење на полициските работи од општа надлежност се формирани полициски станици во рамките на секторите.

Со Закон за полиција се уредува работата на секторите за внатрешни работи.

Безбедносната состојба се анализира и се следи, се вршат работи криминалистички работи на превенција и спречување на криминалитетот, се врши контрола на работата на полициските станици, се организираа и се усогласува и се вршат контрола на работата²⁰, додека полициските станици ја организираат дејноста за внимавање, патролната и набљудувачката дејност, контролата и регулирањето на сообраќајот. Тоа се основни дејности кои се организираат во рамките на секторската работа, како видови превентивно и репресивно дејствување на секторското подрачје.

Во секторите за работата која ја извршуваат полициските службеници, одговараат пред нивниот претпоставен раководител.

Раководителот на сектор ја планира и организира работата за секој сектор

Основните компоненти за одлично следење на безбедносната состојба се: планирање и ефикасно извршување на работата, годишниот план на мерки и активности за секој сектор, како и планови и мерки за активности поврзани со безбедносната појава, за која се покрива секторот за одлично следење на безбедносната состојба.

Мошне важно за секторската полиција е месното население и неговата безбедносна заштита, што придонесува за добар углед на полицијата, за добро следење и познавање и ефикасно работење на безбедносната состојба, како и зголемување на одговорноста на раководителите на секторите.

²⁰ Исто член 21

3.9.2. Организација и структура на армиите

Армиите им служат на националните држави за одбрана на суверенитетот, интегритетот и уставниот поредок.

Стандардизираниите облици на воена организација кои во европските земји почнале да се развиваат по средниот век. Развојот на современите војски е одвоен од остатокот на општеството сето, се до 19 век кога војската станала специјализирана институција.

Во светот европскиот колонијализмот на ваквиот воен модел доведе до прифаќање на војската како универзален дел на државната организација.

Денешните армии се резултат на напорите за градење армии со нови предизвици, произлезен од искуството од втората светска војна.

Во организациска смисла, врз нивната денешна физиономија влијаел нивниот развој на што укажуваат одредени фактори. Нивното пополнување се однесува на првиот организациски елемент.

Денес постои професионална или платена војска, со која се пополнува со доброволно служење на воениот рок .

Министерството за одбрана го раководи цивилно лице, а воениот дел воени лица и речиси во сите војски на светот врховната команда е во рацете на цивили, од што се гледа фактот на втората организациска придобивка.

Од ова се гледа тенденцијата за цивилна демократска контрола на војската целосно во многуте земји од Западна Европа.

Воените лица речиси без исклучок извршуваат многу врвни функции во одбраната, во повеќето земји од поранешниот социјалистички поредок, пред 90-тите години.

Во последно време ситуацијата е променета. Третиот организациски елемент во модерните војски е еден од столбовите на функционирање.

Во целост во војската субординацијата и хиреархијата се движат од горе надолу, според звањата.

За раководењето и за командувањето се уште функционира најстариот начин.

Основната цел на постоење на воената организација на војската е водење војна.

Врховниот командант е командант на сите сили и заради тоа егзистира потчинување на голема маса на луѓе на еден човек.

Поради спречување војската да излезе од контрола или да излезе надвор од рамките кои се определени со закон и со устав на една држава постои за извршување на таа цел.

Војската не треба да се претвори во апарат на државата, и против државата а врховниот командант не треба да се доведе до таа ситуација²¹.

Во организациска смисла на зборот на структурата на војските влијаат повеќе фактори кои се од внатрешна, но и од надворешна природа.

Брзите промени кои се резултат на научните откритија влијаат на организациската структурата во делот на технологијата, односно реструктурирање на армиите за новите технички и технолошки достигнувања.

Големите промени во формациските структури на војските придонесоа и се случија заради техниката и технологијата на повеќе видови опрема и оружје.

Во секојдневието се зголемува степенот на усовршување на современото оружје на објективните предности кои се должат на самата организација со која се зголемува надмоќноста на војската во општеството која е во однос на невооружената популација.

Воени специјалности се зголемени од неколку десетици па до неколку стотици во структурата на денешните армии.

Големата динамика на новите специјалности наложува и ново раководењето со нив, нивна употреба, нивно одржување.

Поделбата на војската на видови служби и родови е според класичната структура.

Но нивната содржина е радикално различна. Не е отповеќе ако се каже дека границата меѓу видовите (копнена војска, воена морнарица и воено воздухопловство) е мошне формална бидејќи станува збор за испреплетени структури²².

²¹ Бакрески, О. Основи на безбедносен менаџмент, Филозофски факултет □ Скопје 2011 год стр.134

²² Исто стр. 140.

ГЛАВА 4: ОРГАНИЗИРАЊЕТО КАКО МЕНАѢЕРСКА ФУНКЦИЈА

4. ОРГАНИЗИРАЊЕТО КАКО МЕНАѢЕРСКА ФУНКЦИЈА

По планирањето организирањето е втора по ред менаџерска функција.

Се дава за пример некоја институција која не достигнува добри резултати затоа што има слаба организација.

Тоа постои и кај нас во некои фирми или претпријатија во кои нема напредок значи дека има слаба организација.

Доделувањето и дистрибуцијата на ресурси потребни за извршување на секоја задача е во надлежност на екипирањето и организацијата на координацијата на вработените.

Поставувањето на планирана структура од улогите на луѓето со кои се исполнува организацијата, е дел од организирањето.

Освен формалната организација постојат групни организација по други основи, односно неформална организација.

Неформалната организација е здружената активност надвор од формалните организациски структурални односи.

Се знае дека во институцијата работат 300 , 500 или 4000 луѓе се знае дека еден човек не може да работи сам, односно да придонесува за таа институција поради што постои поделба на работата – специјализација.

Работата на повеќе луѓе треба да се групира заеднички, односно треба да се дефинираат некои работи на пример подрачните одделенија работат: подготовки, служење воен рок на регрутите, доброволно служење воен рок, издавање потврди и други работи кои влегуваат во одделението за одбрана. Над ова одделение има сектор за цивилна одбрана и над него е Министерството, односно институцијата која има служби сектори, одделенија.

4.1. Поделба на работата - специјализација

Степенот на специјализација ги дели

Менаџерите ќе треба да одлучат до кој степен ќе ја специјализират работата на секој поединец при што се согледуваат во целина на работите што треба да се извршаат за да се реализираат организациските цели.

Без разлика дали се нуди услуга или производ евидентно е дека на пример е невозможно во некое одделение еден човек да ги извршува сите работи. Поради тоа треба да има повеќе вработени, со што ќе се поделат работите и секој ќе работи според опис и попис на неговото работно место.

4.1.1. Работна длабочина и работна широчина

Длабочина и широчина има секоја работа што работниците ја работат. Контролата на работата е длабочина на работата, повторувањето на работата и разновидноста на работата е широчина на работата.

Менаџерот кој му дава работа на работникот максимално организирано и ако менаџерот има пропишано методи за работа, ако ја надгледува одблиску, ако има воспоставени строги стандарди се вели дека има мала длабочина.

Во случај кога работникот има самостојност и е слободен во извршувањето на задачите и работите, станува збор за голема работна длабочина.

Ако има повторувањата на работните задачи и мал број на процесите, се вели дека работата има мала широчина.

За пример може да се земе една медицинска сестра која дава инјекции, зема крв, мери температура, нејзината работа има поголема работна широчина.

4.1.2. Работно проширување

Високо специјализираните задачи предизвикуваат незадоволство кај многу работници.

Работното проширување има овозможува на работниците да извршуваат повеќе работи од хоризонталниот дел на организациската единица, со комбинирани различни работни функции.

Можат да бидат споени две работни задачи и работникот, по потреба, може да се трансферира и да работи на другата работна задача за поголема ефикасност.

4.1.3. Работното збогатување

Зголемената работна длабочина се обидува да се занимава со незадоволството. Работата на која вработените доживуваат поголема работна самостојност е дел од вертикалниот дел од организациската единица.

За воспоставување на сопствено работно темпо на одделни вработени може да им се даде одговорност за задачата да се изврши на најдобар начин, како и можност за исправање на сопствените грешки.

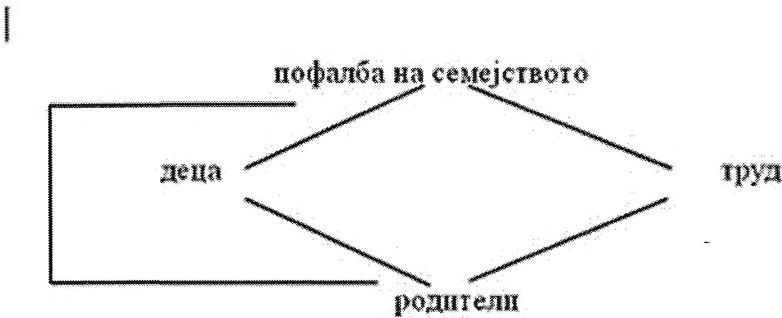
При донесување на одлуки, исто така, се зголемува ентузијазмот и мотивацијата и работната одговорност станува попредизвикувачка.

Има работни распореди за алтернативни верзии кои се вклучени во организациската структура: флексибилно време, збиена работна недела.

Флексибилното време има поголема одговорност и самостојност, а вработените се одговорни за усогласување на нивните функции со функциите на другите вработени.

Во индивидуализирање во временските распореди компаниите се потпираат на сервиско работење и обично не се вклопуваат.

Им овозможуваат на вработените да избираат кога ќе почнуваат и кога ќе завршуваат со работа. Сепак работното време бара вработените да се на работа во важниот период.

Слика 5: Поделба на работите

4.2. Групирање на работите

Логички начин е да се оформат организациски единици. Откако е извршена поделбата на работите, потребно е тие да се групираат.

Департаментализација секторска активност.

Се поставува прашањето какви организации треба да има претпријатието.

Ако се гледа од посебно кон општо, на различни основи групирањето ќе биде следно: Функции; производи; простор; купувачи; време; броеви.

Слика 6: Групирање на работите според обемот

Извор: <http://www.maturski.org/MK-Menadzment/MK-MenadzmentUgostiteljstvo.htm>

4.2.1. Организирањето според функции

Според главните функции на производство продажба и финансии на претпријатието, тоа е организирано во организациски единици.

Повеќе теоритичари за функции во организациски системи ги сметаат: логичкиот потсистем, идентификацијата и на организациските единици како органи за извршување функциите.

Функционалното организирање е можеби најлогичната и основна форма на департаментализацијата²³.

Специјализираните квалификации се лоцираат онаму каде што е најпотребно за полесно да се мобилизира функционалната структура. Функционалната структура почнува да се појавува како резултат на некои недостатоци од проширување на производството или просторно.

За функционалната структура е тешко да се одреди процената за работа. Во случај новиот производ да не е во ред, се поставува прашање: Кој е виновникот: развојот и истражувањето, маркетингот или производството? Целокупната организација е проблем за главниот менаџер.

4.2.2. Производно

кога фирмата се зголемува се губи предноста од функционалното организирање. Кога станува премногу сложена поделбата на фирмата на сектори, одговорните ги прават поделбите полусамостојни, секој од нив произведува и ги рекламира сопствените производи. Организирањето може да биде пазарно или производно.

Секој сектор поединечно одговара за поделба на производите во група на производи или за поединечен производ.

Просторната поделба ги собира заедно во еден сектор целокупните активности извршени во еден дел.

Сите производи на одредена класа на купувачи кога се продават повеќето или сите производи се појавува поделба според купувачи.

²³ Кралев, Т. Основи на менаџментот, Центар за интернационален менаџмент, прв дел, осмо издание. Универзитет за туризам и менаџмент □ Скопје 2009 год. Стр 191

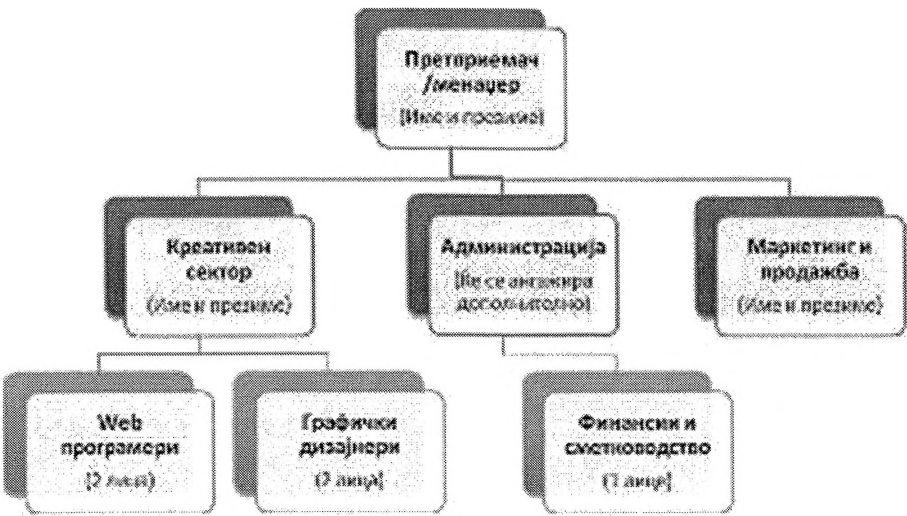
4.2.3. Организирањето според броеви и време

Многу нешта се делат по броеви, и тоа: прво одделение; второ одделение; трето одделение. Во систематизацијата на Министерството за одбрана односно Генералштабот на АРМ секторите се означуваат со буква на пример Г1, Г2, Г3 и така натаму. Во многу земји на Европската унија ноќната работа, односно работењето на смени, како што е прва, втора и трета смена се плаќа со зголемена тарифа. Од многу причини има луѓе на кои им одговараа работата на смени. На пример од некои студираат вонредно. Има многу случаи кога вработениот треба освен своите работи да ги завршува и работите од другиот и во другата смена, а истиот не знае до каде е и што понатаму со работата.

4.2.4. Матрично организирање

Функциите можат да бидат децентрализирани или централизирани во производното организирање. Се бара целина кај услугата, односно производот. Основни обележја во целина на услугата се квалитетот, покот и цената, која доаѓа на крајот кај купувачите.

Кај производот преовладува целината, а кај функциите парцијалното. Во некои компании се употребува само во некои одредени сектори матричната структура додека во други се наоѓа во сите нивоа. Само некои способни организации може да направат ефектно преминување од функционалната или секторската структура во функционирачка матрична структура,

Слика 7: Матрично организирање

4.3. Координација

Со процесот на департаментализација, односно секторирање е поделбата на целата фирма е на организациски единици: одделенија, служби, сектори и друго.

По организирањето доаѓа кординирањето, што е трета фаза во организирањето. Зголеменоста на ефикасноста и продуктивноста на нивните организации, менаџерите го делаат работата според сектори или специјализирани функции²⁴.

Координацијата е процес на интегрирање на целите и активностите на посебните единици, сектори или функционални области на една организација, со цел ефикасно да бидат постигнати организациските цели. Секторите ја губат улогата во организацијата без координација. Меѓусебната зависност на различните единици кои ги извршуваат задачите и комуникациските барања на задачите зависат од потребата за координацијата.

Постојат неколку типови меѓузависност, и тоа: тотална меѓузависност; реципрочна меѓузависност; последователна меѓузависност; нулта меѓузависност.

4.3.1. Тоталната меѓузависност

Постои меѓусебна поврзаност и меѓусебна зависност во сите делови на еден организациски систем. Целината на меѓусебно поврзуваните делови е дефиниран во поимот систем, како и во поимот организациски систем. Различноста за одделните меѓузависности е потребата за координација.

Потребите за кординирање се поголеми толку колку што е поголем степенот на специјализација. Координацијата е зголемена кога во една организациска единица има работни места со поголем степен на специјализација.

Тешкотиите при координација се зголемуваат толку колку што расте потребата од координација.

4.3.2. Реципрочна меѓузависност

Врските меѓу организациските единици се двонасочни во реципрочна меѓузависност на едната кон другата и обратно. На пример, помеѓу производниот дел и

²⁴ Исто стр. 204.

персоналното кадровско одделение постои двонасочна поврзаност кога има потребата од нови работници.

4.3.3. Последователна меѓузависност

Организациските единици се поврзани редоследно во последователна меѓузависност.

Координативниот механизам за овој вид меѓусебна поврзаност се стандардизирањето и плановите за работа. Последователните единици не можат да планираат независно едната од другата. Плановите и реализацијата мора да бидат усогласени.

4.3.4. Нулта меѓузависност

Во нулта меѓузависност организациските единици или пак погоните, ако се работи за производното претпријатие, не зависат меѓусебе.

Кога сите се ориентирани кон целината, тогаш заедничката цел е тоа дека не постои меѓусебна поврзаност помеѓу организациските делови. Тоа се постигнува преку стандарди и процедури, прописи и правила²⁵.

4.4. Изворите на потреба за координацијата

Од разликите што нормално постојат помеѓу организациските единици произлегува единицата. Елемент со кој треба да се постигнат организациските цели е квалитетот, на кој укажува секторот за управување на квалитетот.

Луѓето вработени во подготовките и во погоните не го негираат значењето на трошоците на квалитетот. Ако интересите на целината не се во согласност со интересите на единките, по некое пишано или непишано правило, се главна причина за координацијата.

Во многу случаи интересите не се поклопуваат ако меѓу нив постои разлика.

Ќе цитираме некои од разликите:

Во некоја институција каде претпоставените би го наградиле некого за извршената работа интересите во службата би се разликувале.

²⁵ Исто стр. 205.

Кординацијата треба да овозможи да се остваруваат заедничките цели со водењето грижа за разликите и различните интереси на организациските единици.

4.5. Опфат на менаџментот

Изборот на погоден опфат би можел да биде од голема важност од две главни причини. Опфатот на менаџментот може да се влијае врз ефикасното работење на раководителите и врз ефективното извршување на задачите од страна на нивните подредени.

Се има мала контрола над подредните поради тоа што менаџерите се многу оптоварени. Се намалува бројот на хиреархиските скали со зголемување на опфатот на менаџментот.

Фактори кои го детерминираат опфатот на менаџментот²⁶

Се очекува дека ќе биде намален опфатот на менаџерот колку што е поголема обученоста на подредените. Менаџерите кои поминале на менаџерскиот систем на обуки имаат поголеми знаења за менаџментот.

Во сиромашна замислена организација обучувањето им овозможува на менаџерите да ја намалат фреквенцијата и времето потрошено за контакти.

Плановите кои треба да се реализираат дефинираат голем дел од карактерот на работата. Ќе биде потребно помалку од времето на претпоставениот ако плановите се добро дефинирани, ако се остварливи, ако подредениот разбира што се очекува од него.

Менаџерот мора да открие дали подредените ги следат плановите преку користење на стандарди или преку лични забелешки дали подредените ги следат плановите мора да ги открие менаџерот.

Стапката за промена е важен фактор кој одредува кои политики може да бидат формулирани. Постојат само неколку нивоа на опфат на менаџментот во широко распространета организација.

Потребни се состаноци очи очи на многу инстанции. Исклученоста на лични контакти не може да се заврши само со политички забелешки, меморандуми, писмени извештаи и друго.

²⁶ Исто стр. 215.

За ова да се реши би требало да се воведе дополнителна обука за подредени и за менаџерите од понизик ранг.

4.6. Организациски дизајн

Дотука ги објаснуваме департаментализацијата, координацијата и опфатот на менаџментот, при што беа образложени одредени аспекти на оваа менаџерска функција.

Проектирањето на организацијата е пред сè еден континуиран процес, бидејќи околината, организациите и стратегиите неизбежно се менуваат со текот на времето²⁷.

Најдобриот начин или период кон проектирање на организациите се бара во областа на менаџментот.

Организациската структура не била во можност да влијае ниту на околината на организацијата ниту на нејзината стратегија; цврстата структура би успеала во внатрешните и во надворешни услови.

4.7. Детерминанти на организацискиот дизајн

Клучните детерминанти кои влијаат врз организацијата и нејзината структура се нејзината стратегија, околината, средината во која таа оперира, технологијата што ја користи за извршување на активностите и карактеристиките на нејзините вработени²⁸.

Меѓу организациската структура и овие детерминанти на менаџментот треба да се изгради ефективна поднесеност.

4.8. Стратегијата како детерминанта на организацискиот дизајн

Во централизираната структура во почетната фаза има и фирми што се погодна за ограничени производни активности. Фирмите мора да прифатат децентрализирана структура со неколку сектори. Со цел да останат успешни низ сето ова, постои централизирана контрола во целост.

Врз организациска структура стратегијата има постојано три влијанија: Стратегијата на една организација база за проектирање ги одредува организациските задачи. Врз луѓето погодни за исполнување на тие задачи и врз изборот на технологијата

²⁷ Исто стр. 217.

²⁸ Исто стр. 218.

влијае стратегијата, а тие за возврат влијаат врз структурата. Специфичната средина во која организацијата ќе оперира ја одредува стратегијата. И таа ќе влијае на структурата.

Клучот за успешна организациска структура не е само во стратегијата и надворешната средина туку и во внатрешната средина на претпријатието, нејзината подесеност или усогласност.

4.9. Средината како детерминанта

За испитување на ефектите на средината над организацискиот дизајн треба да се прави разлика меѓу неколку вида средини, и тоа: стабилна; променлива; турбулентна; транзитивна.

4.9.1. Стабилна средина

Стабилната средина има малку или воопшто нема промени.

Модификациите можат добро да се испланираат однапред поради тоа што ретко се јавуваат промени на производи. Буџетот за истражување нема да постои или ќе биде многу мал за технолошкиот развој. Постојат тешкотии за пронаоѓање стабилна организациска средина поради тоа што стапката на технолошки поени засекогаш е во пораст.

4.9.2. Промени во средината

Промените во средината се јавуваат во претходните области: производ, пазар закон, технологија. Менаџерите нема да бидат изненадани од такви можни промени.

Организацијата е во турбулентна средина кога конкурентите ќе пуштат неочекувано, без забележливо предупредување нови производи со технолошки пресврт во дизајнот.

Пред да се изврши приспособување на новата средина организациите поминуваат низ привремен период.

И законите за контрола на загадувањето формираат турбулентна средина.

Некои фирми пак се речиси во константна турбуленција, на пример компјутерските компании веќе три децении имаат рапидна стапка на технолошки и на пазарни промени.

Во поново време претпријатијата во земјите од реалсоцијализмот, а и државите кои се појавија со распаѓањето на поранешната Југославија, се наоѓат во транзитивна средина²⁹.

4.10. Технологијата како детерминанта

Главната детерминанта на структурата е технологијата на една организација.

Некои истражувања од страна на менаџерите имале за цел да откријат дали класичните принципи за менаџмент изучувани во британски школи имаат ефект врз успехот на организацијата.

Според оперативната технологија, ги поделиле фирмите во три групи: единечно производство и производство во мали серии; производство во големи серии и масовно производство; и континуирано производство.

Единечното производство се однесува на единечни делови направени по спецификациите на купувачот.

Продукти произведени во мали количини во различни фази на пример машински делови што се склопуваат, се однесуваат на производството во мали серии.

Производство на големи серии на производи, понекогаш на подвижна лента, се однесува на производство во големи серии и масовно производство.

Во производство каде процесот е непрекинлив и обично се произведува со многу сложена опрема, постојат неколку поврзаности помеѓу технолошките процеси и организациска структура, а тоа се однесува на континуираното производство.

Колку е покомплексна технологијата и колку производството е поконтинуирано поголем е бројот на менаџерите и на менаџерските нивоа.

Опфатот на менаџмент на менаџерите од првиот ред се зголемува од единечно до масовно производство, а потоа се намалува од масовно до континуирано производство.

4.11. Вработените како детерминанта

Поврзани со структурата на организацијата се исто така и ставовите, искуствата и вредностите на вработените на една организација.

²⁹ Исто стр. 221.

Во една организација оваа тема ќе се дискутира во рамките на две категории: неменаџери и менаџери. Менаџерите влијаат врз изборот на стратегијата, на одредени цели и на начини на достигнување на целите.

Претходното искуство на менаџерите и почитувањето или непочитувањето на формалностите може да доведе до промена на менаџерските лични ставови кон власта па отука и влијание врз структурата.

ГЛАВА 5: БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР И НЕГОВО ФУНКЦИОНИРАЊЕ

5. Функционирање на безбедносниот сектор

5.1. Безбедност

Безбедност е состојба во државата којашто е правно и безбедносно условена, воспоставена и одржувана, и овозможува ефективна заштита на државата и граѓаните од сите (внатрешни и надворешни) противправни активности со кои се загрозува уставното уредување, суверенитетот, независноста и територијалната целовитост на државата, работата на државните органи, извршување на општествените дејности и остварување на слободата, правата и должностите на човекот и граѓанинот³⁰.

Безбедност е отстранување на сите активности и пропусти кои ги загрозуваат граѓаните, јавниот поредок, објектите или даден простор. Според дефиницијата за безбедност изработена во рамките на ООН во текот на 1985 година, „безбедноста е состојба во која државите сметаат дека нема опасност од воен напад, политички принуди или економски присили, така што можат слободно да се развиваат“³¹.

Според Котовчевски, безбедноста може да ја третираме како состојба во која е осигуран урамнотежен физички, духовен, душевен и материјален опстанок на поединецот и на општествената заедница во однос на другите поединци, општествени заедници и природата, или безбедноста во суштина претставува иманентен структурен дел на општеството што во себе вклучува определена состојба, односно определени особини на состојбата, а исто така и дејност, односно систем³².

Според Гоцевски, безбедноста во најширока политичко-правна смисла ги опфаќа мерките и активностите за зачувување и заштита од сите видови загрозувања на независноста и територијалната целовитост на една земја и заштита на внатрешниот државен и правен поредок.

Според Гризолд, поимот безбедност, и во традиционална и во современа смисла, се поврзува со различни активности на поединецот и на државата, насочени кон

³⁰ Милетиќ, С. Појмовник-полициског права, значење 650 појмова из области унутрашних послова . Службен Гласник, Београд 2001 год. Стр 6

³¹ Бакрески, Контрола на безбедносен сектор, УКИМ. Скопје. Филозофски факултет □ Скопје 2008 год стр.21

³² Котовчевски, М. Национална безбедност на РМ прв дел, македонска цивилизација, Скопје 2000 стр.211.

обезбедување на опстанокот. Таа е иманентна состојба на субјектот кон која тој тежнее и ја воспоставува, првенствено со свесно дејствување³³.

Според постмодернизмот, безбедност претставува социјална, културна и политичка творба, производ, пишување, претставување или замисла за безбедноста. Според конструктивистичкиот пристап, безбедноста е дефинирана како отсуство на закани кон воспоставените клучни вредности. Во објективна смисла, безбедноста ги одразува отсуството на закани кон овие вредности, додека во субјективна отсуство на страв дека вредностите би биле загрозени³⁴.

Безбедноста не едноставен и единствен поим со кој еднаш е дефиниран и останал како трајна вредност; безбедноста има повеќе димензии и повеќе нивоа кои одговарат на сите форми на закани и насилства и значат и намалување на истите, како и зачуввање на клучните вредности.

Од повеќето дефиниции од повеќе автори и научници поприфатлива е дефиницијата на Трајан Гоцевски во која безбедноста има смисла на општо земено и поголем опфат на безбедноста во Министерството за внатрешни работи на државата за реформите во институцијата.

5.2. Безбедносниот сектор

Многумина се обиделе да го дефинираат терминот безбедносен сектор неговото дефинирање е од понов датум.

Безбедносниот сектор има политичка и безбедносна димензија. Тоа е наједноставниот начин на дефинирање.

Имаат овластувања да наредат и да употребат сила, присила или да пуштат лица на слобода, имат овластувања да се заштити државата и граѓаните и надгледување на цивилните структури.

Освен политичките институции, дефиницијата ги опфаќа и воените и паравоените структури, разузнаваките институции, полицијата, пограничните структури, царината, судскиот и казниот систем, како и парламентот, судскиот и административниот менаџмент и надзор над овие структури³⁵.

³³ Георгиева, Л. Творење на мирот, Виладорф 2004 год. стр. 23.

³⁴ Исто стр. 36-38.

³⁵ Бакрески, Контрола на безбедносен сектор, УКИМ. Скопје. Филозофски факултет-Скопје 2008 год стр. 176

5.3. Организациската поставеност на безбедносниот сектор во Р.Македонија

Структурата на безбедносниот сектор ја сочинуваат институциите од рамките на извршната власт, и тоа:

- ☐ основните институции на безбедносниот сектор;
- ☐ други државни институции на безбедносниот сектор;
- ☐ институции одговорни за спроведувањето на законот и владеење на правото во Република Македонија;
- ☐ приватната безбедност во Република Македонија;
- ☐ институции кои остваруваат демократска и цивилна контрола и надзор над безбедносниот сектор³⁶; закон за организација на работата на органите на државната управа службен весник на РМ бр. 58/2000.

5.4. Основни институции на безбедносниот сектор во Република Македонија

Основни институции на безбедносниот сектор се:

☐ Министерството за внатрешни работи ☐ Бирото за јавна безбедност и Управата за безбедност и контраразузнавање.

☐ Министерството за одбрана – Армијата на Република Македонија, Сектор-Службата за воена безбедност и разузнавање, Воената полиција, Одделението Г-2 и Цивилната одбрана. Од извршната власт на Република Македонија е безбедносната институција Агенцијата за разузнавање.

Овие институции се јавуваат како: Комора за обезбедување на лица и имот а Република Македонија – агенции за обезбедување на лица и имот, агенции за детективска дејност и приватните компании кои се занимаваат со продажба на оружје и муниција.

Основните институции на безбедносниот сектор во Република Македонија

На врвот на безбедносниот сектор во Република Македонија е Министерството за внатрешни работи во чија структура се поставени полициската и безбедносната – контраразузнавачката организација.

Министерството за внатрешни работи ги врши работите што се однесуваат на остварување на системот на државата и јавната безбедност: државјанство и патните исправи за премин на граница; престојот и движење на странци; производството,

³⁶ Закон за организација на работата на органите на државната управа „Службен весник на РМ бр. 58/2000.

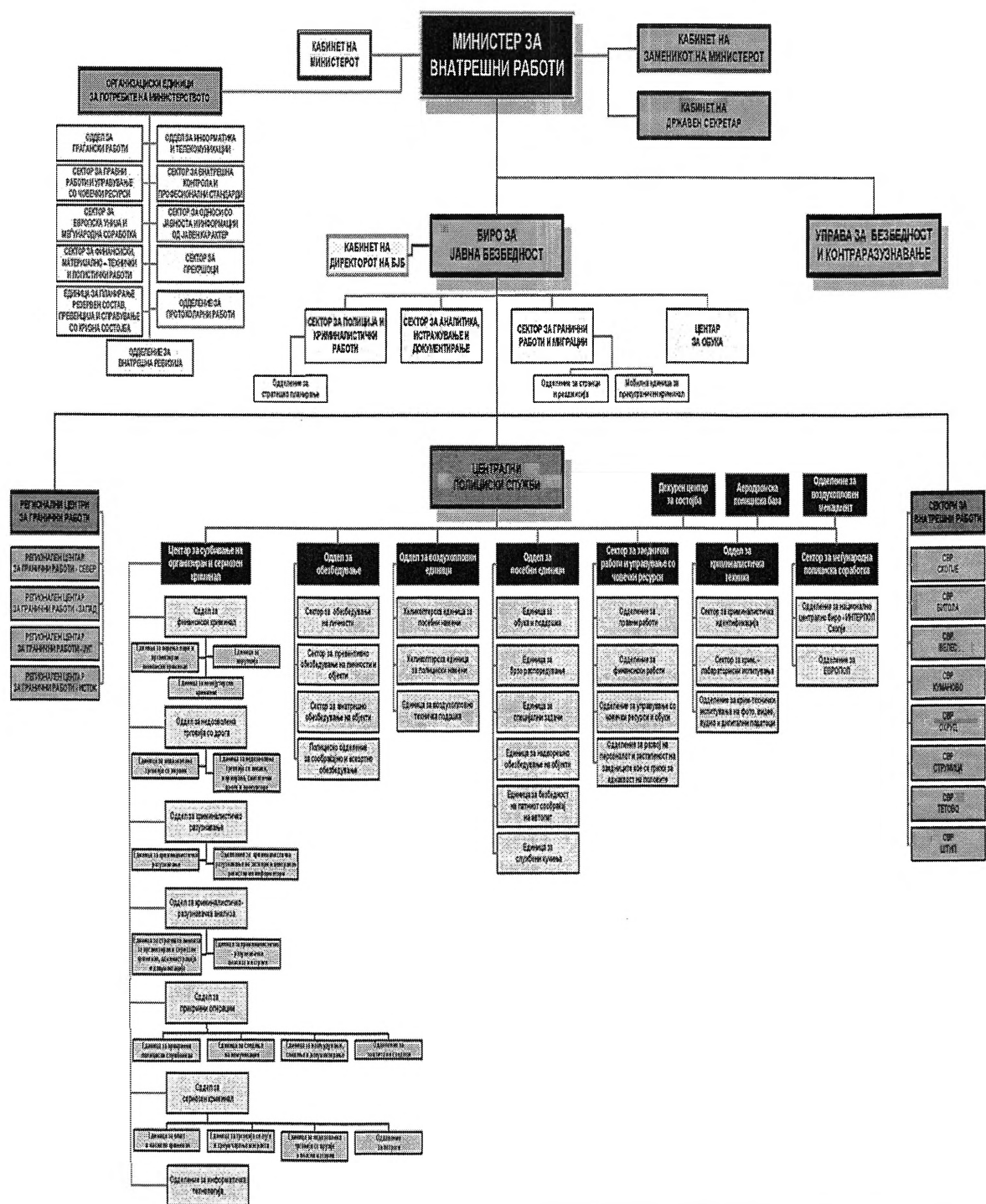
Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

прометот, складирањето и заштитата од запаливи течности, гасови, експлозивни и други опасни материјали и превозот на овие материјали, набавувањето, поседувањето, носење и контрола на обележувањето на оружјето и муницијата и друго³⁷.

Организациска структура на МВР ја сочинуваат: организациските единици за потребите на Министерството за вршење на стручни и граѓански работи и органи во состав на Управата за безбедност и контраразузнавање и Бирото за јавна безбедност.

³⁷ Закон за внатрешни работи „Службен весник на РМ“ бр. 92/2009.

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

ОРГАНОГРАМ НА МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ
ОКТОМВРИ 2011

Слика 8: Структурата на МВР

Извор: веб страната на MBR.gov.mk

Управата за безбедност и контраразузнавање и бирото за јавна безбедност е орган во состав на МВР е носител на безбедносната и контраразунавачката дејност на Република Македонија.

Во Управата за безбедност и контраразузнавање надлежностите се регулирани со Закон на внатрешни работи и со подзаконски акти. Надлежностите на Управата за вршење работи кои се поврзани со безбедноста и контраразузнавањето се: спротивставање и заштита од тероризам, контраразунавачка активност, заштита од други активности насочени кон загрозување ил спротивставање и заштита од тероризам, и насилно уривање на демократските институции утврдени со Уставот на Република Македонија и потешки форми на организиран криминал кој потекнува од или е насочен кон демократските институции на системот утврдени со Уставот на Република Македонија и може да доведе до нивно загрозување или да има влијание врз безбедноста на државата.

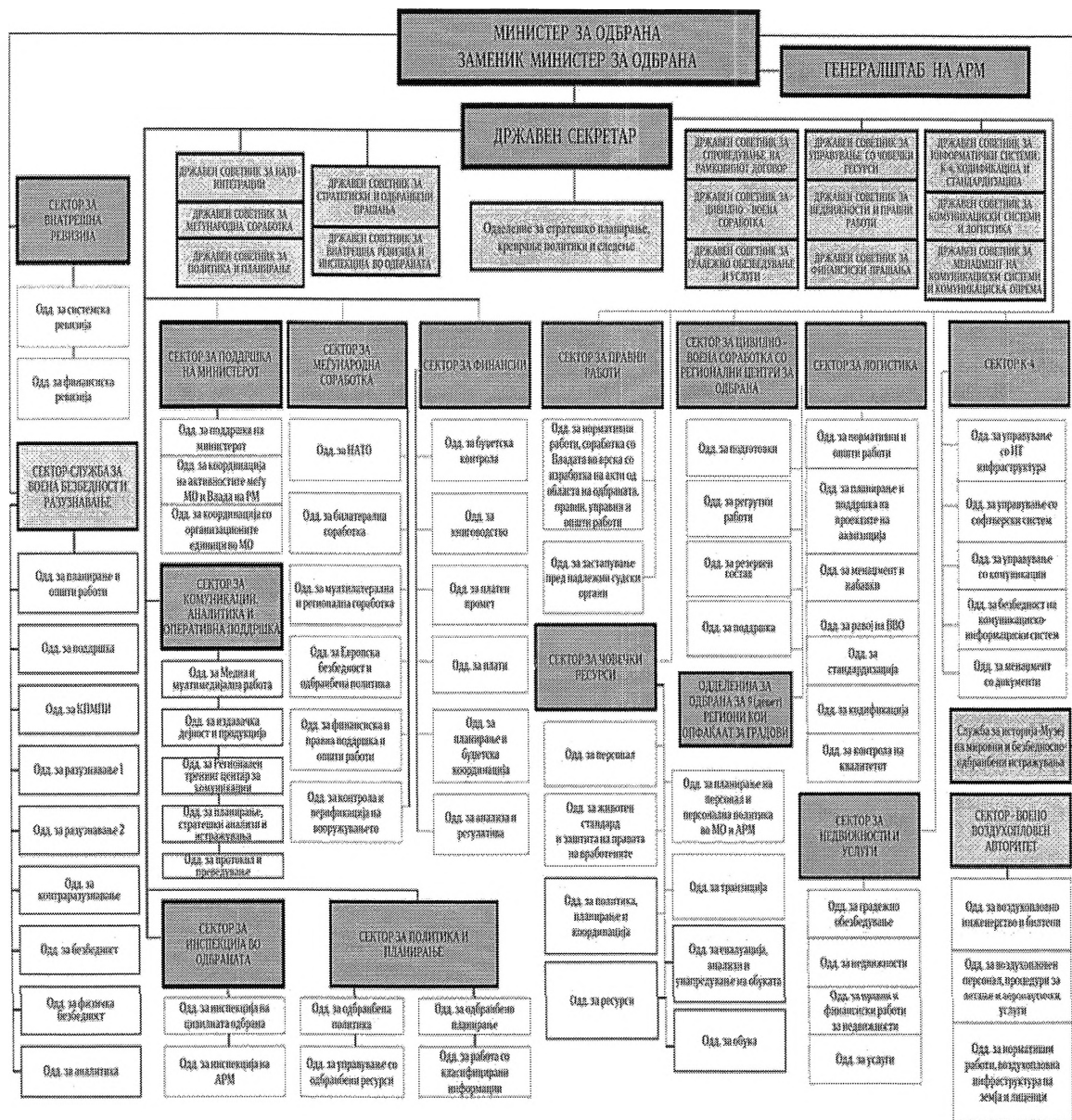
Владата на РМ го предлага министерот го именува и го разрешува во мандат од четири години, а со Управата раководи директор. За својата работа му одговара на министерот и на Владата. Директорот е самостоен во извршување на работите на Управата.

Со правилник за систематизацијата на работните места е регулирана организациската поставеност на Управата за безбедност и контраразузнавање.

Припадниците на УБК се овластени да собираат податоци покрај овластувањата од полициски карактер, вклучувајќи увид во регистри и збирки на податоци, како и со примена на посебни мерки и постапки за тајно собирање на податоци: да собираат податоци, со користење на тајни соработници да собираат податоци со користење на посебни мерки и постапки за тајно собирање на податоци под услови и на начин пропишани со закон, јавни претпријатија и други правни лица и да изврши увид во нивните регистри и збирки на податоци и да побарат податоци од други државни органи.

Бирото за јавна безбедност ги извршува работите на системот за јавната безбедност, полициските работи, кои се утврдени во член 15 од Законот за полиција, а се однесуваат пред се на: концептуално планирање, следење и анализирање на безбедносната состојба и причините за појава на криминалитет и загрозување на јавната безбедност во Република Македонија. Со предлог на министерот директорот го именува и го разрешува Владата на Република Македонија. За време од четири години со бирото раководи

директор. Тој му одговара на министерот и на Владата на Република Македонија. Директорот е самостоен во извршувањето на работите од својот делокруг и за својата работа.

Извор: веб страницата на MORM.gov.mk

Во безбедносниот сектор на Република Македонија влегува и Министерството за одбрана. Надлежноста на Министерството за одбрана е содржана во член 15 од Законот за организација и работа на органите на државната управа и во член 20 од Законот за

одбрана и се состои во вршење на работите што се однесуваат на: остварување на системот на одбраната, на независноста и територијалниот интегритетот на РМ, планирањето, организацијата, опремувањето, развојот и подготвувањето на Армијата на Република Македонија и спроведувањето на утврдените планови, организирањето и подготвувањето за одбраната и за цивилна заштита, организирање и спроведување на обука за одбрана, организирањето и подготвувањето на набљудување и известување, врски за раководење и криптозаштита. Министерството за одбрана организира и спроведува разузнавање³⁸ и контраразузнавање за потребите на одбраната³⁹. Во Министерството за одбрана функционираат: Армијата на Република Македонија вооружена сила на сите граѓани на Републиката која со постојаниот резервен состав се организира, подготвува и оспособува за водење вооружена борба и борбени дејства за остварување на својата уставна улога и функција на Република Македонија како и за учество во мисии и задачи за одбрана и чување на мирот и безбедноста и противтерористички дејства во земјата и во странство или во состав на колективните системи за безбедност и одбрана □ НАТО, ЕУ⁴⁰.

Оперативните и стручните работи за организирање, подготвување и командување со Армијата ги врши Генералштабот. Секцијата Г-2 е во рамките на Генералштабот со мисија да собира, анализира и произведува разузнавачки информации со цел заштита на територијалниот интегритет, независноста и пошироките интереси на Република Македонија согласно Уставот, Законот за одбрана и Националната концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија⁴¹ и нејзините задачи кои се однесуваат на военото разузнавање, контраразузнавање безбедност и штабно планирање; Воената полиција спроведува активности, мерки и постапки кои се насочени кон одржување воен ред и дисциплина, обезбедување лица, команди и објекти определени од министерот за одбрана, регулирање и контрола на воениот сообраќај и учество во борба против диверзантски, терористички и други вооружени групи и цивилна заштита, која се организира и се подготвува како дел од одбраната на Републиката. Припадниците на

³⁸ Козарев, А. Парламентарна контрола и надзор над безбедносниот сектор во РМ. 2011 година стр 45.

³⁹ Исто стр 45.

⁴⁰ www.morm.gov.mk/morm/mk/ARM/struktura_na_gs_arm.html

⁴¹ Законот за одбрана и Националната концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија

воениот и на цивилниот дел во Армијата согласно Законот за служба во АРМ⁴² може да употребат средства на присилба или огнено оружје во вршење на службата ако не можат на друг начин.: да се заштитат животите на луѓето кои ги обезбедуваат; да го одбијата нападот или противправната опасност од напад на објектот или други средства што ги обезбедуваат; да го одбијат непосредниот напад со кој е загрозен нивниот живот.

Воениот и цивилниот персонал кој врши служба под непосредно командување на претпоставениот смее да употреби средства на присилба или огнено оружје само по негова наредба, освен кога претпоставениот не е во можност да издаде наредба.

При извршување на борбени задачи, воениот и цивилниот персонал носи и употребува огнено оружје согласно со борбените правила што ги донесува претседателот на Републиката и врховниот командант на Армијата.

Разузнавачката институција во Република Македонија е Агенцијата за разузнавање која е надлежна за разузнавањето сфатено како процес на прибирање и обработка на податоци и информации неопходни за заштита на виталните интереси на земјата од опасностите однадвор, односно од други земји. Во современиот свет претставува една од виталните државни функции.

Разузнавањето во Армијата опфаќа мерки, активности и постапки што се преземаат заради собирање, документирање и анализирање на разузнавачки податоци значајни за одбраната на Републиката.

Министерот за одбрана ги определува службените лица да ги вршат работите:

Известувања и информации од својот делокруг на работа за вршењето на работите овластените службени лица имаат право да собираат податоци.

Контразузнавањето во Армијата опфаќа мерки, активности и постапки што се преземаат заради⁴³: откривање и спречување на разузнавачка и друга субверзивна дејност на странски воено-разузнавачки и разузнавачки служби, која се врши во земјата или од странство, а е насочена кон одбраната на Републиката; откривање и спречување на сите форми на терористичка дејност насочена кон одбраната на Републиката и спроведување на контразузнавачка заштита на задачите и плановите, документите, материјално-

⁴² Законот за служба во АРМ

⁴³ Закон за одбрана член 134

техничките средства, подрачјата, зоните и објектите од интерес за одбраната на Републиката.

Воените единици и установи кои се спречуваат во пронаоѓањето за кривичните дела на места каде се извршуваат активности и вежби на воените единици на Армијата, определени од страна на Владата на Република Македонија, со цел да се прекине вршењето на кривичното дело, да се фатат лицата сторители на тоа кривично дело и тие лица да им се дадат на органите кои се одговорни за таа надлежност.

Заради утврдување на идентитетот да се легитимираат и за сами инволвирани во случајот. Додека не се завршуваа случајот односно службеното дејство што е сторено, да не се напушта просторот без одобрување. На лица, багаж и превозни средства да се врши преглед. Лицата кои не постапуваат по наредба на службеното лице овластено со присила да се отстранат од просторот.

На местото, односно просторот може да се употреби огнено оружје за да се заштити животот на лицата ако со присила не може да се заштитат, во случај ако се загрозува животот по одбивање од себе на непосреден напад, да се одбие напад на личност или простор што се обезбедува или лицето што се затекнува при извршување на кривично дело за кое е одредена затворска казна од траење некаде до пет години или да се спречи бегство во ваков случај. Кога со други средства не може да се заштити во тој простор животот на лицата, се употребува огнено оружје, како и кога се одбива од себе непосреден напад со кој се загрозува нивниот живот.

Заштитата на силите во воените единици и установи, на простори на кои логоруваат воени единици или се изведуваат вежбовни активности на Армијата, како и во објекти и зони што ќе ги определи Владата, се опфаќаат мерки, активности и постапки што се преземаат заради⁴⁴: одржување воен ред и дисциплина; обезбедување лица, команди и објекти определени од министерот за одбрана; регулирање и контрола на воениот сообраќај и учество во борба против диверзантски, терористички и други вооружени групи.

Работите ги врши Воената полиција.

Поблиски прописи за работата на Воената полиција донесува министерот за одбрана.

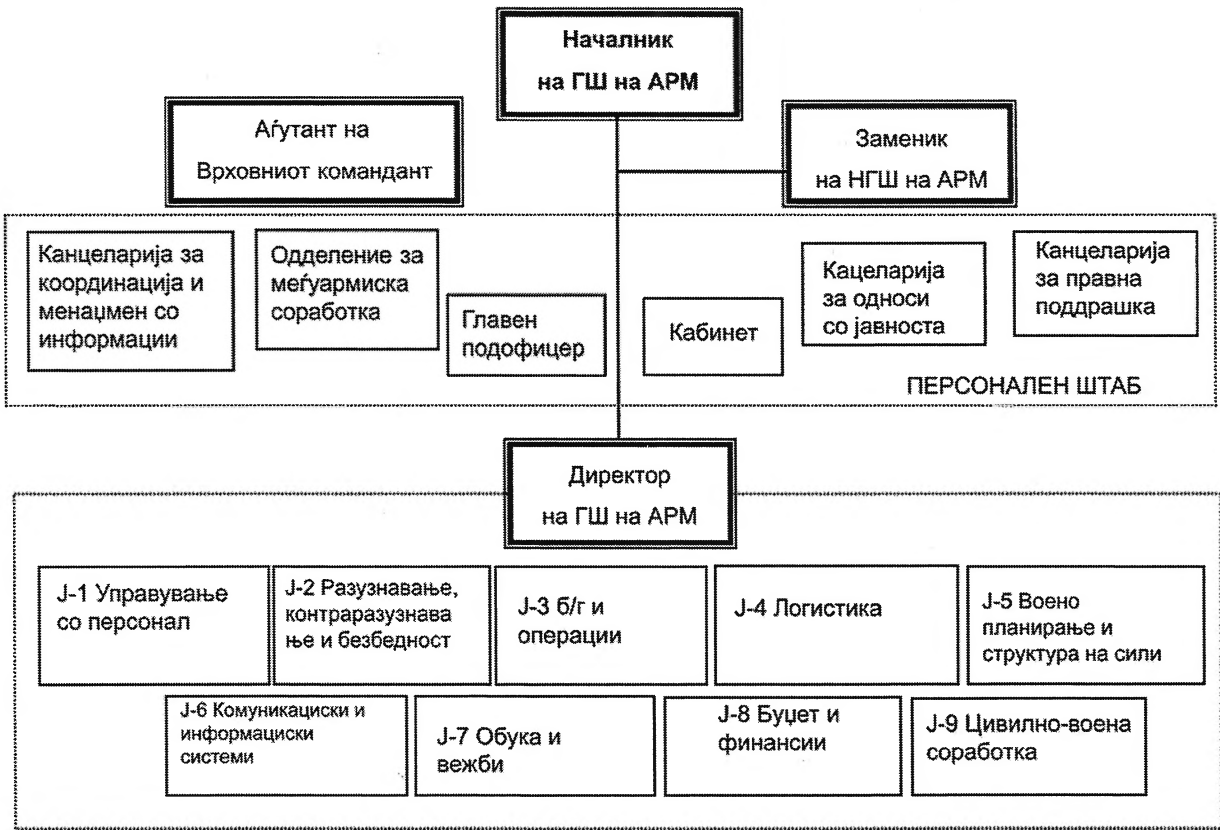
⁴⁴ Исто член 137

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

Припадниците на Армијата се должни да ги чуваат и штитат класифицираните информации од значење за Армијата и да ги извршуваат пропишаните мерки за нивна заштита, во согласност со закон⁴⁵.

Заради заштита на безбедноста на Републиката во зоните кои согласно со Планот за одбрана на Републиката се посебно уредени за потребите на одбраната или се предвидува нивно уредување, може да се ограничи слободата на движењето, престојот или населувањето⁴⁶.

Нова структура на ГШ на АРМ

Извор: веб страницата на морм.гов.мк

Слика 10: Структура на ГШ на АРМ

Носител на разузнавачката активност во Република Македонија е Агенцијата за разузнавање⁴⁷. Како посебен орган на државната управа Агенцијата е надлежна да собира

⁴⁵ Исто член 139
⁴⁶ Исто член 140
⁴⁷ Закон за Формирањето на Агенцијата за разузнавање, донесен во април 1995 година

податоци и информации од значење на безбедноста и одбраната на Република Македонија и стопанските, политичките и другите интереси на државата. Врши анализи и истражување на податоците и информациите и задолжително ги известува претседателот на Републиката, Владата и други државни органи за прашања од значење на нивниот делокруг. Агенцијата ја раководи директор кој го именува и го разрешува претседателот на Републиката и има мандат од четири години. Одговорниот директор на Агенцијата за разузнавање одговара пред претседателот на државата, и Владата на Република Македонија може да побара одговорност на директорот за работата. Демократски надзор над Агенцијата за разузнавање се остварува и преку собраниската Комисија за надзор над работата на Агенцијата во согласност со одредбите од Законот за агенцијата за разузнавање и други акти.

Советот за безбедност на Република Македонија е највисоко хиреархиско политичко и стратегиско ниво.

Советот за безбедност го сочинуваат:: Претседателот на Собранието, Претседателот на Владата, министрите за внатрешни работи, одбрана и надворешни работи како и тројца членови именувани од Претседателот на државата и сите овие влегуваат во телата на Претседателот на Советот, односно Претседателот на Република Македонија.

5.5. Други државни институции на безбедносниот сектор

Други државни институции на безбедносниот сектор:

- Министерство за финансии □ Царинската управа, Управата за перење пари и финансирање на тероризам, Управата за финансиска полиција;
- Министерство за надворешни работи □ Сектор за безбедност и информатика; Директорат за политичко безбедносна соработка и мултилатерални односи;
- Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство – Шумската полиција.

Од извршната власт на Република Македонија со посебни ингеренции во областа на безбедноста се и некои самостојни органи на владата, и тоа: Центар за управување со кризи, Дирекција за безбедност на класифицирани информации, Дирекцијата за заштита и

спасување, Дирекција за радијациона сигурност, Националниот координативен центар за гранично управување.

Посебно место заземаат и другите државни институции од безбедносната сфера кои извршуваат дејности поврзани со одбраната и безбедноста и кои како безбедносни субјекти имаат посебни овластувања што ги применуваат во согласност со законите и Уставот на Република Македонија. Институциите кои се во Министерството за финансии⁴⁸ по својата правна природа влегуват во безбедносниот сектор органите тоа се:

- Царинската управа
- Управата за спречување на пари и финансирање на тероризам
- Управата за финансиска полиција

5.5.1. Царинската управа

Царинската управа⁴⁹ е овластена да ги презема сите дејствија за сторени царински прекршоци и кривични дела од областа на царинското работење за прибирање и за таа цел можат да: утврди идентитет, да легитимира лица и да побара од нив да одговарат на поставените задачи; да запира и да изврши претрес, преглед на лица и транспортни средства; да интервјуира лице кое би можело да има каква било информација од интерес на нивното работење; да изврши преглед на сите поштенски пратки што биле увезени и да отвариат или да побара да биде отворена секоја пратка за која има основна причина за сомнение дека има некоја стока што е забранета; да задржи привремено или да одземе документи. стока или транспортни средства.

5.5.2. Управата за спречување на пари и финансирање на тероризам

Управата за спречување на пари и финансирање на тероризам анализира, чува, прибира, обработува и доставува податоци во случаи на постоење основани сомневања за сторени кривични дела перење пари и финансирање на тероризам. Припадниците на ова управа имаат службени легитимаци⁵⁰.

⁴⁸ www.finance.gov.mk

⁴⁹ Закон за царинска управа „Службен весник на РМ“ бр 46/2004

⁵⁰ Закон за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање на тероризам „Службен весник на РМ“ бр 57/2010

5.5.3. Управата за финансиска полиција

Управата за финансиска полиција за кривични дела од областа на организираниот финансиски криминал спроведува финансиска истрага, со овластувања за ова намена⁵¹.

- Врши увуд во компјутерски податоци, документи, записници, деловни книги, даночни пријави како и финансиска анализа и други евиденции;
- во присуство на одговорното лице прави увид и преглед на објекти и простории; на превозните средства, стока, багаж, лица, ако има сомнеж за стореното кривично дело или за да пронајде доказ што би можел да послужи во истрагата;
- прибира потребни известувања и повикување граѓани, приведува лица привремено задржува или лишува лица од слобода;
- привремено одзема стока, возила, хартии од вредност;
- извршува наредба за примена на посебни истражни мерки.

5.5.4. Министерство за надворешни работи

Организациските единици кои во својата структура извршуваат значајните задачи од безбедноста во Министерството за надворешни работи се: Секторот за безбедност и информатика, Одделение за безбедност и информатика; Одделението за електронски систем и телекомуникации со криптозаштита; Одделението за безбедност; одделението – регистар на ДБКИ; Директорат за политичко-безбедносна соработка и мултилатерални односи, Секторот за политичко безбедносна соработка и Секторот за политички мултилатерални односи.

5.5.5. Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство односно Шумската полиција задача: во државна да ги чува шумите и приватна сопственост.

За остварување на оваа дејност шумска полиција располага со овластувања кои имаат чист полициски карактер: вооружена и има легитимации службени за своите вработени.

⁵¹ Закон за финансиска полиција „Службен весник на РМ., бр 55/2007

Таа има овластувања: да се интервенира и да спречи и да ги легитимира или приведе лицата кои вршат прекршоци казниви по закон или за кои постои сомневање дека имаат извршено кривично дело; да врши преглед на сите средства со кои се превезувата или пренесуваат дрва и други шумски производи, вршат привремено одземање на предметите и средства со кои е извршено кривично дело или прекршок и предмети што настанале или се присвоени со извршување на такво дело; вршењето на работите во надлежност, припадниците на Шумската полиција може да употребат огнено оружје со цел да спречат бегство на лице затечено во вршење на кривично дело со кое се нанесува штета на шумата, ако постојат основани сомневања дека ќе употреби огнено или друго оружје, да одбијат од себе непосреден напад со кој се загрозува нивниот живот. Тие ќе употребат огнено оружје само ако со употреба на сила, гумена палка или друго средство на присилба не можат да ја извршат службената работа⁵².

Во рамките на извршната власт како самостоен орган на Владата врши функции од делокругот на безбедносниот сектор.

5.5.6. Националниот координативен центар за граничното управување

Националниот координативен центар за граничното управување е координативно тело на Владата која има за цел ефикасна координација во граничното управување, како и олеснување на размената на податоците и информациите.

5.5.7. Центарот за управување со кризи

Центарот за управување со кризи предлага одлуки и обезбедува постојани консултации, за соодветно искористување на ресурсите што се на располагање во случај на кризна состојба, координација, навремена реакција, за ефикасно и навремено обезбедување, квалитетна и реална процена на загрозеноста на безбедноста на државата.

⁵² Закон за шуми „Службен весник на РМ“ бр. 64/2009

5.5.8. Дирекцијата за заштита и спасување

Води грижа за целосно вградување на мерките за заштита и спасување, учествува во пополнувањето и спроведувањето на мобилизацијата на републичките сили за заштита и спасување, обезбедува реализација на стратешките и среднорочните цели за заштита и спасување.

5.5.9. Дирекција за безбедност на класифицирани информации

Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации е основана за спроведување на утврдената политика за заштита на класифицираните информации и на меѓународните стандарди, за реализирање на размената на класифицирани информации во согласност со меѓународните договори, како и за вршење други работи утврдени со Законот за класифицирани информации.

5.5.10. Дирекцијата за радијациона сигурност

Врши управни и стручни работи од областа на заштитата од јонизирачкото зрачење и управува со својство на правно лице и е самостоен орган на државата.

5.6. Институции одговорни за спроведувањето на законот и владеење на правото во Република Македонија

Овие институции имаат посебено значење во остварувањето на надворешен и легален надзор и контрола над работењето на безбедносниот сектор. Одговорни се за спроведувањето на законот и владеење на правото во државата.

Институциите во основа ја претставуваат третата судска власт во системот на поделбата на власта во Република Македонија. Тоа се:

- Министерството за правда
- Судската власт
- Јавното обвинителство
- Државното обвинителство

5.6.1. Министерството за правда

Министерството за правда⁵³ ги врши работите што се однесуваат на: судството, јавното обвинителство, државното правобранителство, државната управа, кривичната одговорност и одговорноста за прекршоци; нотарските работи, адвокатурата и други видови правна помош; наследството; сопственоста; амнестија и помилување, судски вештачења, експертиза и супер вештачења, изборниот систем, водење на евиденција на избирачкото право, кривичната, прекршочната, паричната, вонпроцесната, извршната и вонпроцесната, извршната и управната постапка, управниот надзор, вештачењето на работите што не спаѓаат во друга надлежност на друг орган на државната управа и други работи утврдени со закон.

5.6.2. Управата за извршување на санкции

Управата за извршување на санкции согласно Законот за извршување на санкции го организира, споредува и врши надзор на извршувањето на: казната затвор, малолетничкиот затвор, алтернативните мерки општокорисна работа и куќен затвор, заштитниот надзор изречен со одлука за условна осуда или за условен отпуст, како и воспитната мерка упатување во воспитно-поправен дом⁵⁴.

Со својство на правно лице Управата е орган во состав на Министерството за правда.

Во времетраење од пет години со право на повторен избор директорот на Управата го именува и го разрешува по предлог на министерот за правда Владата на Република Македонија. Службата за обезбедување ги врши работите на обезбедувањето во установата. Припадници на Управата кога вршат службено дејство имаат овластување на полицајци, надзорници, командири и заповедници.

5.6.3. Судска власт

Судската власт ја вршаат судовите кои се самостојни и независни и судат врз основа на Уставот, законите и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот. Во системот на поделбата на власта, остварувањето на судската функција како

⁵³ [www.vlada.gov.mk/ q=node/154](http://www.vlada.gov.mk/q=node/154)

⁵⁴ Закон за извршување на санкции „Службен весник на РМ„ бр 3/1997

средство и инструмент на правната држава претпоставува самостојност и независност кои претставуваат основни карактеристики на нејзината регулатива⁵⁵.

Во Република Македонија: надлежноста на судовите, основање, укинување, организација и состав на судовите, вклучително и постапките кои се водат пред нив се уредени со Закон за судовите. Во единствениот судски систем на Република Македонија, судската власт ја вршат основни судови, апелациони судови, Управниот суд и Врховниот суд на Република Македонија⁵⁶. Посебно место во судскиот систем имат: Судски совет на Република Македонија и Уставниот суд.

Судската полиција, согласно Законот за судовите врши обезбедување на објектите, имотот, лицата и е одговорна за одржување на редот во судот. Законот за судска служба⁵⁷ пропишува дека Претседателот на Врховниот суд на Република Македонија, од редот на припадниците на судската полиција назначува командант на судска полиција на Република Македонија кој е вработен во овој суд, додека претседателите на апелационите судови од редот на припадниците на овие судови назначуваат координатор на судска полиција за основните судови од апелационото подрачја каде што е вработен. Припадниците на судската полиција носат пропишана униформа со ознака на звањето и со други посебни ознаки и се вооружени согласно со прописите за вршење на службата. При вршење на службени работи, припадниците на судската полиција можат да употребат огнено оружје во судот и околу судот во случаи утврдени со закон, како посебен облик на полициско овластување.

5.6.4. Јавно обвинителство

Јавното обвинителство претставува единствен и самостоен државен орган кој ги гони сторителите на кривични дела и на други со закон утврдени казниви дела и врши и други работи утврдени со закон⁵⁸. Јавното обвинителство своите функции ги врши врз основа на Уставот, законите и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот. Организационата поставеност, надлежностите и обвинителските постапувања се регулираат со Закон на јавното обвинителство.

⁵⁵ Климовски, С, спомнат во труд стр 467-468

⁵⁶ Закон за судовите „Службен весник на РМ“ бр 58/2006

⁵⁷ Закон за судска служба „Службен весник на РМ“ бр 98/2008

⁵⁸ Устав на РМ член 106

5.6.5. Државното правобранителство

Државното правобранителство претставува државен орган кој презема мерки и правни средства заради правна заштита на имотните права и интереси на Република Македонија и врши други работи утврдени со Законот за државно правобранителство⁵⁹.

5.7. Приватен сектор за безбедност во Република Македонија

Секторот за приватна безбедност како потсистем на национална безбедносен систем на Република Македонија го сочинуваат:

□ Правните норми и правила со кои се уредуваат односите во оваа сфера, одредени со Уставот на Република Македонија, Законот за внатрешни работи, Законот со полиција, Законот за обезбедување на лица и имот⁶⁰, Законот за детективска дејност⁶¹ и други подзаконски акти.

Институциите кои се регистрирани за вршење на таква дејност се: агенции за обезбедување лица и имот кои даваат услуги на други субјекти; лица со лиценци за вршење детективска дејност и служби за обезбедување кои ги формираат поголемите стопански организации за свои потреби. Мерките кои можат и смеат да ги применуваат при вршењето на дејноста се превентивни-репресивни⁶².

Посебна улога за функционирање на системот на правната безбедност има Комората за обезбедување на лица и имот чија што дејност е насочена во правец на заштитување, унапредување на стручноста, професионалноста и деловноста на професијата обезбедување на лица и имот.

Приватните компании во државата се занимаваат со увоз, извоз, продажба на оружје, муниција и воена опрема и се дел од структурата на приватната безбедност.

Организациската структура на приватната детективска дејност како претпоставка за нејзиното заживување за понатамошниот период, треба да се развива особено во делот на прибирањето докази за кривични дела, за исчезнати лица и изгубени предмети и друго, со што би се овозможило полицијата да се фокусира кон суштинските работи за успешноста и деловноста на правните лица.

⁵⁹ Закон за државно правобранителство „Службен весник на РМ“ бр 87/2007

⁶⁰ Закон за образование на лица и имот „Службен весник на РМ“ бр 80/1999

⁶¹ Закон за детективска дејност „Службен весник на РМ“ бр 80/1999

⁶² Спасевски, Ј во трудот стр 35-36

5.8. Институции за безбедносен менаџмент и надзор, вклучително и цивилната и демократската контрола над безбедносниот сектор во Република Македонија

Во Република Македонија виталниот дел од безбедносниот сектор што е во Собранието на Република Македонија, се работните тела на Собранието од областа на безбедноста и одбраната: Владата на Република Македонија, Претседателот на Републиката, Народниот правобранител, невладиниот сектор, институциите одговорни за спроведување на владеење на правото, Министерството за правда, судскиот систем, Јавното обвинителство, систем за извршување на санкции.

Институциите кои остваруваат демократска и цивилна контрола и надзор над безбедносниот сектор имаат посебно значење за јакнење на демократскиот капацитет во развојот на државата во извршната, законодавната и судската власт. Тие се дел од системот на власта па од тука можеме да зборуваме за нивната функционална поделеност.

Овластувањата на припадниците на безбедносниот сектор, почитувањето на основните слободи и права на човекот и граѓанинот зборува за јакнење на концептот на граѓанското општество, посебна улога имаат и организациите на, при што цивилното општество и механизмите кои значат надворешен, неформален надзор на функционирањето на безбедносниот сектор.

Поголем дел од функциите, Парламентот главно ги практикува преку Комисијата за одбрана и безбедност, која се обезбедува демократска контрола на безбедносниот сектор на Управата за безбедност и контраразузнавање и Агенцијата за разузнавање и преку комисијата за надзор над работата.

Парламентарната контрола во име на Парламентот се врши од страна на комисиите според Уставот и има моќ да се практикува.

Комисијата за безбедност и одбрана учествува во подготовките на одредбите на Законот за полиција, Законот за внатрешни работи, Законот за одбрана и како и во подготовките на сите законски акти од областа на безбедноста и одбраната и врши надзор врз остварување на законитоста и на уставните одредби за безбедноста и одбраната.

Преку комисијата за надзор над работата на Управата за безбедност и контраразузнавање и Агенцијата на разузнавачките служби, Собранието на Република

Македонија врши надзор на работата на разузнавачките служби за што го известува Собранието најмалку еднаш годишно.

Директорите на овие служби се должни да и овозможуваат на комисијата увид и да ги дадат сите извештаи и податоци на располагање на одговорните.

Заклучоците кои произлегуваат од извештајот на Комисијата на Собранието се проследуваат до Претседателот на Републиката и Владата.

Претседателот на државата и врховниот командант на вооружените сили според Уставот има лична одговорност за одбранбената способност на земјата и за борбената готовност на вооружените сили и има потполна одговорност за националната одбрана.

Претседателот на Република Македонија ги насочува државните агенции во мобилизирање ресурсите за имплементирање на овие уставни задачи.

Шефот на државата има право да ги дефинира насоките на надворешната и домашната политика, а кои се одобруваат од парламентот.

Владат на РМ врши надзор на активностите и насоките за извршување на работите и задачите од делокругот на националната безбедност.

Владата дејствува во согласност на одлуките на Парламентот и во соработка со Претседателот на Републиката за прашање кои се однесуваат на оваа специфична област⁶³.

За функцијата на парламентарниот надзор се суштински се информациите кои се обезбедени од Владата.

Може да водат до модификација на владината политика ако се одлучува дека тоа е неопходно од страна на Парламентот. Ако информацијата е исклучителна важна за иницирање акција може да се изврши модификација на владината политика од страна на Парламентот.

5.9. Реформата на безбедносниот сектор во Република Македонија

Во теоријата се прави разлика меѓу поимот реформа на секторот за безбедност и поимот реформа на вооружени сили.

Првиот поим е од понов период и настанал под дејството на промените на модерните општества на евроатлантската заедница, но и во земјите во транзиција.

⁶³ Бакрески, О. Основи на безбедносен менаџмент, Филозофски факултет-Скопје 2011 год стр 277

Попросто кажано, поимот реформа на секторот за безбедност, посредно е изведен од антропоцентричната еволуција на мислењето за безбедноста, според која во нејзиниот центарот е поединецот, односно граѓанинот, како цел на безбедноста на општеството и државата⁶⁴.

Безбедносниот сектор се користи на општествените и безбедносните процеси на реформата како алатка во националната држава или заедница.

Секторот за безбедност често се користи како важен показател на правецот доменот на реформата, темпото и опфатот на демократската реформа во која е вклучен целото општество.

Иако не постои општоприфатена дефиниција, под поимот реформа на секторот за безбедност се подразбира „вкупно сет на промени во мислењето и практикувањето на безбедноста во рамките на државата“⁶⁵ тоа во основа подразбира и бара: промени во начинот на мислење и практикување на безбедноста; промени во конституционалните и институционалните ангажмани; воспоставување и развој на демократска цивилна контрола над вооружените сили; Реформа на вооружените сили, односно рedefинирање на целите и задачите на секоја од нивните компоненти, и согласно на тоа и измена на нивната структура, обука, опрема и бројност; Разновидни облици на меѓународна безбедносна кооперација и повисок степен на безбедносна интеграција⁶⁶.

Концептот за реформа на секторот за безбедност има особена важност во земјите од Западен Балкан на чија почва се одвиваа конфликти, но и во Средна и во Источна Европа, каде што таа реформа се определува како симултан процес на приспособување на сопственото општество кон модерните текови, во чии рамките и наследените вооружени сили се приспособуват кон потребите на претстојниот демократски поредок.

Затоа на зачудува тоа што реформата на овој сектор често е сфатена како постапка на просторно пренесување и примена на евроатлантските решенија во сферата на безбедноста⁶⁷.

⁶⁴ Hadgic, M. idr. Ibid стр 12

⁶⁵ Исто стр 9

⁶⁶ Козарев, А. Парламентарна контрола и надзор над безбедносниот сектор во РМ. 2011 година стр. 53

⁶⁷ Hadgic, M.idr. Ibid стр 10

Во Република Македонија карактеристично во процесот на реформата на безбедносниот сектор е: почитувањето на слободите и правата на човекот, формално изразено на првите парламентарни избори за самостојна и демократска држава.

Од пресудно значење е волјата на законодавниот дом за членство во НАТО и во ЕУ

Претставувањето на нормативна рамка за функционирање на новите и реформираните безбедносни институции со кој се донесени бројни закони од одбраната и безбедноста од нивна област се подразбира како нормативна димензија.

Преку својата законодавна надлежност Собранието на Република Македонија во овој сегмент имаше посебна улога. Позначајни акти за нормативната рамка на реформата ја сочинуваат: Охридскиот рамковен договор, Националната концепција за безбедност и одбрана, Законот за Агенцијата за разузнавање, Законот за внатрешни работи, Законот за одбрана, Уставот на Република Македонија, Стратегијата за управување со човечки ресурсии, Стратегијата за одбрана, Стратегиски одбранбен преглед и друго.

Со реформите беа создадени следните државни институции, или таканаречени милитаризирани институции: Националниот координативен центар за гранично управување, Управата за спречување на пари и финансирање на тероризам, Центарот за управување со кризи, приватните безбедносни институции, агенциите за детективска дејност агенциите за обезбедување на лица и имот, Дирекцијата за заштита и спасување, Дирекцијата за класифицирани информации, Управата за финансиска полиција.

Во процесот на реформа на безбедносниот сектор и на димензиите на процесот на реформа Собранието на Република Македонија има свои ингиренции.

Во изминатиот период Собранието на Република Македонија ја поттикнуваше и ја охрабруваше Владата на Република Македонија да го забрза реализирањето на реформските процеси и приоритетните задачи, што ќе доведат до исполнување на НАТО стандардите, при што е укажувано дека е потребно да продолжат напорите за брзо и целосно трансформирање на Армијата на Република Македонија⁶⁸.

⁶⁸ Декларацијата за барање на поддршка за прием на РМ во НАТО „Службен весник на РМ“ бр .78/2007

ГЛАВА 6: ОБРАЗОВАНИЕТО, ОБУКАТА И ПОСТАВЕНОСТА НА СИСТЕМОТ НА ВОЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

6. Поим и дефиниција на образованието

6.1. Образование

Образованието е плански организиран процес на усвојување на знаења, односно педагошки процес на збогатување на човечкото сознание⁶⁹.

Поединецот стекнува посебни и општи знаења развива социјални, интелектуални и практични умења и поради тоа образованието е осмислено да е педагошко и дидактичко организирано во систем, за зајакнување на способностите и градејќи темели за поврзување на способностите, вештините и знаењата.

Процесот на усвојување на знаењата претежно се однесува на: психичките, и физичките способности на човекот, погледот на светот и правилата на комуницирање помеѓу луѓето.

Образованието е резултат и процес. Како резултат на образованието можноста на корисниците, лицата кои се обучуват, односно школуваат да можат да вршат определени функции во општеството, при што им се овозможува и понатамошно продолжување на школувањето, односно на образованието. Како процес образованието се врши со помош и на систематизирани според хиреархијата работни места: наставници најчесто во училишта, каде што се развиват способностите на учесниците во образовниот процес.

На општо и стручно образование според содржината образованието се дели .

Според степенот, образованието е предучилишно, основно, средно, високо-академско образование. Во образованието резултатите можат да се мерат директно преку спроведување испит, се изведуваат преку тестирање и континуирање испитување на слушателите за време на предавањата во определен временски период.

Остварениот резултат кој е означен во образовниот процес, се мисли за високото, средното и основното образование, се стекнува со степен на образование што се означува со формално обележје □ со диплома, пример дипломиран, магистер или доктор .

⁶⁹ Лешковски, И. Редакција 2002 година Педагошки речник, вековистина, Скопје стр 112

6.2. Општото образование

Општото образование во практиката често пати се заменува и со општата култура.

Идеите и мислењата од претходиот период низ историското развивање за општото образование го сочинуваат читањето, пишувањето и сметањето.

Со интензивен развој на науката и нејзината технолошка применливост улогата на образованието порасна во современите услови.

Општото образование во програмските содржини покрај познавања од областа на науднотехничкиот и технолошкиот развој и природно математички.

Основното образование, средното образование особено гимназиското образование но и средното стручното образование, како и високото образование го претставуваат општото образование како широк поим.

6.3. Образование и наука

Образованието подразбира организирана и постојана комуникација со цел да се овозможи учење. Со истражувањата во статистиката на образование се обезбедуваат податоци за мрежата на основните, средните училишта и факултетите, како и податоци за учениците, студентите и наставниот кадар според многубројни белези.

Научно-истражувачката дејност претставува истражувања што придонесува за развојот на научната мисла и за подигање на научното ниво во сите подрачја, полиња и области на науката, придонесува за трансферот на светските знаења, технологии и вештини и за вкупниот развој на Република Македонија.

Истражувањата во високото образование и науката се спроведуваат со годишна периодика.

6.4. Стручното образование

Стекнувањето на знаење, умење и навики во рамките на една струка или една професија го подразбира стручното образование.

Низ воспитно образовниот процес во подготовка во стручното образование учениците се стекнуваат со темелна и стручна култура и образование за таа дејност.

Практичниот дел што се овозможуваа за време на стекнување на стручни кфалификации го опфаќа стручното образование.

Оспособувањето за работа, односно за продолжување на образованието и практичниот дел односно обуката е цел на стручното образование. Стручното образование треба да : да овозможи општо образование во согласност со современото ниво, квалитетно и стручно образование, да создаде услови за надградување на соодветни нивоа на стручни квалификации во согласност со потребите на пазарот на трудот; да развива компетенции за стручните активности на лицето, знаења и вештини неопходни за лицето, за понатамошно учење.

6.5. Односот помеѓу општото и стручното образование

Разгледувањето на општо и посебно е односот помеѓу општото и стручното образование.

Во општото се втемелува стручното образование. Професионалната култура на човекот над која се надградува стручното образование која е и општа култура го претставува општото образование.

Претпрофесионалниот, професионалниот и постпрофесионалниот животен и развоен пат на човекот треба да се сфатат како успешен чекор на општото и стручното образование.

Низ програмските содржини посебно значење им се придава на наставните планови и програми на сите видови степени на образование, и тоа: предучилишното образование, основното образование, средното образование, високото образование па се до магистерските и докторските студии.

6.6. Образованието како систем

Со системот воспитнообразовен систем се опфатени економското, политичкото, општественото, функционирање на логиката ќе се осврнеме поопфатно на ова .

Изучувањето во областа на едукацијата, воспитувањето и образованието според повеќе теории на системите го претставува универзалниот научен метод.

И природните и општествените науки поддеднакво се потпираат на теоријата на системите.

Природата и општеството се состојат од многубројни хетерогени елементи кои чинат определени целини кои можат да се наречат множества што егзистират поврзани помеѓу себе. Од ова поаѓа претпоставката за општата теорија за системите.

Во научната терминологија е познато под поимот меѓусебни интеракции се подразбираат меѓусебе поврзани множества на еден или на друг кои влијаат еден врз друг. Според ова теорија сите елементи егзистират во целина сочинуваа систем, односно множество со интеракции на определен број сродни елементи, собрани во една целина.

Системите претставуваат множества на елементи што се наоѓат во интеракција, множества што имаат определени својства какви што немаат, односно какви што не мора да имаат нивните составни елементи⁷⁰.

Прости елементи се оние кои се составени од едноставните системи, а они што се составени од два или повеќе потсистема се нарекуваат сложени, но нивните составни делови може да се разложуваат.

Системите може да бидат затворени системи кои немаат својство да примаат елементи од своето опкружување. Системите може да бидат отворени и имаат својство да примаат елементи од окружувањето што им дава својство на постојана динамика и развој според меѓусебната поврзаност на елементите.

Природни и вештачки, односно технички системи можат да бидат според сферата на постоење. Вештачките се оние системи што се резултат на човековата активност и на знаењето, додека природни се оние системи што настануваат, се губат според правилата на природните законитости или опстојуват и се разликуват.

Системите може да се поделат на опипливи, реални и апстрактни системи. Според обликот на постоење, апстрактните системи егзистират, но не се опипливи и видливи за човековите сетили, додека реалните системи постојат и се опипливи за човековите сетили.

Детерминистички и схоластички можат да бидат системите согласно со однесувањето, а според стабилност а тие можат да бидат индиферентни, нестабилни и стабилни.

Биолошки и општествени, механички, физички, хемиски можат да бидат системите според обликот на материјално постоење.

⁷⁰ Гоцевски, Т. Образовен менаџмент, Филозофски Факултет 2007 стр. 49

Динамички и статички можат да бидат системите според активноста. Системите согласно својствата што ги поседуваат можат да бидат неодредени и кибернетски системи, хиреархиски и адаптибилни.

Во педагошката практика се среќават поголем број термини со кои се означува овој систем, а најчесто употребувани се:

Систем на образование и воспитување; воспитнообразовен систем; училиштен воспитнообразовен систем; систем на училишно воспитание; систем на предучилино воспитание; педагошки систем; дидактички систем; систем за воншколски активности; систем на педагошки мерки; едукативен систем; во сите овие системи првенствено е значењето на поимот систем на воспитното образование, односно воспитнообразовниот систем⁷¹.

Системот за воспитанието и образованието претставува една сложена целина или множество со безброј меѓусебни интеркции кои со интеракции со своето опкружување сочинето од многубројни еднородни и разновидни елементи прават една структура и функционална целина.

Системот на воспитанието и образование општествен, сложен, отворен, стабилен, реален, детерминистички, динамичен и хиреархиски систем.

6.7. Образовниот систем во Република Македонија

Образовниот систем во Република Македонија е конципиран според најразвиените модели на образование во светот и според актуелните состојби во државата.

Структурата на образовниот систем: возраст од една до тргнување на училиште за деца предучилишно воспитување и образование за деца; возраст од 6 до 15 години за деца основно образование и воспитување; возраст од 15 до 18 години за млади средно образование и воспитување; Прв циклус додипломски студии четиригодишни студии VII-1; Прв циклус додипломски студии тригодишни студии според ЕКТС 180 кредити;

Прв циклус додипломски студии четиригодишни студии според ЕКТС 240 кредити; Втор циклус специјализации според ЕКТС 40 кредити;

Втор циклус магистерски студии според ЕКТС 60 кредити трат една година 4+1;

Втор циклус магистерски студии според ЕКТС 120 кредити трат две години 3+2;

⁷¹ Исто стр 49-50

Трет циклус докторски студии според ЕКТС 180 кредити трат три години;

□ Универзитетите и самостојните високи образовни установи го сочинуваат високото образование.

Во високото образование постојат три нивоа, и тоа циклуси на високото образование: прв, втор и трет циклус □ додипломски, магистерски и докторски студии⁷².

Класификацијата на образованието според меѓународни стандарди е следна општествени, хуманистички науки, медицински, технички-технолошки, природноматематички.

Во рамките на системот постојат и други специфични модели на образование:

образование за децата со психички и физички проблеми во развојот;

програми и модели образовни за возрасни;

дополнително образование за деца и за деца кои се во странство;

работа со деца со воннаставни модели;

надарените за децата се води грижа.

6.8. Образование на возрасните

Во системот на образованието е и образованието на возрасните кој обезбедува: оспособување, усовршување, учење на возрасните луѓе.

Насоченоста да се дополни општата култура, надополнување на знаењата и умеењата на стручност, на највисок степен на научно и стручно усовршување, е поим за образованието на возрасните.

Денешниот човек многу често е опкружен со промени кои најчесто се поврзуваат со образованието на возрасните.

Во образованието на возрасните најважни задачи се:

завршување на најмалку задолжително образование, оспособување за вработување на возрасните кои не завршиле образование за прво ниво на стручни квалификации, преквалификација и доквалификација, оспособување и обука на вработени и невработени возрасни лица, овозможување образование и стекнување знаења и вештини, одговараат

⁷² Закон за високо образование член 2 „Службен весник на РМ., бр 35/2008

на личните способности и возраста на поединците и стекнување со основни вештини и компетенции со кои се обезбедуваат основи за доживотно учење⁷³.

Со формални степени на школување со неформални и форми на понатамошно усовршување и оспособување се реализира образованието на возрасните. Кај вработените може да се оствари неформалното или формалното образование само при работа или од работа. Формалното образование на возрасните го означува основното, средното, и високото образование доколку со закон поинаку не е уредено⁷⁴.

Возрасните стекнуваат образование според програмите за основно, средно и високо образование приспособени на потребите и можностите на возрасните (јавно признати програми).

Возрасните можат да се образуваат и да се усовршуваат, да специјализираат и да ги дополнуваат своите знаења и вештини согласно програмите во формалното образование, кои можат да се организираат во образовни установи кои се верифицирани и лиценцирани за овие програми.

Возрасните можат да се образуваат и да се усовршуваат, да специјализираат и да ги дополнуваат своите знаења, вештини и компетенции согласно со посебни програми за стекнување на знаења и вештини кои се организираат кај лиценцирани образовни установи и институции.

- Посебните програми за образование на возрасните :
- описменување на населението,
- мајчин јазик и странски јазици,
- преквалификација,
- доквалификација,
- претприемништво и менаџмент,
- информациско-комуникациски технологии,
- креативно изразување и учество во културни и уметнички настани,
- зачувување и заштита на околината,
- посебни социјални вештини,
- активно граѓанство,

⁷³ Бела книга на одбраната од 2012 година стр. 51

⁷⁴ Закон за образование на возрасните „Службен весник на РМ“ бр 7/2008

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

- основни познавања од науката и технологијата и
- други знаења, вештини и способности.

Формалното образование на возрасните е институционализирано образование што се споредува во државни и приватни установи и институции како редовно и вонредно образование, според соодветни настани планови и програми.

Формалното образование на возрасните опфаќа основно образование на возрасни, средно образование за возрасни, стручно оспособување, стручно образование за занимање, техничко образование, постсредно образование за возрасни, преквалификација, доквалификација, високо образование за возрасни⁷⁵.

Неформалното образование на возрасните означува организирани процеси на учење насочени за оспособување на возрасните за работа, за различни социјални активности или личен развој⁷⁶.

Основното образование на возрасните и нивното стручно оспособување претставува усовршување за извршување на разни активности.

Тоа е потребно заради општествени технички и културни промени. Низ целиот работен живот треба да се обезбедува такво стручно оспособување што секогаш ќе биде на ниво на современите барања.

6.9. Образование и обука

Образованието и обуката⁷⁷ го покриваат севкупното образование во текот на кариерата на вработените, започнувајќи со влезното ниво на сите категории персонал. Ова образование се спроведува преку Воената академија, националните центри за обука и преку учество на меѓународни курсеви и вежби.

Со ова се обезбедува континуитет во образованието и обуката на персоналот, посебно за декларираните сили.

Во согласност со реafirмираните цели за континуирана професионална едукација на офицерскиот кор во АРМ, во Воената академија започна да се реализира и напредно ниво за едукација на офицери. Едукацијата опфаќа: курс за офицери за логистичките

⁷⁵ Исто

⁷⁶ Исто

⁷⁷ Бела книга на одбраната од 2012 година стр. 51-53

специјалности и за службите во АРМ; курс за командири на чети на родови и на логистички специјалности; курс за штабни должности на баталјонско ниво.

Воената академија врши континуирана едукација на питомци и студенти, а воедно нуди и широк спектар на наставни предмети од областа на одбраната како поширока научна област на општествените науки, посебно во делот на воените и военотехничките науки, системот за управување со кризи, заштитата и спасувањето. Основна цел на едукацијата на питомците и студентите на нашата Воена академија е сестран развој на личноста на идните воени старешини и државни службеници, психофизички и морално подготвени и стручно оспособени старешини за извршување на задачите и за справување со новите предизвици.

Со цел сопствена афирмација, Воената академија одржува интензивна меѓународна соработка, а особено презема мерки за нејзино етаблирање како регионална високообразовна институција. На Воената академија се школуваат и питомци за потребите на вооружените сили на Република Црна Гора. Во 2012 година, кадети од Република Косово ќе почнат да студираат на Воената академија.

На овој начин дипломата која се добива по завршувањето на Воената академија е призната и прифатена надвор од границите на Република Македонија.

Армијата на Република Македонија и Министерството за одбрана, во соработка со други високообразовни институции едуцираат кадар за сопствени потреби во сите три циклуси на едукација. Исто така, одреден број старешини и државни службеници се стекнуваат со повисок степен на образование на воените академии, колеџи и други високообразовни институции во странство.

Воената академија организира меѓународен проект „Летен кампус“ на кој учествуваат питомци, студенти и старешини од повеќе универзитети и академии од земјата и од странство. Целта е на учесниците да им се доближи комплексноста на предизвиците со кои ќе се соочат во нивната работа. Нивото и квалитетот на „Летниот кампус“ од година во година се зголемува, а посебен белег на ефектите кои ги постигнува овој проект му даваат еминентните професори, академски работници и експерти од доменот на безбедноста и одбраната, од земјата и од неколку влијателни оперативни и академски институции од целиот свет.

Обуката во АРМ, а посебно на декларираните единици за операции предводени од НАТО, се базира на прифатените НАТО-стандардни процедури. Квалитетот на обуката во АРМ и оперативната способност на декларираните единици се проверува преку Концептот за оперативни способности, оценување и известување на НАТО и на НАТО-стандардите за евалуација на степенот на подготвеност на силите. Клучниот персонал во АРМ и во МО и декларираните единици имаат приоритет во јазичната обука.

Обуката се спроведува во центрите на Командата за обука и доктрини, Центарот за военомедицинска обука, Регионалниот тренинг-центар за комуникации, Центарот „Џозеф Крузел“ и Центарот за обука на пилоти.

6.10. Финансирање на образованието на возрасните

Средствата за финансирање и поттикнување на образованието на возрасните се обезбедуваат од буџетот на Република Македонија, од буџетите на единиците на локалната самоуправа (во натамошниот текст: јавните средства), од учесниците во образованието на возрасните и од други извори утврдени со закон.

Од Буџетот на Република Македонија се обезбедуваат средства за:

- трошоците за изведување на програмите за задолжително образование на возрасните;
- трошоците за изведување на програмите за средно образование на возрасните кои имаат завршено само основно образование, односно други програми на образование;
- тековно одржување на установите за образование на возрасните на кои државата е основач и
- трошоците за следењето, унапредувањето и развојот на образованието на возрасните.

Од буџетите на единиците на локалната самоуправа се обезбедуваат средства за:

- трошоци поврзани со изведувањето на програмите во установите за образование на возрасните на кои единицата на локалната самоуправа е основач;
- тековно одржување во установите за образование на возрасните на кои единицата на локалната самоуправа е основач и

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

- инвестиции во установите за образование на возрасните на кои единицата на локалната самоуправа е основач.

Од буџетот на Република Македонија и од буџетите на единиците на локалната самоуправа можат да се одобрат финансиски средства за:

- опремување со наставни и други средства и
- развој и реализација на иновативни програми за образование на возрасните.

Средствата од буџетот на Република Македонија, се утврдени во членот на установите, односно институциите за образование на возрасните, врз основа на јавен конкурс кој го распишува единицата на локалната самоуправа⁷⁸.

6.11. Поставеност на системот за военото образование во Република Македонија

6.11.1. Историјат пред формирање на Воената академија

По независноста на Република Македонија се формира и Армијата на Република Македонија. Од април 1992 година се појавува потребата за оспособување, односно школување на старешини за командување и раководење со единиците и установите на Армијата.

За надминување, односно решавање на овој проблем, во мај 1992 година при Генералштаб на Армијата на Република Македонија се формира Одделение за школство, кое подоцна (април 1993) се преименува во Установа за обучување на воени старешини.

Основни задачи и резултати на Одделението за школство и Установата, се:

- прифаќање на питомците и учениците од воените школи на поранешната Југословенска Народната Армија и организирање на нивното дошколување;
- конципирање на военошколскиот систем и моделот на школување старешини за Армијата на Република Македонија;
- почеток со работа на Командно-штабната школа.

⁷⁸ Закон за образование на возрасните член 29-33

6.11.2. Период по формирањето на Воената академија

Во тригодишната работа на Установата дошколоуван е голем број старешини за Армијата на Република Македонија, изработен е Проект за формирање воена академија, подготвен е предлог на Закон за воена академија и извршени се кадровски, просторни, материјални и други подготовки за реализација на проектот. Во овој период, на 01.10.1994 година е примена првата класа слушатели на Командно-штабната школа.

Собранието на Република Македонија донесе Закон за воена академија со кој е основана Воената академија на Република Македонија на 07 јуни 1995 година. Според овој Закон, Установата за обучување на воени старешини се трансформира во Воена академија.

Слика 11: Амблемот на воена академија

Слика 12: Објектот на Воена академија

Воената академија е дефинирана како воена високообразовна и научноистражувачка установа која, според Законот, својата дејност ја врши согласно Законот за високото образование и Законот за научно-истражувачката дејност во Република Македонија.

Воената академија го носи името „Генерал Михаило Апостолски“ Генерал-полковник Михаило Апостолски бил командант на Генералштабот на Македонија во Народноослободителната војна од 1941-1945 година.

Во септември 1995 година на школување се примени првите питомци во Прва година на Воената академија.

Академската година почна во октомври, а почетокот со работа на Академијата свечено е одбележен на 11 Октомври - Денот на востанието на македонскиот народ кога питомците од Прва година ја дадоа свечената обврска.

Во учебната 2003/04 година не се изврши прием на питомци за додипломските студии (мораториум).

Во декември 2008 година, Владата на Република Македонија донесе одлука за рестартирање на работата на Воената академија, како придружна членка на Универзитетот “Гоце Делчев” - Штип

А од септември 2009 година, по рестартирањето на работата на воената академија е примена и нова класа на питомци и слушатели⁷⁹.

6.11.3. Статус на Воената академија

Воената академија е формирана со Закон за Воена академија, во кој е регулирано дека таа работи согласно Законот за високото образование и Законот за научно-истражувачката дејност во Република Македонија.

Воената академија ќе е акредитирана од страна на Министерството за образование и наука во согласност со Европскиот кредит трансфер систем (ЕКТС), како самостојна високообразовна и научно-истражувачка институција.

Воената академија реализира универзитески студии од:

- ☐ прв циклус (додипломски),
- ☐ втор циклус (магистрата и специјализација) и
- ☐ трет циклус (докторски студии).

☐ Универзитетската диплома на студентите што ќе го завршуваат школувањето на ВА ќе биде верифицирана во земјата, што ќе им овозможи на питомците и студентите да имаат признаено занимање и можност за понатамошна едукација во образовниот систем на Република Македонија и странски држави членки на Болоњскиот процес.

6.11.4. Мисија на Воената академија

Воената академија како единствена воена високообразовна и научна институција во Република Македонија има основна задача да школува, да оспособува и да усовршува кадар за потребите на: Министерството за одбрана, Армијата на Република Македонија, Системот за управување со кризи, Системот за заштита и спасување и да се занимава со научно истражувачки работи за потребите на одбраната согласно законот.

⁷⁹ Воена академија www.morm.gov.mk

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

Организациска поставеност

Слика 13: Организациска поставеност

Извор: www.morm.gov.mk

6.11.5. Структурата на воената академија

Слика 14: Структурата на Воена академија

Извор:Воена академија. www.morm.gov.mk

6.11.6. Наставно научен кадар

За реализација на академската програма на Воената академија се вклучени:

наставници, научни работници и соработници од Воената академија, Министерството за одбрана, Генералштабот и Армијата на Република Македонија, наставници, научни работници и соработници од други факултети;

експерти од МО, ГШ, единици на АРМ и други институции.

Избор на наставници и соработници:

Во согласност со законот за високо образование на Република Македонија наставниот кадар во Воената академија по наставно научни, научни, наставни и соработнички звања е составен од:

- ☐ 9 доктори на науки, доценти
- ☐ 17 магистри, соработници, предавачи
- ☐ 2 Лектори

Образовниот процес го сочинуваат:

Три циклуси на универзитетски студии согласно Болоњската конвенција и Европскиот кредит трансфер систем (во траење од 4+1+3 години)

Прв циклус (додипломски)

Втор циклус (магистратура и специјализација)

Трет циклус (докторат) од областа на воените науки, одбраната и безбедноста

Примарно ниво на едукација на кандидати за офицери е завршен цивилен факултет за офицери на логистичките специјалности и други служби во Армијата на Република Македонија (во форма на Курс во траење од 11 месеци).

Во рамките на континуираната професионална едукација на офицерскиот кор на Армијата на Република Македонија се реализираат курсеви: средно ниво (за следниве должности: командири на чета и штабни должности на баталјонско ниво), специјализација за командни и штабни должности (за команданти на баталони, штабни должности на ниво на бригада и повисоко и должности во ГШ на АРМ).

6.11.7. Поставеност на системот за военото образование во Република Македонија

Воената академија „Генерал Михаило Апостолски“ - Скопје е високообразовна и научноистражувачка установа во областа на одбраната. Како поширока научна област таа ги изучува на општествените науки, посебно во делот на воените и воено-техничките науки, управувањето со кризи и заштитата и спасувањето⁸⁰.

Во неа се реализира образование и стручно и професионално усовршување на кадри за потребите на Министерството за одбрана, Армијата на Република Македонија, Центарот за управувањето со кризи и Дирекцијата за заштита и спасување. Студиските програми на Воената академија на студентите им овозможуваат стекнување на вештини, знаења и способности што ќе ги оспособат стручно и професионално да одговорат на сите современи безбедносни предизвици.

Преку развојот на системот на военото образование и обука на Воената академија кое треба стручно и едуцираноста да биде на највисоко ниво со што ќе бидат компетентни како да посетуваат вештини, потребни знаења и способности за да се справуваат со сите предизвици што ќе бидат потребни.

Системот на Военото образование и обука има за цел од неа да произлезат воени старешини со што ќе си ги извршуваат работите и задачите на најпрофесионално ниво.

Кандидатите, односно студентите на Воената академија треба да добијат знаења, сознанија од областа на воени, дипломатски, стручни, и кризни ситуации со кои кога ќе треба да се соочат да можат да ги надминат.

Воената академија врши високообразовна, научно-истражувачка и применета високастручна дејност во областа на општествените науки, посебно во делот на воените и воено-техничките науки, управувањето со кризи, заштитата и спасувањето. Воената академија се базира на одредбите од Законот за високо образование, односно на нормативните и стандардите за основање на високообразовна установно предвидена установа чл. 30-33⁸¹.

Во Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија, Системот за управување со кризи и Дирекцијата за заштита и спасување се појавува потребата од ваков

⁸⁰ Закон за Воена академија „Службен весник на РМ“ бр 35/2008 член 1

⁸¹ Закон за високо образование „Службен весник на РМ“ бр 35/2008

вид кадар со се зголемува заедништво при обучувањето во Воената академија и се зајакнуваат капацитетите на меѓусебното разменување на идеите, мислите и достигнување на целите.

Воената академија е дефинирана со предметните програми.

Како и на сите високиобразовни системи така и во Воената академија наставата се реализира преку предавања и вежби практична настава, самостојна работа и работа во групи, односно тимско работење.

6.11.8. Реализирање на студиите на Воената академија

Како на сите универзитетски студии така и во Воената академија студиите се остваруваат од прв, втор и трет циклус, стручни студии стучно усовршување и оспособување за потребите на Армијата на Република Македонија.

Прв циклус студии

Студиите на Академијата за стекнување на образование од прв циклус за да се организираат како редовни студии, а студиите за потребите на управувањето со кризи и заштитата и спасувањето може да се организираат како редовни студии, со што на питомците:

- основно познавање на општествени, природно-математички, технички и воени науки;
- компјутерски познавања;
- изучување на странски јазици (англиски и друг избран јазик);
- високо ниво на експертиза на тактичко ниво;
- физичко воспитание;
- подготовка за првите командни и други должности.

Во првиот циклус на студиите во Воена академија студентите односно питомците можат да се определат во една од насоките, родовите: авијација и воздушно набљудување, инженерија, врски, оклопномеханизирани единици и артилериско-ракетни единици за противвоздушна одбрана, пешадија, артилерија.

Додека за студентите од областа за кризен менаџмент постои насоката кризен менаџмент.

Од областа на заштитата и спасувањето насоката е заштита и спасување.

Првите две години се заеднички за сите насоки се изучуваат општественото, природно-математички, општовоеените и општотехничките научни области, додека третата и четвртата година се делат во родовите во АРМ, и групи за Центарот за управување со кризи и Дирекцијата за заштита и спасување. Оспособувањето на кандидатите за командување и раководење на тактичко ниво како непосредни старешини на извршителите при употреба на воена сила се оспособуват во првиот циклус на студии.

Во рамките на редовната настава предвидена е и практичната настава практична обука по содржините на предметните програми во студиските програми за првиот циклус на Воената академија.

За да се интегрира во воените институции кандидатот за офицер треба да има завршена воена обука, како и да се оспособи за водење на основна тактика единица во услови на висок интензитет на водење на конвенционална војна до мировни и постконфликтни реконструкции.

На крајот на првиот циклус, поточно во четвртата година на крајот на зимскиот семестар е предвидено е стажирање во траење од две недели кое се реализира во единиците од соодветниот род на АРМ за кој се подготвуваат на Академијата, на должностите командир на одделение и вод, според елаборатот што го подготвува Воената академија⁸².

Предметните програми

Образованието и обуката се интегрирани во единствена студиска програма приспособена за постигнување на посакуваните цели и потреби на Министерството за одбрана (МО) и Армијата на Република Македонија (АРМ), системот за управување со кризи и заштита и спасување и други институции.

Избраните области вклучуваат знаења, вештини и однесувања соодветни за статусот на дипломираниот кадар во горенаведените институции. Во основа, оваа студиска програма се состои од академска настава, воена обука и стручно-специјалистички дел, кои би се реализирале во времетраење од четири години, односно осум семестри.

⁸² Одлука на управата за Воена академија Скопје, Носител на планирање и организација на стажирањето во студиска програма 2012 година

Воената обука му овозможува на кандидатот за офицер да се интегрира во воената институција, како и да се оспособи за водење на основна тактичка единица (вод) во услови на висок интензитет на водење конвенционална војна до мировни и постконфликтни реконструкции. Ова бара од идниот офицер да поседува висок степен на знаења и тактичко-технички вештини. Исто така, идниот офицер треба да знае како да командува со неговите потчинети, да ги мотивира, да ги води напред и да ја поддржува нивната образовна надоградба.

Во контекст на разбирање на сложеноста на состојбите во светот како и задачите што го очекуваат идниот дипломиран кадар на Воената академија, академскиот дел од студиската програма е интердисциплинарен. Исто така, овозможува солидна основа, капацитет за дебата и корисни методи за работа. Тоа се спроведува со душевно здрав и отворен пристап за интелектуална работа кој што е основна за активноста на дипломираниот кадар. Постепено значењето на академското образование е се поголемо и поспецијализирано, што е многу значајно за градење на патот на индивидуална кариера⁸³.

Втор циклус на студии

Студиите во втор циклус се организират во форма на редовни и вонредни студии во различни наставно-научни области, и тоа:

- Научни студии (магистратура) – подготовка за научно-истражувачка дејност во определена област и обработка на современите аспекти на таа област се организира за следниве насоки – наставно-научни области:

- ☐ безбедност и одбрана;

- ☐ управување со кризи и заштита и спасување.

- Стручните студии (специјализација) – продлабочено студирање на определена област и развивање на практичните компетенции се изведува во насоките:

- ☐ специјализација за командни и штабни должности;

- ☐ специјализација за заштита и спасување.

⁸³ Студиска програма за Прв циклус на студии во Воена академија „Генерал Михаило Апостолски“ - Скопје

Во содржински поглед студиите се дизајнирани со блок, задолжителни и блок-изборни предмети, со што на кандидатите и на организациите што ги финансираат во текот на студиите им е дадена можност непосредно да влијаат врз делот од содржината на образованието.

При дизајнирањето на студиските програми во делот на магистерските студии избегнати се рамките за премногу тесна специјализација и е избран интердисциплинарниот пристап. Во рамките на специјалистичките студии е вграден посебен стручно-специјалистички дел со кој се вообличува специјализацијата за одредено подрачје, што е поврзано со оспособувањето за извршување практични работни задачи и стекнување компетенции за повисоки раководни должности во областа.

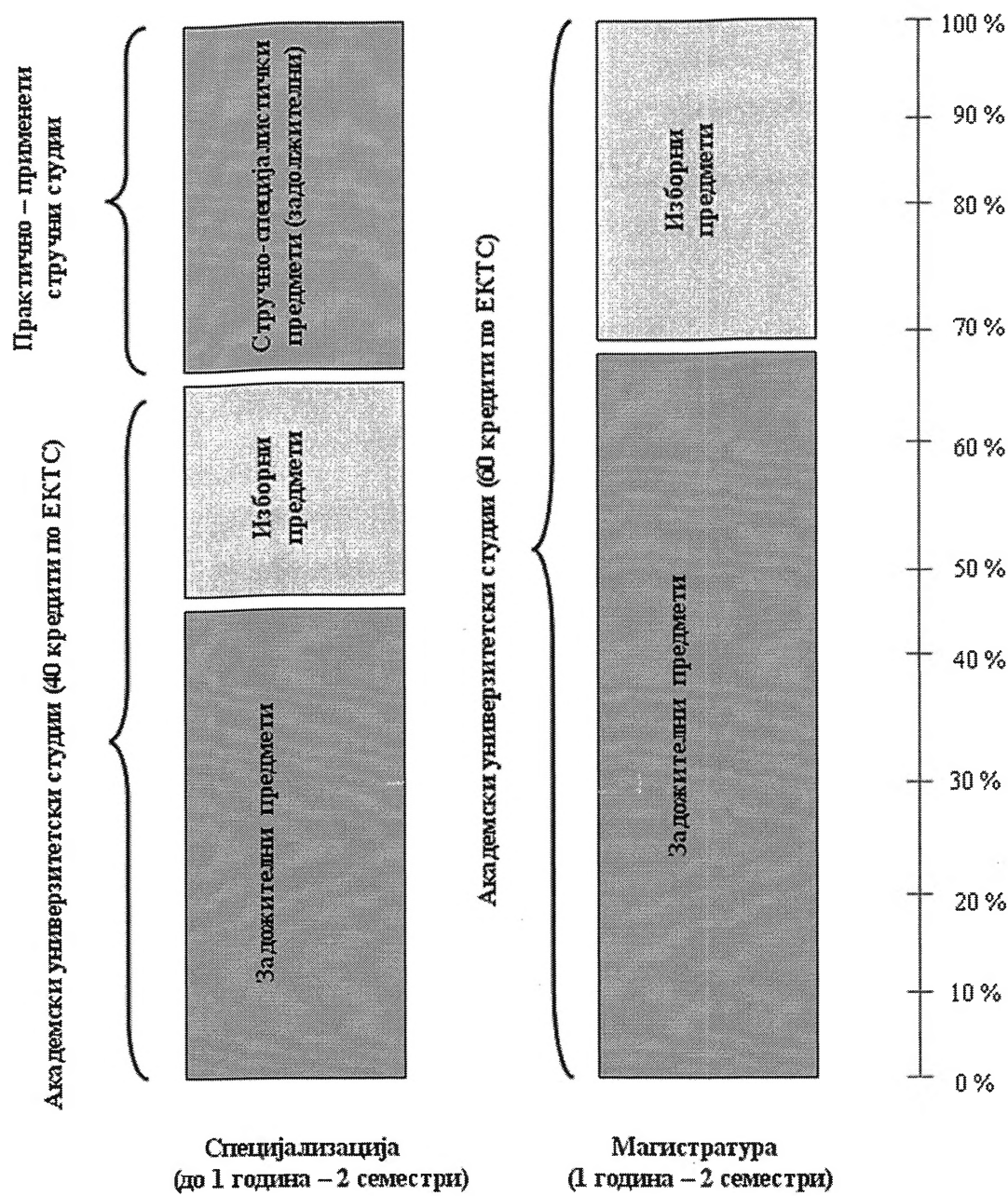
Во процесен поглед за студиите од втор циклус по правило се организира настава за секој предмет. По исклучок, кога за одреден предмет, особено за изборните, нема доволно студенти, наставата е консултативна или менторска. Студиите од втор циклус по содржината и обемот не можат да бидат повторување на редовните студии од прв циклус.

Тие опфаќаат нови подрачја, области и дисциплини, а таму каде што повторувањето е неизбежно, тоа мора да биде значително проширено и продлабочено навлегување во материјата. Вредноста на секоја предметна програма се изразува во кредити - 1 кредит е еквивалент на 30 часови (во текот на неделата) оптовареност на студентите според различни облици: директна настава, семинарски работи, професионална практика, подготовка на испит, изработка на магистерски, односно специјалистички труд и слично. Програмскиот обем за определено ниво изнесува:

- ☐ за магистерско ниво - 60 кредити;
- ☐ за специјалистичко ниво - 40 кредити.

Секоја предметна програма е автономна, но и функциски вклопена во целината на студиите од втор циклус. Со тоа е овозможено нивоата да се совладуваат и постапно - директно магистерски студии, па потоа специјализација и обратно (како што е подетално прикажано на моделот на студиите на Сликата).

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

Слика 15: Структура на студиите од втор циклус на универзитетски студии
(Специјализација и магистратура)

Извор: <http://www.morm.gov.mk.mk/дата/филе/Извадок-од-студиска-програма-за-II-циклус-Воена-академија.пдф>

Финансирање на втор циклус на студии

Финансирањето на универзитески студии од втор циклус (специјализација и магистратура) на Воената академија првенствено ќе биде обезбедено од Буџетот на Република Македонија во делот наменет за Министерството за обрана, а само за одделни случаи утврдени со Статутот на Воената академија, ќе биде обезбедено на други начини:

- потполно или делумно финансирање на одредени кандидати од страна на буџетите на различни владини институции и дирекции за конкретна проблематика;
- Потполно или делумно финансирање на одредени кандидати од страна на деловниот сектор за конкретна проблематика;
- Самофинансирање на заинтересираните кандидати⁸⁴.

Наставно-научниот совет на Воената академија, на предлог од Деканската управа, а по претходна согласност на министерот за одбрана, секоја година го утврдува износот на финансиски средства потребни за следење на наставата и комплетирање на универзитетските студии од Втор циклус. Во интерес на своите студенти Воената академија ќе одреди прифатлива и реална цена на универзитетските студии од втор циклус.

⁸⁴ Студиска програма за втор циклус на студии во Воена академија „Генерал Михаило Апостолски“ - Скопје за специјализација и магистратура.

ГЛАВА 7: КОМАНДАТА ЗА ОБУКА И ДОКТРИНИ

7. Историја на Командата за обука и доктрини

Со цел да се подобри квалитетот на обука на Армијата во 1996 година беа формирани неколку центри за основна и специјализирана индивидуална обука на војниците, додека колективна обука беше направена во единиците.

Беа формирани центри за обука на: пешадија, артилерија, логистика, граничари, воена полиција и извидница.

Со намалувањето на Армијата на 19 март 2001 во касарната „Гоце Делчев“ во Скопје беше формирана Командата за обука на Армијата на Република Македонија со три центри за обука: Центар за пешадиска обука (Битола), Центар за граничари (Велес) и Центар за родови и служби (Скопје).

На 15 декември 2006, со имплементација на одредбите од Стратешкиот преглед на одбраната и динамичкиот план за трансформација на единиците, Командата за обука е трансформирана и во својот состав ги интегрира: Центарот за индивидуална обука (Велес), Центарот за обука и дресура на кучиња (Ѓорче Петров, Скопје), Центарот за странски јазици (Гоце Делчев, Скопје), Армискиот полигон Криволак (Криволак), Центарот за обука на вода (Охрид), Центарот за обука во зимски услови (Попова Шапка) и Стрелиште Петровец (Петровец).

Од март 2010 година, во составот на Командата за обука е придодаден и Центарот за обука на питомци („Гоце Делчев“-Скопје).

Во 2012 година на АП Криволак формиран е Центар за поддршка на обуката во чиј состав влегуваат: Центарот за обука на вода □ Охрид, Центарот за обука во зимски услови- Попова Шапка и Стрелиште Петровец.

Во составот на Командата за обука и доктрина формиран е и Центар за изработка на доктрини, правила, упатства и научени лекции со седиште во Велес.

7.1. Мисија и задачи на Командата за обука и доктрина

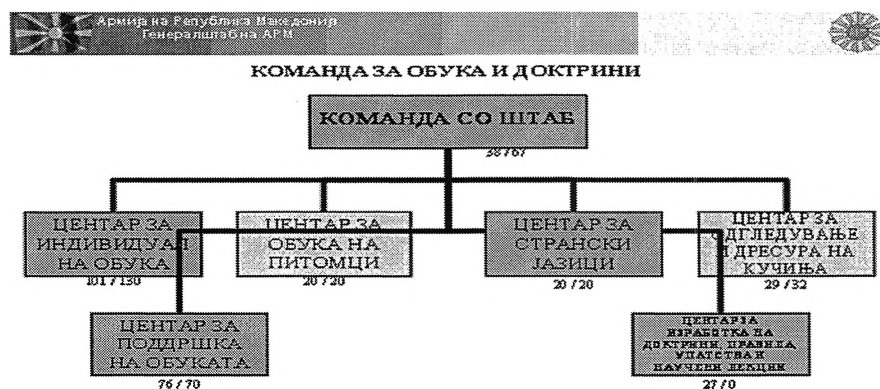
Мисија и задачи на Командата за обука се состои од: организација, координација и реализација на индивидуална обука на војници, питомци, подофицери и офицери од активниот и резервниот состав, поддршка на колективната обука на командите и

единиците на Армијата на Република Македонија и развој на доктрините и научените лекции во Армијата на Република Македонија.

Задчите на Командата за обука се подготовка и развој на планови и програми за индивидуална обука на војници, питомци, подофицери и офицери од активниот и резервниот состав на Армијата на Република Македонија; реализација на основна воена обука на војници на доброволно служење на воен рок во Армијата на Република Македонија, на питомците и кандидатите за офицери за службите во Армијата на Република Македонија; реализација на обука на професионалните војници и подофицерите и нивен континуиран професионален развој; реализација на јазична обука за потребите на Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија; одгледување и обука на службени кучиња и обука на водачи на службени кучиња; Поддршка на колективните форми на обука и вежбите на единиците на Армијата на Република Македонија; поддршка на обуката на вода и на обуката во зимски услови; развој на доктрини, правила, упатства, прирачници и научени лекции во Армијата на Република Македонија.

7.2. Структура на Командата за обука и доктрина

Структурата на командата за обука е формирана од Центарот за индивидуална обука, Центар за обука на питомци, Центар за странски јазици, Центар за одгледување и дресура на кучиња, Центар за поддршка на обуката, Центар за изработка на доктрини и правила упатства и научени лекции.

Слика 16: Структура на Командата на обука

Извор: Команда за обука www.morm.gov.mk

7.3. Центар за обука на питомци

Центар за обука на питомците се грижи за: организација, подготовка и реализација на обука со питомците и кандидатите за офицери во Армијата на Република Македонија.

Задачите на Центарот за обука на питомци се: изработка на планови и програми за организација и реализација на обуката обука со питомците и кандидатите за офицери на службите во Армијата на Република Македонија; организација и реализација на индивидуална и општа воена обука до ниво на вод со питомците и кандидатите за офицери на службите во Армијата на Република Македонија; организација и реализација на обука во зимски услови и скијање со питомците; организација и реализација на обука на вода и пливање со питомците; организација на обука во управување со м/в и полагање возачки испит со питомците; организација на стажирање на питомците и кандидатите за офицери на службите во Армијата на Република Македонија; организација на стручно специјалистичка обука за родови (Курс за командири на водови) со питомците; организација и реализација на воннаставни воспитно-образовни активности со питомците и кандидатите за офицери на службите во Армијата на Република Македонија.

Центарот за обука на питомци (ЦОП) е формиран на 10 февруари 2010 година како составен дел на Командата за обука и започнува со работа во просториите на Воената академија „Генерал Михајло Апостолски“ во касарната „Гоце Делчев“ □ Скопје.

Со првата генерација на примени кандидати за питомци започнува во 2010 година.

Во 2010 година во Центарот за обука на питомци реализиран е курс за офицери за потребите на службите на АРМ.

Меѓу примените питомци од почетокот се примаат и питомци од Република Црна Гора, а во 2012 година реализиран е прием и на питомци од федерацијата на Босна и Херцеговина, како и на питомци од Република Косово.

Од 2012 година во составот на Центарот за обука на питомци влегува и пилотската академија каде што се реализира обука за стручно усовршување на кандидати за офицери од видот авијација.

7.4. Центар за индивидуална обука

Центар за индивидуална обука се грижи за: организација, подготовка и реализација на индивидуалната обука на војници, подофицери и офицери од активниот и резервниот состав на Армијата на Република Македонија. Изработува на планови и програми за реализација на обуката на војниците, подофицерите и офицерите од активниот и резервниот состав на Армијата на Република Македонија; реализација на напредни курсеви за офицери и подофицери од активниот и резервниот состав; Реализација на основен курс за подофицери од активниот и резервниот состав; реализација на обука на професионални војници; реализација на обука со војници на доброволно служење на воениот рок.

Центарот за индивидуална обука (ЦИО)е формиран на 15.12.2012 година како составен дел на Командата за обука.

Секоја година во Центарот за индивидуална обука се реализира основна воена обука со три генерации на војници на доброволно служење на воениот рок во АРМ, и реализација на курсеви за професионален развој на подофицерите и професионалните војници.

Обуката во центарот се реализира согласно календарот за обука на Командата за обука и доктрина со реализација на следните курсеви: Курс за основна воена обука на војници на доброволно служење на воениот рок, Курс за основна воена обука на професионални војници, Примарен курс за лидери, Курс за основна воена обука на подофицери, Курс за инструктори, Напреден курс за подофицери, Борбеноштабен курс за подофицери, Курс за прв подофицер во чета.

7.5. Центар за поддршка на обуката

Центарот за поддршка на обуката дава: колективната обука на командите и единиците на Армијата на Република Македонија при реализација на планираните тактички вежби, гаѓања, обука на вода и обука во зимски услови.

Задачи на Центарот за поддршка на обуката се: обезбедување на услови за реализација на планираните вежби и гаѓања на АП Криволак и стрелиште Петровец; поддршка на командите и единиците во креирање и реализација на планираните вежби во Центарот за симулации; реализација на индивидуална обука и поддршка на колективната обука во кампот за обука на вода; поддршка на индивидуалната и колективната обука на единиците на Армијата на Република Македонија во кампот за обука во зимски услови.

Центарот за поддршка на обуката (ЦПО) е формиран согласно новата организациско формациска структура на КОД во 2012 година.

Центарот за поддршка на обуката ја помага обуката на армиските единици на копно, на вода и во воздух. Во неговиот состав се: АП Криволак, Кампот за обука на вода Охрид, Кампот за обука во зимски услови Попова шапка и стрелиштето Петровец во касарната Чојлија во гарнизонот Петровец. Полигонот Криволак е еден од најголемите на Балканот распростран на 22.000 хектари со најкомплетни капацитети и можности за современа обука. Располага со огромен број сместувачки капацитети на седум локации, како кампови и логори.

Кампот за обука на вода опфаќа 40.000 метри квадратни и располага со своја плажа, и со соодветни спортски терени за обука. Обуката на вода е поддржана со употреба на армиски брод и неколку чамци. Покрај поддршката во обуката на припадниците на специјалните единици на АРМ и питомците од Центарот за обука на питомци дава поддршка и на многу цивилни агенции. Кампот за обука во зимски услови е модерен центар за обука во зимски услови на припадниците на специјалните единици на АРМ и МВР и за обука на питомците од центарот за обука на питомци. Располага со сместувачки капацитети за 120 лица и потребна опрема за обука.

Стрелиштето Петровец се наоѓа во касарната Чојлија и служи за реализација на сите единечни гаѓања со пешадиско вооружување на единиците на АРМ.

7.6. Обученост и извежбаност во Командата за обука и доктрина

Планирањето на обуката во Командата за обука и доктрини се врши редовно според наставните планови и програми за обука, годишните и месечните планови за военостручна обука и физичко воспитување. Плановите се усогласени со годишното упатство, годишниот календар за обука.

Позитивните достигнувања од доменот на планирањето, обуката и вежбите во Командата за обука за 2013 година се остварија и се остваруваат врз основа на реализација и спроведување на следните активности: ќе се земе да се анализира делот на обука за доброволното служење на воен рок за периодот за 2013 година.

ГЛАВА 8: ИСТРАЖУВАЊЕ

8. Истражување

8.1. Анализа на податоци од доброволното служење воен рок што се извршуваат обуките во Командата за обука

Анализата е направена врз податоците кои се упатени на доброволно служење на воен рок за три периоди за тековната година 2013 година на ниво на Република Македонија

Војниците-доброволци за дадените заклетви во наредните три месеци на практичен и теоретски начин се здобиваат со голем квантум на нови знаења и вештини кои ќе бидат нераскинливо врзани за потенцијалот на секој од нив.

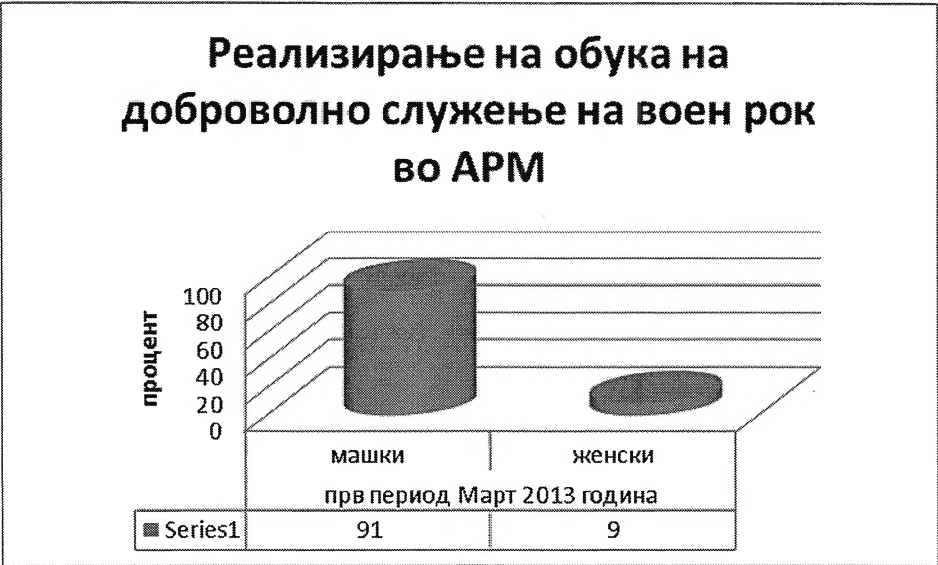
Војниците-доброволци во касарната „Алексо Демниевски – Бауман“ Велес, на полигоните и на вежбалиштата тие ќе се стекнат со неопходните знаења и вештини кои ќе бидат појдовна основа за нивно ангажирање во единиците на Армијата, но и добра платформа за навлегување во системот на војничката професија.

Обуката на војниците на доброволно служење воен рок се реализира во период од три месеци во Центарот за индивидуална обука, кој е во рамките на Командата за обука на Армијата на Република Македонија.

За 2013 година се имат пријавено некаде околу 500 доброволни војници во ниво на цела Република Македонија на годишно ниво за три периоди која во ова цифра влегува и бројат и од понежниот пол односно женскиот пол.

За прв период од март месец 2013 година биле упатувани на доброволно служење на воен рок со вкупен број 217, 198 се машки и 10 женски⁸⁵.

⁸⁵ Regioni.mk Свечена заклетва во Касарната во Велес за доброволно служење воен рок

Графикон 1: Реализирање обука на доброволно служење на воениот рок во АРМ

Графикон бр.1 го покажува процентуалниот приказ за март 2013 година, за упатување односно обучување на доброволно служење на воен рок во АРМ

Во вториот период од јули месец 2013 година биле упатени на доброволно служење на воен рок околу 74 лица, од кои 64 се машки и 10 се женски⁸⁶.

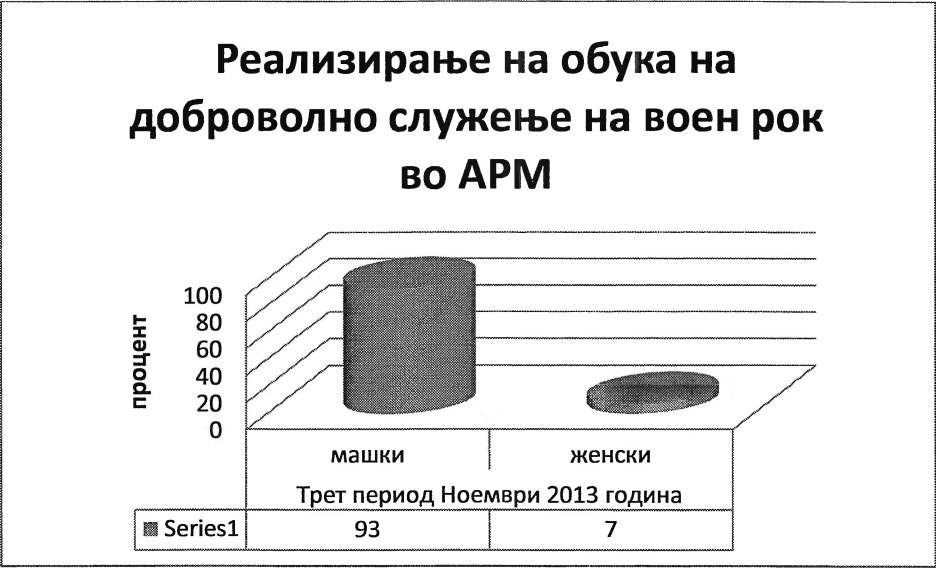
Графикон 2: Реализирање на обука на доброволно служење на воениот рок во АРМ

Графикон бр. 2 го покажува процентуалниот приказ за јули 2013 година, за упатување односно обучување на доброволно служење на воен рок во АРМ

⁸⁶ Dails.mk/fondvard/2236600/свечена заклетва на 20-та генерација војници за доброволно служење воен рок

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

Во третиот период од 2013 година биле упатени на доброволно служење на воен рок 255 војници од кои 238 машки и 17 женски⁸⁷.

Графикон 3: Реализирање на обука на доброволно служење на воениот рок во АРМ

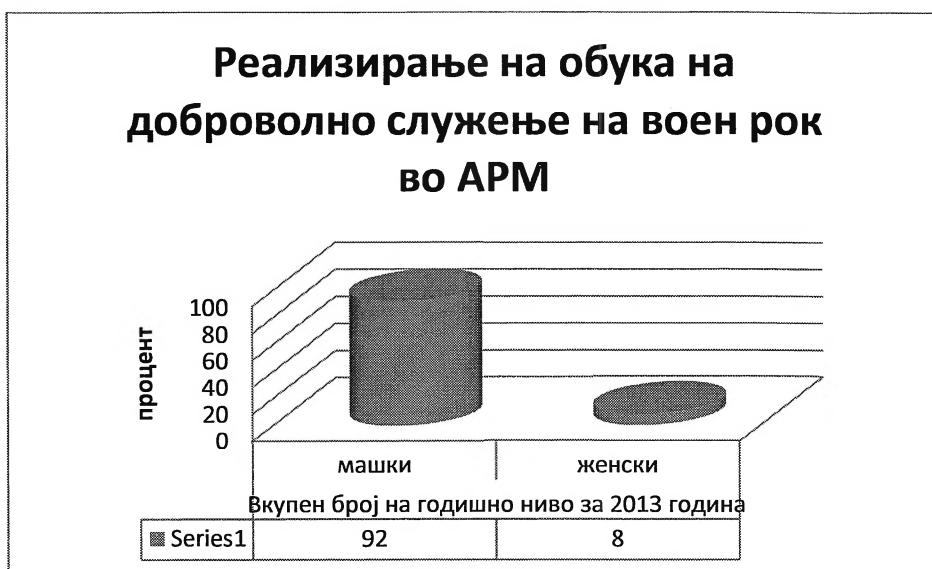
Графикон бр. 3 го покажува процентуалниот приказ за ноември 2013 година, за упатување, односно обучување на доброволно служење на воен рок во АРМ

Три периоди во кои 19-та, 20-та, 21-та генерација имат реализирано обука на граѓани на доброволно служење на воениот рок во АРМ:

Генерација	Период	Примени слушатели	Пол	
			машки	женски
Март 2013	Прв	217	198	19
Јули 2013	Втор	74	64	10
Ноември 2013	Трет	255	238	17
ВКУПНО за 2013 година		546	500	46

Табела 3: Реализирање на обука на доброволно служење на воениот рок во АРМ

⁸⁷ www.press 24.mk/седумнаест жени доброволно ќе слиужат воен рок во РМ

Графикон 4: Реализирање на обука на доброволно служење на воениот рок во АРМ

Графикон бр.4 го покажува процентуалниот приказ за 2013 година, за упатување, односно обучување на доброволно служење на воен рок во АРМ

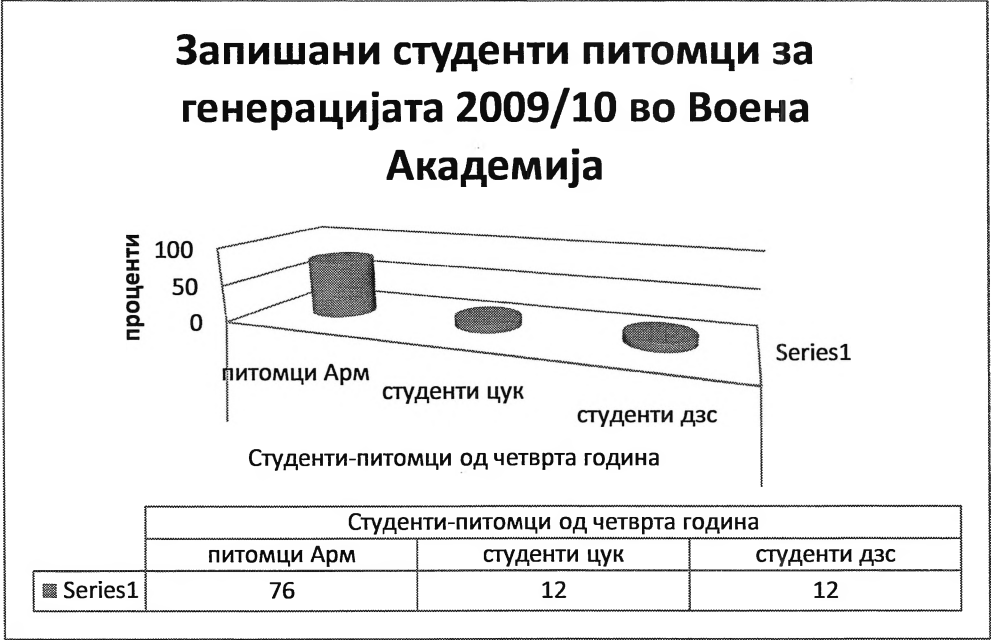
8.2. Анализа на податоци од питомци-студенти кои се школуваат на Воена академија од рестартирањето од 2009 година за четирите генерации

Анализата е направена врз податоците од питомците-студенти кои се примени на прв циклус на студии за четири генерации и тоа од 2009 до 2013 година во Воената академија „Михаило Апостолоски“ - Скопје

Студентите кои се примени во Воената академија се питомци за потребите на АРМ, студенти за системот за кризен менаџмент и системот за заштита и спасување.

Од септември 2009 година, по рестартирањето на работата на Воената академија е примена и нова класа на питомци и слушатели, и тоа од првата генерација 2009/10 година од кои 32 питомци, 5 студенти за системот за кризен менаџмент, и за системот за заштита и спасување 5 студенти со вкупна бројка 42 слушатели.

На графикон бр.5 е прикажан процентуален приказ за ова генерација, запишана 2009 година, а која сега е четврта година.

Графикон 5: Запишани студенти питомци за генерацијата 2009/2010 година на Воената академија

Студентите-питомци кои се запиша на втора генерација од 2010 година а кои сега се трета година вкупно се 44, питомци 34, студенти за системот за кризен менаџмент се 5 и за системот за заштита и спасување 5 студенти. Следува процентуален приказ за втората генерација на графикон бр.6

Графикон 6: Запишани студенти питомци за генерацијата 2010/2011 година на Воената академија

Студентите-питомци кои се запишаа во втората генерација од 2011 година, а кои сега се втора година вкупно се 43, питомци 33, студенти за системот за кризен менаџмент се 5 и за системот за заштита и спасување 5 студенти. Процентуалниот приказ за третата генерација е даден во графикон бр.7

Графикон 7: Запишани студенти питомци за генерацијата 2011/2012 година на Воената академија

Студентите-питомци кои се запиша во втора генерација од 2012 година, а кои сега се прва година вкупно се 35, питомци 25, студенти за системот за кризен менаџмент се 5 и за системот за заштита и спасување 5 студенти. Процентуалниот приказ за четвртата генерација е прикажан во графикон бр.8

Графикон 8: Запишани студенти питомци за генерацијата 2012/2013 година на Воената академија

По рестартирањето на работата на Воената академија досега се примени неколку генераци, од кои се разгледувани четирите генерации студенти – питомци кои се запишани во Воената академија во Република Македонија, и тоа од 2009 година до 2013 година чија целокупната бројка е 164 слушатели од кои питомци се 124, студенти од системот за кризен менаџмент 20 лица и 20 за системот за заштита и спасување во ниво на цела Република Македонија⁸⁸.

⁸⁸ www.stat.gov.mk

Графикон 9: Студенти питомци за четирите генерации 2009-2013 година на Воената академија

Четири генераци питомци-студенти од прва, втора, трета и четврта генерација кои се запишани во Воената академија од 2009 година до 2013 година.

Генерација	Година	Примени слушатели	Питомци - студенти насоки		
			Питомци АРМ	Студенти ЦУК	Студенти ДЗС
четврта	Прва година	35	25	5	5
трета	Втора година	43	33	5	5
Втора	Трета година	44	34	5	5
Прва	Четврта година	42	32	5	5
ВКУПНО број на питомци-студенти		164	124	20	20

Табела 4: Студенти питомци за четирите генерации 2009-2013 година на Воената академија

8.3. Анализа на податоците од истражувањето

Истражувањето е спроведено врз вработените односно професорите во Воената академија, Истражувањето е спроведено во високообразовната институција поради тоа што наставниот кадар е тој од кој зависат обучуваните односно питомците-студентите, кадарот кој се школува за потребите на Армијата на Република Македонија, на Центарот за кризен менаџмент, на Дирекцијата за заштита и спасување и безбедносниот сектор во Воената академија.

Истражувањето беше спроведено врз 20 испитаници во Воената академија, Испитаниците се на возраст помеѓу 32 и 61 година, притоа 4 се од женски а 16 се од машки пол.

Во текот на анализата на податоците не се прави разлика помеѓу испитаниците односно професорите.

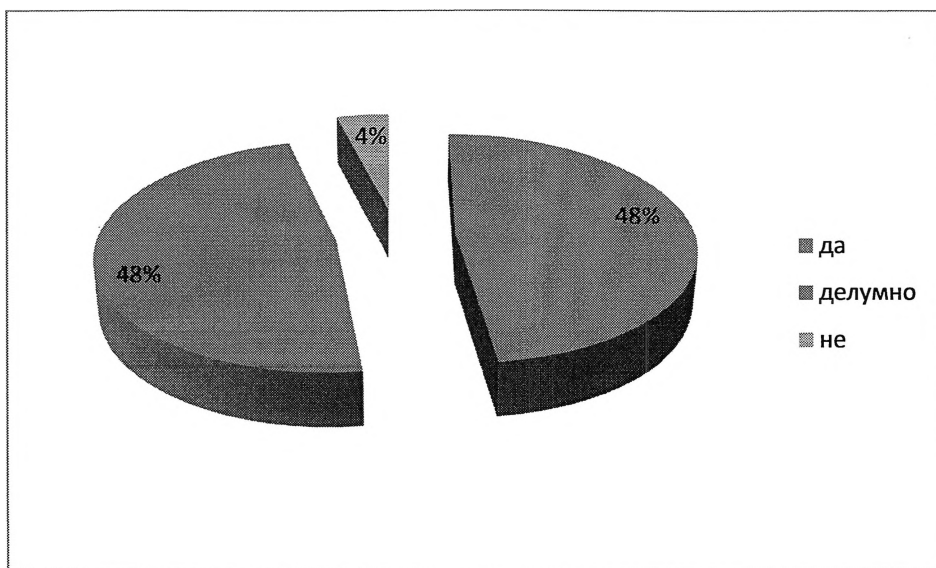
Јас сметам дека без разлика дали станува збор за лица од машки или женски пол и без разлика на нивната возраст тие подеднакви можат да бидат вклучени во истражувањето што се прави за кадарот на Воената академија.

Тоа дали се на раководно или нераководна работна позиција, сметам дека не влијае во начинот на истражувањето. Токму поради тоа не го користам за дистинкција помеѓу испитаниците при анализа на ова истражување.

Првото прашање: *Дали сте задоволни од условите за работа моментално во Воената академија?*

На првото прашање 10 од испитаниците или 48% одговориле дека **ДА** се задоволни од условите за работа, а 10 од испитаниците или 48% одговориле **ДЕЛУМНО** дека се задоволни од условите за работа и 1 испитаник или 4% одговорил дека **НЕ** е задоволен од условите за работа.

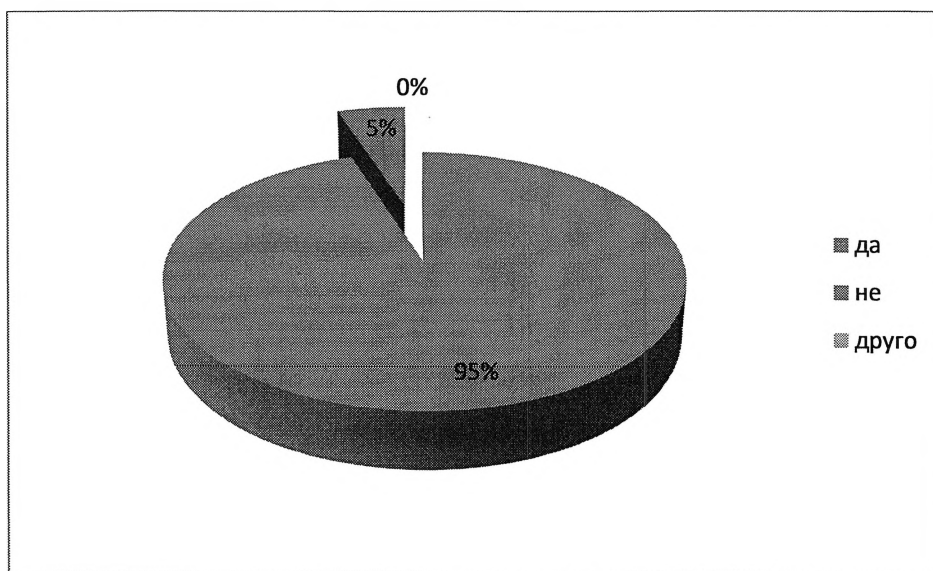
Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

Графикон 10: Дали сте задоволни од условите за работа моментално во Воената академија?

Второ прашање: Дали е доволно бројката на студенти-питомци на кои им предавате?

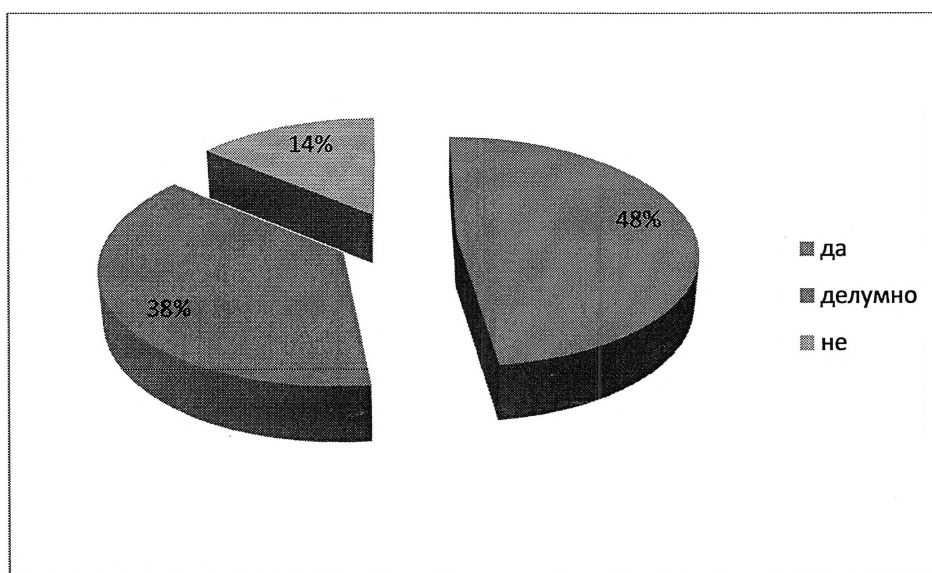
На второто прашање 20 од испитаниците или 95% одговориле **ДА** дека е доволна бројката за да им се предава, а 1 од испитаниците или 5% одговориле **НЕ** дека не е доволна бројка за да им се предава и **ДРУГО** ниеден односно 0% не одговорил за некоја друга солуција.

Графикон 11: Дали е доволно бројката на студенти-питомци на кои им предавате?

Трето прашање: *Дали стекнатото знаење на студентите-питомци во Воената академија ќе влијае во извршувањето на работните обврски ако изберат да работат во некоја друга професија?*

На третото прашање 10 од испитаниците или 48% одговориле дека **ДА** стекнатото знаење ќе влијае за извршувањето на работните обврски ако изберат да работат во друга професија, а 8 од испитаниците или 38% одговориле дека **ДЕЛУМНО** стекнатото знаење ќе влијае за извршувањето на работните обврски ако изберат да работат во друга професија и 3 испитаници или 14% одговориле **НЕ** стекнатото знаење не влијае за извршувањето на работните обврски ако изберат да работат во друга професија одговорил за некоја друга солуција.

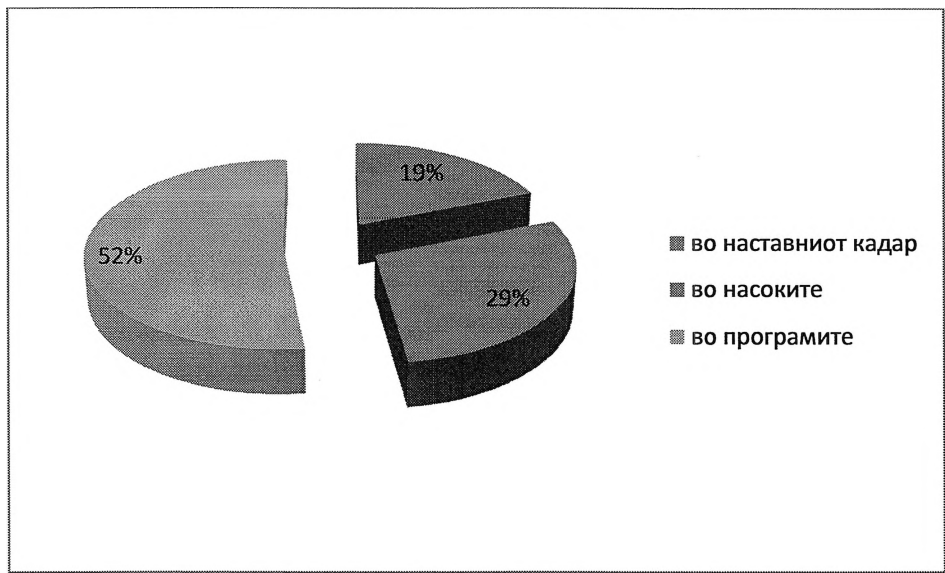

Графикон 12: *Дали стекнатото знаење на студентите-питомци во Воената академија ќе влијае за извршувањето на работните обврски ако изберат да работат во некоја друга професија?*

Четврто прашање: *Дали е потребно воведување на промени во структурата на военото образование во Република Македонија?*

На четвртото прашање 4 од испитаниците или 19% одговориле дека **ВО НАСТАВНИОТ КАДАР** е потребно воведување на промени во структурата на военото образование, а 6 од испитаниците или 29% одговориле дека **ВО НАСОКИТЕ** е потребно воведување на промени во структурата на военото образование и 11 испитаници или 52% одговориле **ВО ПРОГРАМИТЕ** е потребно воведување на промени во структурата на военото образование.

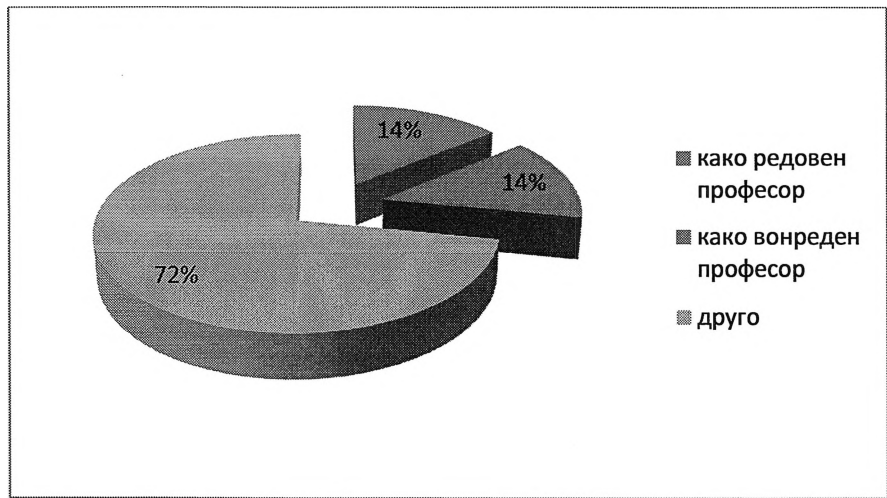
Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

Графикон 13 Дали е потребно воведување на промени во структурата на военото образование во Република Македонија?

Петто прашање: Дали сте вработени во Воената академија и каков статус имате?

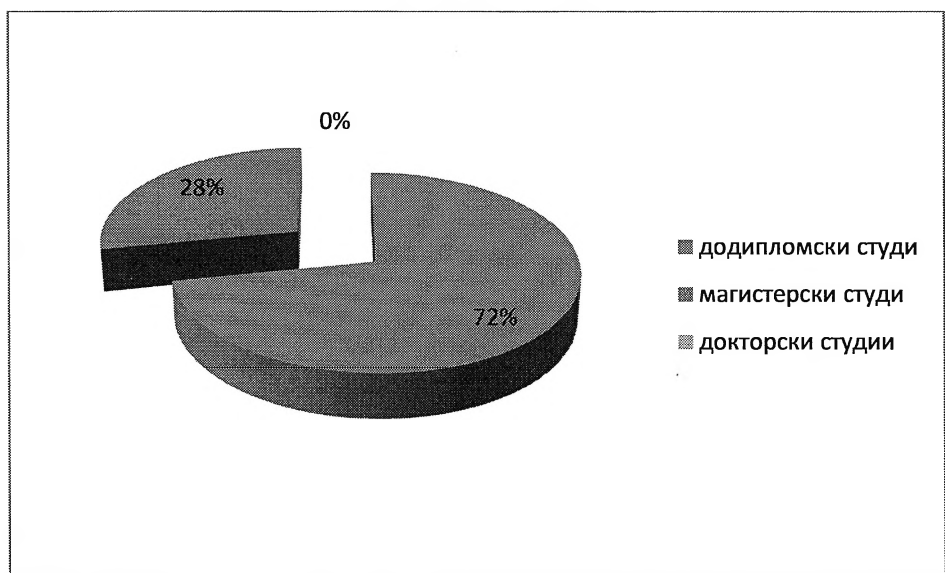
На петтото прашање 3 од испитаниците или 14% одговориле **КАКО РЕДОВЕН ПРОФЕСОР** се вработени во Воена академија, а 3 од испитаниците или 14% одговориле **КАКО ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР** се вработени во Воена академија и 15 испитаници или 72% одговориле **ДРУГО** се вработени во Воена академија и тоа како: 2-доценти, 9-магистри, соработници и асистенти и 4 виши предавачи и предавачи.

Графикон 14: Дали сте вработени во Воената академија и каков статус имат?

Шестото: Дали им предавате на студентите на прв, втор и трет циклус на студии?

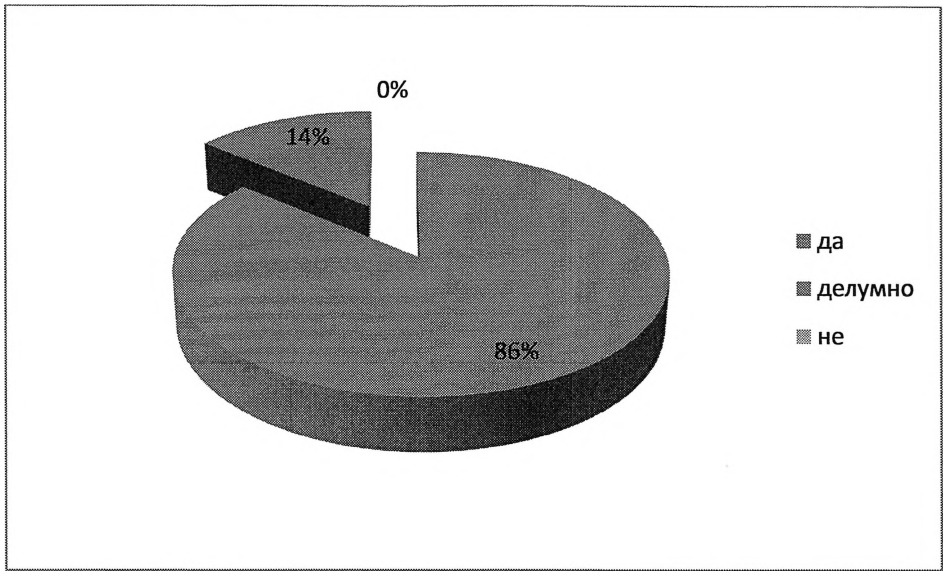
На шесттото прашање 15 од испитаниците или 72% одговориле **ДОДИПЛОМСКИ СТУДИИ им предават на студентите**, а 6 од испитаниците или 28% одговориле **МАГИСТЕРСКИ СТУДИИ им предават на студентите** а на **ДОКТОРСКИ СТУДИИ** ниеден односно 0% *не им предаваат на студентите*.

Графикон 15 Дали им предавате на студентите на прв, втор и трет циклус на студите?

Седмото прашање: *Дали имате соработка со студентите-питомци во реализирање на предавањата и вежбите?*

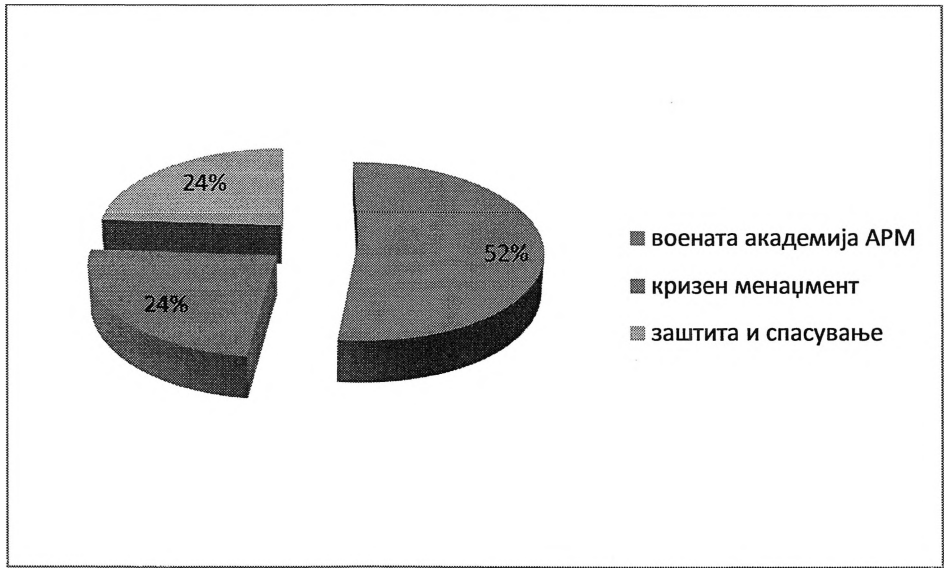
На седмото прашање 18 од испитаниците или 86% одговориле **ДА** има соработка со студентите-питомци во реализирање на предавањата и вежбите, а 3 од испитаниците или 14% одговориле дека **ДЕЛУМНО** имаат соработка со студентите-питомци во реализирање на предавањата и вежбите и ниеден **НЕ** ниеден односно 0% немаат соработка со студентите-питомци во реализирање на предавањата и вежбите.

Графикон 16: Дали имате соработка со студентите-питомци во реализирање на предавањата и вежбите?

Осмо прашање: Дали им предавате на студентите-питомци и на другите насоки?

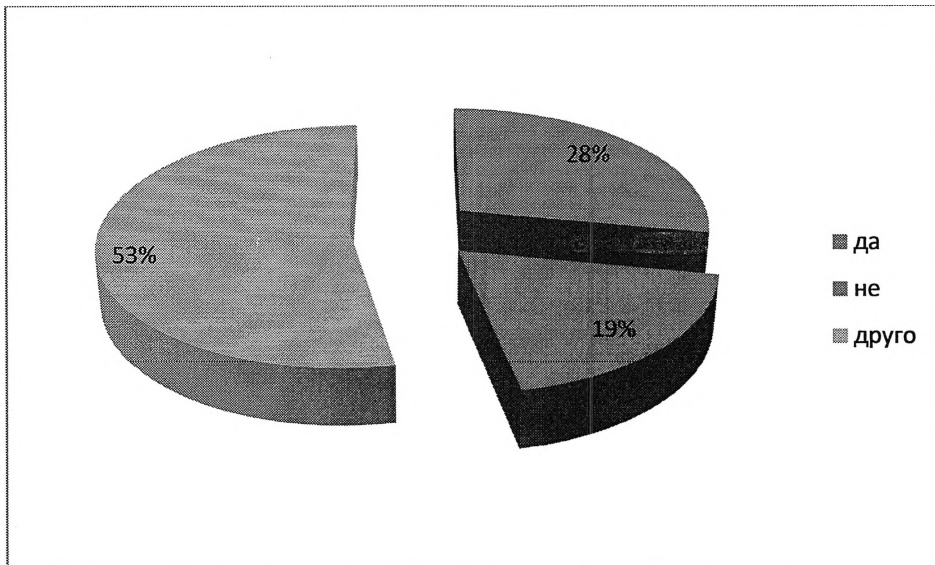
На осмото прашање 11 од испитаниците или 52% одговориле **ВОЕНА АКАДЕМИЈА – АРМ** им предавате на студентите-питомци, , а 5 од испитаниците или 24% одговориле **КРИЗЕН МЕНАЏМЕНТ** им предавате на студентите и 5 испитаници или 24% одговориле **ЗАШТИТА И СПАСУВАЊЕ** им предавате на студентите

Графикон 17: Дали им предавате на студентите-питомци и на другите насоки?

Деветото прашање: *Дали иницијативата за рестартирањето на Воената академија дојде од трите институции Армијата на Република Македонија, Центарот за кризен менаџменти Дирекцијата за заштита и спасување?*

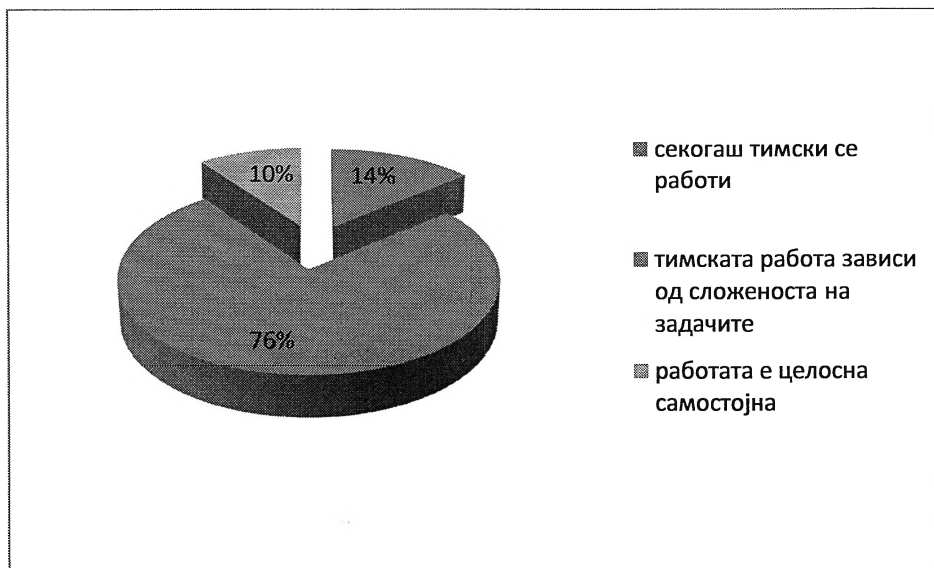
На деветтото прашање 6 од испитаниците или 28% одговориле **ДА** иницијативата за рестартирањето на Воената академија дојде од трите институции, а 4 од испитаниците или 19% одговориле **НЕ** не доаѓа иницијативата за рестартирањето на Воената академија дојде од трите институции и 11 испитаници или 53% одговориле **ДРУГО** иницијативата за рестартирањето на Воената академија дојде од: Влада, Министерство за одбрана, и не знаат.

Графикон 18 *Дали иницијативата за рестартирањето на Воената академија дојде од трите институции Армијата на Република Македонија, Центарот за кризен менаџменти Дирекцијата за заштита и спасување?*

Десетото прашање: *Колку е застапена тимската работа во Воената академија?*

На десеттото прашање 3 од испитаниците или 14% одговориле **СЕКОГАШ ТИМСКИ СЕ РАБОТИ** е застапена тимската работа во Воената академија, а 16 од испитаниците или 76% одговориле **ТИМСКАТА РАБОТА ЗАВИСИ ОД СЛОЖЕНОСТА НА ЗАДАЧИТЕ** е застапена тимската работа во Воената академија и 2 испитаници или 10% одговориле **РАБОТАТА ЦЕЛОСНО Е САМОСТОЈНА** е застапена тимската работа во Воената академија.

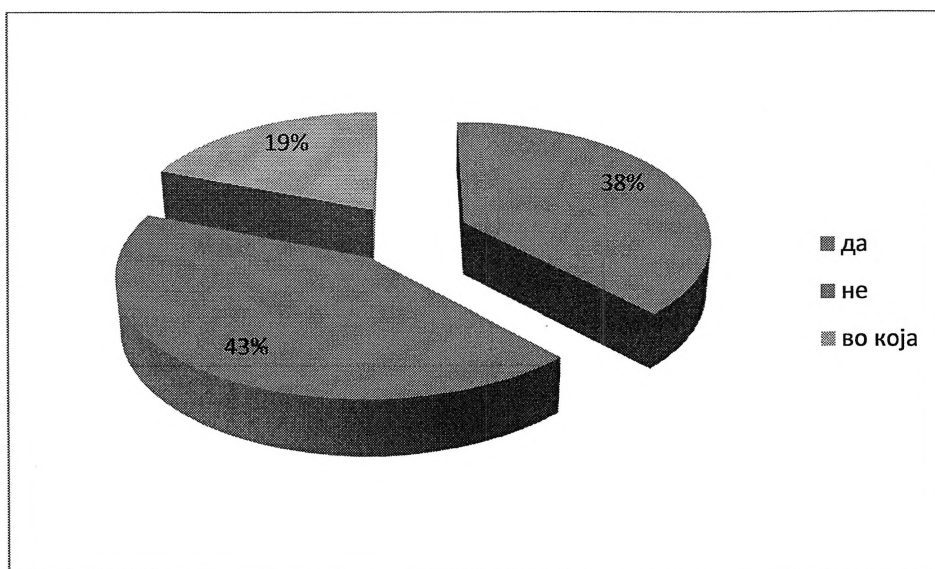

Графикон 19: *Колку е застапена тимската работа во Воената академија?*

Единаесетото прашање: *Дали вие како професор сте биле ангажирани и на други факултети?*

На единаесетото прашање 8 од испитаниците или 38% одговориле **ДА** како професор биле ангажирани и на други факултети, а 9 од испитаниците или 43% одговориле **НЕ** биле ангажирани како професор на други факултети и 4 испитаници или 19% одговориле **ВО КОЈА** како професор биле ангажирани и на други факултети и тоа: Машински факултет-Виница, Правен факултет, Штип.

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

Графикон 20: Дали вие како професор сте биле ангажирани и на други факултети?

Заклучок

Организирањето на безбедносната култура е основен фактор за успешноста и развојот на военото образование, што влијае и во реализацијата на целите и задачите на воено-образовниот систем.

За военото образование влијаеле промените настанати како резултат на независноста на Република Македонија кога била формирана Армијата на Република Македонија и од тогаш се појавила потребата за образование на кадрите. Во 1995 година беше примена првата генерација на питомци. Во 2003 година Воената академија е ставена во мирување се до 2009 година кога пак се рестартира со одлука на Владата како е придружна членка на Штипскиот универзитет.

Военото образование е составен дел и продолжување на општото образование без кое не може да се замисли военото образование.

Военото образование и обука во Република Македонија започнало да се развива за потребите на Армијата на Република Македонија.

Од овој труд се доаѓа до заклучок дека военото образование е неразвоен дел од армијата поради тоа што едуцира, обучува и школува питомци, студенти, старешини офицери, подофицери од редовниот и резервниот состав за потребите на армијата.

Се поставува прашањето како се дојде до овој заклучок.

Статистиките ја покажуваат бројката на питомци студенти на годишно ниво, односно колкава е потребата на Армијата од таков кадар. Военото образование се обидува да го задоволи тоа барање.

Од целите и задачите на истражувањето произлегува – точниот број на питомци се запишани во период од рестартирањето до денес на Воената академија.

Во последен период од рестартирањето на Воената академија од 2009 година до 2013 година се примени четири генерации со вкупно 164 слушатели од кои 20 се студенти од системот за кризен менаџмент и 20 студенти од системот за заштита и спасување, а 124 се питомци на АРМ.

Направена е анализа за питомците-студенти и анализа за војниците кои служат доброволно служење на воен рок. Анализата покажува бројката задоволува во споредба од порано.

Околу 34 студенти се примаат секоја генерација, односно секоја година за потребите на АРМ.

На студенти кои се примени во Воената академија договорите не им се исти како на питомците на АРМ и на студентите за ЦУК и ДЗС. На питомците од АРМ им е гарантирано вработување во Армијата, но на студентите за ЦУК и ДЗС не им се гарантира вработување и од тука се заклучува дека ако АРМ нема потреба од старешини Воената академија нема да постои, како што беше во мирување од 2003-2008 година.

А за војниците кои служат доброволно воен рок бројот се движи некаде за три периоди на годишно ниво 546 од кои 500 машки и 46 женски.

Еден од податоците добиено од анкетата спроведена врз вработените во Воената академија односно наставниот кадар на прашањето *Дали е доволна бројката на студентите што им предавате?* Одговорот е ДА. 95% од наставниот кадар се задоволни од бројката на студентите на кои што им предаваат.

Уште еден податок добиено од анкетата спроведена врз вработените за прашањето *Дали имате соработка со студентите- питомци во реализирање на предавањата и вежбите?* Одговорот е ДА со 86% кој што соработката е на високо ниво. Истражувањето произлегува од целите и задачите на истражување, да се утврди каква е соработката со студентите и наставниот кадар во ВА.

И прашањето *Колку е застапена тимската работа во Воената академија?* Даде одговор дека таа зависи од сложеноста на задачите со 76.

Истражувањето за ова прашање произлегува од целите и задачите на истражување од кои се бара да се утврди колку е застапена тимската работа во воената академија.

Истражувањето е направено со наставниот кадар во Воената академија со што се дадени одговори за моменталната ситуација, за военото образование колку кадар произведува потребен на Армијата.

Од ова произлегува дека добро организирана армија има добро организирано на воено образование, кое позитивно придонесува за постојано усовршување на Армијата како институција.

АНЕКС 1

АНКЕТНО ИСТРАЖУВАЊЕ

Анкетата е АНОНИМНА

Универзитет „Св Кирил и Методиј“ □ Скопје, Филозофски факултет □ Институт за безбедност, одбрана и мир

Тема на магистерски труд: „Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија“

Кандидат: Бесим Хасалари

Податоците добиени од овој прашалник ќе бидат употребени само за истражувачки потреби. Анкетата ќе биде користена како вид на прашалник со што ќе дознае јавното мислење во врска со некоја општапозната појава.

Во прашањата се можни три опции за одговор прашањата се поставени писмено.

Спроведена е следнава анкета:

Податоци на испитаникот:

Возраст _____ години Пол _____ Националност _____

Место на живеење град _____ Степен на образование _____

Прашања?

1. Дали сте задоволни од условите за работа моментално во Воената Академија?

1. Да
2. Делумно
3. Не

2. Дали е доволно бројката на студенти-питомци на кој им предавате ?

1. Да
2. Не

3. Друго _____

3. Дали стекнатото знаење на студентите-питомци во Воената академија ќе влијае во извршувањето на работните обврски ако изберат да работат во некоја друга професија?

1. Да

2. Делумно

3. Не

4. Дали е потребно воведување на промени во структурата на военото образование во Р.Македонија?

1. Во наставниот кадар

2. Во насоките

3. Во програмите

5. Дали сте вработен во Воена академија и каков статус имате?

1. Како редовен професор

2. Како вонреден професор

3. Друго _____

6. Дали им предавате на студентите на прв, втор и трет циклус на студиите?

1. Додипломски студи

2. Магистерски студии

3. Докторски студии

7. Дали имате соработка со студентите-питомци во реализирање на предавањата и вежбите?

1. Да

2. Делумно

3. Не

8. Дали им предавате на студентите-питомци и на другите насоки?

1. Воена академија □ Армија на Република Македонија

2. Кризен менаџмент

3. Заштита и спасување

9. Дали иницијативата за рестартирањето на Воената академија дојде од трите институции Армијата на Република Македонија, Центарот за кризен менаџмент и Дирекцијата за заштита и спасување?

1. Да

2. Не

3. Друго _____

10. Колку е застапена тимската работа во Воена академија?

1. Секогаш тимски се работи

2. Тимската работа зависи од сложеноста на задчите

3. Работата е целосна самостојна

11. Дали вие како професор сте биле ангажиран и на други факултети ?

1. Да

2. Не

3. Во која _____

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

АНЕКС 2

АНКЕТНАТА ТАБЕЛА

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

Ред бр.на прашања	Ред бр.на одговори	ИСПИТАНИЦИ																					Бр. На одговори	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21		
1	1			/	/		/	/			/			/			/		/	/	/	/		10
	2		/	/		/			/	/		/	/			/		/				/	10	
	3									/	/				/								1	
2	1			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	20	
	2		/																				1	
	3																						0	
3	1		/	/		/		/			/					/	/	/		/		/	10	
	2			/	/				/		/	/	/	/				/		/			8	
	3						/		/						/								3	
4	1					/		/	/	/					/				/				6	4
	2			/	/				/	/		/			/	/	/		/				9	6
	3		/			/		/	/	/	/	/	/	/		/	/	/	/	/	/	/	14	11
5	1														/	/				/			3	
	2		/			/											/						3	
	3			/	/	/		/	/	/	/	/	/	/				/	/		/	/	15	
6	1		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	21	15
	2		/			/				/	/	/	/	/		/	/		/	/			11	6
	3																						0	0
7	1		/	/	/		/		/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	18	
	2				/			/		/													3	
	3																						0	
8	1		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	21	11
	2				/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	16	5
	3			/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	16	5
9	1					/							/	/			/	/		/			6	
	2		/				/									/					/		4	
	3			/	/	/		/	/	/	/	/			/				/			/	11	
10	1										/					/				/			3	
	2		/	/	/	/	/	/		/		/	/	/	/			/	/		/	/	16	
	3								/								/						2	
11	1						/			/	/	/				/				/		/	8	
	2			/	/	/	/		/	/					/		/	/			/		9	
	3		/				/							/					/				4	

Табела 5

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Бакрески, О. Основи на безбедносен менаџмент, Филозофски факултет□Скопје 2011 год стр.19-20.

Кралев,Т. Основи на менаџментот, Центар за интернационален менаџмент, прв дел, осмо издание. Универзитет за туризам и менаџмент□Скопје 2009 год. Стр. 5

Бакрески, О. Основи на безбедносен менаџмент, Филозофски факултет□Скопје 2011 год стр.19

Кралев,Т. Основи на менаџментот, Центар за интернационален менаџмент, прв дел, осмо издание. Универзитет за туризам и менаџмент□Скопје 2009 год. стр 5

Симоновска, Л. Основи на менаџмент-Битола, Микена 2006 стр.28

Солунчевски, М. Организација и менаџмент на подрачните единици за одбрана 2010год. Стр. 52.

Гоцески.Т. Образовен менаџмент Скопје 2007 год. стр 35

Бакрески, О. Основи на безбедносен менаџмент, Филозофски факултет□Скопје 2011 год стр.24.

Бакрески, О. Основи на безбедносен менаџмент, Филозофски факултет-Скопје 2011 год стр.115. Исто стр 115.

Закон за полиција, „Службен весник на РМ“ бр. 114/2006 година член 21.

Член 18 Закон за полиција „ Службен весник на РМ“ бр. 114/2006 годона.

Кралев,Т. Основи на менаџментот, Центар за интернационален менаџмент, прв дел, осмо издание. Универзитет за туризам и менаџмент□Скопје 2009 год. стр. 191

Милетиќ,С. Појмовник-полициског права, значење 650 појмова из области унутрашних послова . Службен Гласник, Београд 2001 год. стр 6.

Бакрески, Контрола на безбедносен сектор, УКИМ. Скопје. Филозофски факултет□ Скопје 2008 год стр.21

Котовчевски, М. Национална безбедност на РМ прв дел, Македонска цивилизација , Скопје 2000 стр211.

Георгиева, Л. Творење на мирот, Виладорф 2004 год.стр 23.

Бакрески, Контрола на безбедносен сектор, УКИМ. Скопје. Филозофски факултет-Скопје
2008 год стр.176

Закон за организација на работата на органите на државната управа „Службен весник на РМ“ бр. 58/2000.

Закон за внатрешни работи „Службен весник на РМ“ бр 92/2009.

Козарев, А. Парламентарна контрола и надзор над безбедносниот сектор во РМ. 2011 година стр 45.

www.morm.gov.mk/morm/mk/ARM/struktura_na_gs_arm.html

Законот за одбрана и Националната концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија

Законот за служба во АРМ

Закон за одбрана, член 134

Формирањето на Агенцијата за разузнавање донесен во април 1995 година.

Закон за царинска управа „Службен весник на РМ“ бр. 46/2004

Закон за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање на тероризам „Службен весник на РМ,, бр 57/2010

Закон за финансиска полиција „Службен весник на РМ“ бр. 55/2007

Закон за шуми „Службен весник на РМ“ бр 64/2009

www.vlada.gov.mk/q=node1154

Закон за извршување на санкции „Службен весник на РМ“ бр. 3/1997

Климовски, С, спомнат во труд стр 467-468

Закон за судовите,,Службен весник на РМ“ бр. 58/2006

Закон за судска служба „Службен весник на РМ“бр. 98/2008

Устав на РМ член 106

Закон за државно правобранителство,,Службен весник на РМ“ бр. 87/2007

Закон за образование на лица и имот „Службен весник на РМ“бр. 80/1999

Закон за детективска дејност,,Службен весник на РМ“ бр. 80/1999

Спасевски, Ј во трудот стр 35-36

Бакрески, О. Основи на безбедносен менаџмент, Филозофски факултет-Скопје 2011 год стр 277

Хадгиц, М. идр. Ибид стр 12

Козарев, А. Парламентарна контрола и надзор над безбедносниот сектор во РМ. 2011 година стр 53

Хадгиц, М. идр. Ибид стр 10

Декларацијата за барање на поддршка за прием на РМ во НАТО „Службен весник на РМ“ бр. 78/2007

Лешковски, И. Редакција 2002 година Педагошки речник, вековистина, Скопје стр 112

Гоцевски, Т. Образовен менаџмент, Филозофски Факултет 2007 стр 49

Закон за високо образование член 2 „Службен весник на РМ“ бр. 35/2008

Бела книга на одбраната од 2012 година стр 51

Закон за образование на возрасните „Службен весник на РМ“ бр. 7/2008

Бела книга на одбраната од 2012 година стр 51-53

Закон за образование на возрасните член 29-33

Воена академија www.morm.gov.mk

Закон за Воена академија „Службен весник на РМ“ бр. 35/2008 член 1

Закон за високо образование „Службен весник на РМ“ бр. 35/2008

Одлука на управата за Воена академија Скопје, Носител на планирање и организација на стажирањето во студиска програма 2012 година

Студиска програма за Прв циклус на студии во Воена академија „Генерал Михаило Апостолски“ □ Скопје

Студиска програма за втор циклус на студии во Воена академија Генерал Михаило Апостолски Скопје за специјализација и магистратура.

Региони.мк свечена заклетва во касарната во велес за доброволно служење воен рок

Даилс.мк/фонвард/2236600/Свечена заклетва на 20-та генерација војници за доброволно служење воен рок

www.press 24.mk/седумнаест зхени доброволно кје слиузхат воен рок во рм

Булат, В., Теорија организације, Информатор, Загреб, 1977 година;

Кралев, Т., Основи на менаџмент, ЦИМ, Скопје, 2001 година;

Димитриевски, Р., Менаџмент, 4-то изменето дополнето издание, ИМЗ, Скопје 2008 година;

Шуклев Б., Менаџмент, Економски факултет, Скопје, 2004 година;

Стаменковски А., Менаџмент со одбраната, ТНИД Ѓурѓа”, Скопје, 2004 година;

Шуклев Б., Менаџмент, Економски факултет, Скопје, 2004 година;

Стаменковски А., Менаџмент со одбраната, ТНИД Ѓурѓа”, Скопје, 2004 година;

Чокревски Т., Организациона општество, Студентски збор, Скопје 1995 година;

Etzioni A., Modern Organisation, prentice, Hall new, Jeps, 1964;

Чокревски Т., Организациона општество, Студентски збор, Скопје 1995 година;

Гоцевски Т., Образовен менаџмент, Македонска ризница, Куманово, 2003 година;

Стаменковски А., Менаџмент со одбраната, ТНИД Ѓурѓа”, Скопје, 2004 година;

Солунчевски М., Организација и менаџмент, Скопје 2010 година;

Бакрески О., Основи на безбедносниот менаџмент, 2011 година;

Шуклев Б., Менаџмент, Економски факултет, Скопје, 2004 година;

Смилевски Ц., Предизвикот и мајсторството на организациските промени, Детра, Скопје 2000 година;

Стаменковски, А., Управувањето со маркетингот, Скопје, 1993 година;

Моргенстерн Ц, организирање на времето однатре, Скопје, 2009 година;

Димитриевски, Р., Менаџмент, 4-то изменето дополнето издание, ИМЗ, Скопје 2008 година;

Стратегија за реформи во полицијата, декември 2004 година

Предлог закон за полиција, Скопје, Декември, 2005 година

Бакрески О., Kordinacija na bezbednosniot sektor, iskustva i praktika-Skopje 2006 година

- Бакрески О., Контрола на безбедносниот сектор, „Autoprint,, Т.А. Скопје 2008 година
- Бакрески О., Современи безбедносни системи,, Скопје 2010 година.
- Закон за служба во АРМ број 07-1207/1 од 12 март 2010 година година;
- Закон за организациските промени, Детра, Скопје, 2000 година;
- Службен весник на РМ, бр. 42/2001 година;
- Закон за влада на РМ, „ Службен весник на РМ“ бр. 59/2000 година
- Прирачник за практика на настава Министерство за внатрешни работи Скопје 2000 година,
- Kraco, Ralf., Kaznen Zakonik- op{tdel(privaten nacrt) Mkedonska revija za kazneno pravo I kriminologija, Skopje, 2/1994 година
- Miletic, Slobodan, PoliciskoPravo, Policiska akademija Beograd 2/1960 година
- Стојановски Трпе, Полицијата во демократско општество, Скопје 1997 година
- Стојановски Трпе, Македонија по рамковниот договор, Рамковниот договор и редефинирањето на некои области на внатрешната безбедност , со осврт на полицијата, фондација институтот отворено општество Македонија, март 2006 година.
- Burrous,C.E. Standardi obrazovanja za uzimanje u sluzbu, The police Journal, 2/1964
- Закон за полиција (Службен весник на РМ, бр,114/06 година),
- Закон за полиција (Службен весник на РМ, бр,114/06), член 15,16,17,18 и 21
- Стратегија за реформи во полицијата, декември 2004 година
- Предлог закон за полиција, Скопје, декември, 2005 година
- Бакрески О., Кординација на безбедносниот сектор, искуства и практика Скопје 2006 година
- Бакрески О., Контрола на безбедносна контрола на безбедносниот сектор, „Autoprint,, Т.А. Скопје 2008 година
- Бакрески О., Современи безбедносни системи ,, Скопје 2010 godina
- Ванковска Б., Политички систем, ,, Vomat grafiks,, Скопје 2007 година
- Ванковска Б., полицијата, војската и демократијата, ,, Безбедност,, бр.4/1995 година

Гоцевски Т., Колективна безбедност и одбраната на Македонија, просвета,, Скопје 1994 година,

Козарев А, Парламентарна контрола и надзор над безбедноен сектор во Република Македонија, Скопје 2011 година

Јанкуловски З, Полиција и човекови права, „Папирус,, Скопје 1994 година

Спасевски Ј, Приватна безбедност, Скопје□Охрид, 2008 година

Смилевски Ц., Предизвикот и мајсторството на организациските промени , Детра, Скопје 2000;

Стаменковски, А., Управувањето со маркетингот, Скопје, 1993;

Моргенстерн Ц, организирање на времето однатре, Скопје, 2009;

Димитриевски, Р., Менаџмент, 4-то изменето дополнето издание, ИМЗ, Скопје 2008;

„Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно научни, научни, наставни и соработнички звања на Универзитетот „Гоце Делчев“, Штип објавен во универзитетскиот гласник на Универзитетот Гоце Делчев, Штип од 15 декември 2009 година“;

Законот за Високо образование Службен весник на Република Македонија број 35 од 14.03.2008 година со законите за изменување и дополнување на Законот за високото образование од 2008 до 2011 година заклучно со измените на Службен весник на РМ број 51 од 13.04.2011 година;

Правилник за систематизација на работните места на Воената академија „Генерал Михаило Апостолски“, Скопје од 09.04.2010 година;

Уредбата за националната рамка на високообразовните квалификации од 17.11.2010 Година;

Закон за Воена академија објавен во Службен весник на Република Македонија број 83 од 03.07.2009 (нов) вклучувајќи го и стариот; Закон за служба во АРМ број 07-1207/1 од 12 март 2010 година;

Закон за Воена академија објавен во „Службен весник на Република Македонија“ број 83 од 03.07.2009 година;

Статут на Воена академија „Генерал Михаило Апостолски“, Скопје, број 07-876/1 од 17.10.2011 година;

Устав на Република Македонија

Организирањето како менаџерска функција на безбедносниот сектор со посебен осврт на военото образование и обука во Република Македонија

Закон за служба во АРМ број 07-1207/1 од 12 март 2010 година година; Закон за организациските промени, Детра, Скопје, 2000 година;

Службен весник на РМ, бр. 42/2001 година;

Закон за изменување и дополнување на законот за внатрешни работи „Службен весник на РМ“ бр. 36/1991 година;

Закон за внатрешни работи „Службен весник на РМ“ бр. 19/1995 година;

Закон за поиција „Службен весник на РМ“ бр. 114/2006 година

Закон за внатрешни работи „Службен весник на РМ“ бр. 92/2009 година;

Закон за детективска дејност „Службен весник на РМ“ бр. 80/1999 година

Закон за Владана РМ „Службен весник на РМ“ бр. 59/2000 година

Интернет страници:

www.financee.gov.mk

www.stat.gov.mk

www.gov.mk,

www.morm.gov.mk,

www.mvr.gov.mk